

LIMBA
ȘI LITERATURA
ROMÂNĂ

CROATICA

Florin Cioban

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru clasa a 8-a

Croatia Kiadó, Budapest

Készült a Nemzetiségi tanulók nevelésének és oktatásának segítése elnevezésű, Társadalmi Megújulás Operatív Programon (TÁMOP-3.4.1.A-11/1-2012-0008) belül megvalósuló Modern oktatási programok kidolgozása a magyarországi román nemzetiségi kétnyelvű és nyelvoktató iskolák számára című projekt keretében.

A tankönyvet az Országos Nemzetiségi Tanács javaslatára az Oktatási Hivatal tankönyvvé nyilvánította.

Engedélyszám: TKV/309-5/2016.

Pedagógiai szakértő: Szilágyi Lászlóné

Technológiai szakértő: Király Ildikó

Szakmai lektor: Szántó Flóra

Nyelvi lektor: Anghelina Barbu

Szerkesztő: Fábiánné Orosz Ibolya

Illusztrátor: Molnár Ákos

Fotók: Bagyinszki Zoltán, Imre Norbert, Croatica-archívum, Wikipedia.org

Flickr: Leon Yaakov. Fortepan: Vargha Zsuzsa

Borító: Croatica Grafikai Stúdió

© Florin Cioban, 2015

© Croatica Nonprofit Kft., 2015

A mű más kiadványokban való részleges vagy teljes felhasználása, utánközlése, illetve sokszorosítása a Kiadó engedélye nélkül tilos!

EMMI Kerettanterv: 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet
23/2013. (III. 29.) EMMI-rendelet 5. melléklet 10.6.2.5.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszecsenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

ISBN 978-615-5239-92-2

Croatia Nonprofit Kft. (CT-4118)

Felelős kiadó: Horváth Csaba ügyvezető igazgató

Felelős szerkesztő: Fábiánné Orosz Ibolya

Műszaki szerkesztő: Vigh László

Terjedelem: 20,37 (A/5) ív

A könyv tömege: 350 gramm

Tartós tankönyv – 1. kiadás

A nyomdai munkálatokat a Kiadó nyomdája végezte.

Prefață

Prezentul manual vine să continue studiul și abordarea specifică din manualul de clasa a VII-a. Dominanța componentei de literatură se justifică atât prin urmărirea îndeaproape a curriculumului, cât și din subliniata nevoie de dezvoltare a vocabularului și a capacității de comunicare a elevilor. Astfel, bogata varietate de texte propuse, permite fiecărui profesor să selecteze materialele preferate sau pe acelea pe care le consideră cele mai potrivite pentru nivelul și interesele clasei.

Fiecare text literar este urmat de un vocabular specific care are în vedere atât cuvintele anticipate ca fiind necunoscute de către elevi dar și expresiile, grupurile de cuvinte cu înțeles ce se impune a fi explicat.

Descoperirea unui scriitor nou sau a unor aspecte inedite dar necesare în legătură cu înțelegerea în profunzime a textelor literare se realizează sub motto-ul: *Să descoperim, să reținem!*

Întrebările facilitează înțelegerea textului, reținerea elementelor esențiale ale acestuia și buna desfășurare a exercițiilor următoare, legate de planul de idei, rezumat, povestire, repovestire, etc.

Seria exercițiilor punctuale de limbă, ortografie, vocabular și comunicare este concretizată în grupurile de cerințe sugestiv intitulate: *să pronunțăm, să scriem corect, să ne verificăm, să aplicăm* și altele.

O componentă esențială de lucru care este sugerată în repetate situații pe parcursul manualului, se referă la munca în echipă sau grup, aspect ce poate asigura atât sintonizarea grupului cât și atingerea performanțelor individuale și de grup ale acestuia, într-un ritm mult mai rapid.

Gândit ca și o continuare dar și o completare a manualului anterior, prezenta lucrare speră să ofere elevilor de clasa a VIII-a și profesorilor acestora, un instrument, un ghid, o carte de căpătâi pentru o bună și eficientă finalizare a studiilor gimnaziale și pregătirea corespunzătoare pentru începutul liceului.

Sperăm ca această trecere prin marii autori ai literaturii române dar și universale, maghiare sau reprezentative pentru românii din Ungaria să constituie un frumos corolar al unui ciclu de achiziții dar, în același timp și un îndemn spre noi și noi orizonturi de lectură și de descoperire în domeniul frumosului, adevărului și binelui.

Autorul

I. GENEZA – NAȘTEREA LITERATURA POPULARĂ. MITUL

Legende de Olympului

Volumul I. Zeii

de Alexandru Mitru

(fragment)

Se povestește, în legendă, că lumea noastră cea de astăzi: pământul – plin de flori și fructe, cu râuri limpezi și izvoare – soarele, luna, ziua, noaptea și vânturile, suflând rezezi, n-au fost întotdeauna astfel.

Lumea întreagă era-n haos, haos învârtit și negru, fără hotare, fără formă. Însă, precum cântau poezii, din haos s-a desprins pământul. Pământul nostru larg și darnic. Iară pământul rupt din haos era însăși zeița Gheea.

Dragostea a unit pe Gheea cu cel dintâi bărbat, Uranus. Și el, Uranus, era cerul, cerul înalt și plin de stele.

Ce mult își iubea Gheea soțul!... Nu mai puțin o îndrăgise Uranus pe soția lui.

Ca să-i arate dragostea, zeul îi așternea pe frunte cununi de aur și lumină, atâta timp cât era ziua, și noaptea o învăluia într-o mantie albăstruie, plină de aștri lucitori. O dezmiarda cu ploi și vânturi, și nu se sătura să-i spună că ea va fi mereu a lui, cât o să fie lumea lume.

Iar ea se-mpodobește pentru Uranus și își pune veșminte scumpe, pe care le țesea anume din frunze și din ierburi verzi. (...)

Statuia Zeului Cronos

La vremea sorocită, Gheea i-a dăruit soțului său șase feciori și șase fete, pe care i-a numit titani.

Primul născut a fost Oceanul (sau Ocheanos), acela care înconjură, c-un brâu de ape scânteietor, întreg pământul. Celui din urmă i-au zis Cronos, și el era cel mai șiret, cel mai dibaci dintre titani.

Zeul Uranus avea darul de a putea citi-n viitor. Și-așa aflase că-ntr-o zi urma să fie răsturnat, din locul de stăpân ceresc, de către unul din

feciori. Din pricina aceasta dragostea lui față de Gheea pălea mereu. Și-nfricoșat se frământa să afle-un mijloc potrivit ca să înlăture degrabă primejdia care-l pândea. Nu mai avea încredere în nimeni, nici măcar în soția sa. Și atunci, într-o seară, i-a adunat pe toți copiii-n jurul lui și i-a zvârlit în întunecosul Tartar. (...) Acolo își făcuse zeul o închisoare cu porți grele. Trei ziduri o împrejurau, ziduri puternice de-aramă și-un râu cumplit de foc și smoală.

Din închisoarea asta mare feciorii nu puteau ieși. Doar el, Uranus, avea cheia. Era deci liniștit stăpânul și bucuros că a scăpat de orișice amenințare. Zâmbea din nou soției sale și îi spunea că-i este dragă. Dar cum năștea un nou copil, Gheea vedea, plină de spaimă, că zeul i-l smulgea din brațe și-l închidea în temniță.

Mai înainte vreme, Gheea nu îndrăznise să încalce voia soțului ei Uranus și îndurase fără-o vorbă poruncile și silniciile. Acum însă i-era destul. Se mâniase-n sinea ei. Cum? Ea-i năștea atâția prunci și n-avea parte de niciunul? (...) Și-a rugat mai întâi bărbatul, cu umilință și cu lacrimi, să-i elibereze iar copiii din Tartarul întunecat.

– Îndură-te, fii bun, Uranus, îi cerea ea nemângâiată, în timp ce izvoare de lacrimi îi lunecau peste obraz. Fii bun, Uranus, dă-le drumul! Nu merită osânda asta niște copii nevinovați. Îți stau chezașă pentru dâșșii că nu îți vor răpi puterea, dacă vei fi milostiv...

Zeul Uranus era însă crud și neînduplecat. Ținea la stăpânirea lui. Nu se înduioșa deloc, când își vedea soția plângând și s-a răstit către zeiță:

– Vezi-ți de rosturile tale... Nu e-n căderea ta să judeci faptele ce le hotărăsc...

Era teribil când striga și când se supăra Uranus, și Gheea n-a mai spus nimic. Și-a-năbușit plânsul în piept și și-a plecat, tăcută, fruntea.

– Mă voi supune!... i-a răspuns.

Însă, în gându-i, tot atunci s-a hotărât să-l pedepsească pe soțul său ne-ndurător.

Prin farmece necunoscute, Gheea a scos din sânul ei un diamant strălucitor. Din el zeița și-a făcut o armă ca o seceră. A pătruns apoi, pe furiș, când Uranus se odihnea, până în Tartarul adânc. A deschis porțile uriașe, ce erau tot de diamant, prin vrăji numai de ea știute. S-a strecurat prin întuneric, până la fiii ei, titanii, și i-a-ntrebat cu glas șoptit:

– Care din voi ar fi în stare să îl înfrunte pe Uranus? știți că nu poate fi ucis, pentru că-i zeu nemuritor. În schimb el poate fi învins cu arma asta scilpitoare. Cine se-ncumetă să fie stăpânitor în locul lui?

Toți au tăcut înfricoșați de vorbele cutezătoare. Uranus era tatăl lor. Cum să-și lovească ei chiar tatăl – deși îi pedepsise greu? (...)

Toți au tăcut afar' de Cronos. El era foarte îndrăzneț și, în același timp, șiret. Și îl ura pe tatăl său, pentru că-l aruncase-n Tartar, deși era nevinovat. Dorea de mult să se răzbune, să pună mâna pe putere, și iată cel mai bun prilej.

S-a apropiat de mama sa și i-a răspuns, tot pe șoptite, că este gata să se lupte și să-l doboare pe Uranus din cerul lui nemărginit.

Fără să stea prea mult pe gânduri, a luat în mână secera și, ascunzându-i, plin de grijă, tăișul ei scânteietor, s-a furișat pe porți afară. Pe urmă, sfătuit de Gheea, s-a ascuns după niște stânci. Din acel loc putea să vadă, în depărtare, orișice; dar el nu putea fi zărit.

A stat acolo până noaptea, pândind cu dinții înțeleștați, așteptând clipa potrivită când va putea să îl lovească pe tatăl său, zeul Uranus. Știa că lupta-i cu primejdii și mai știa prea bine Cronos că neizbânda ar fi dus la pedeapsirea lui și a Gheei. (...)

Deodată l-a zărit că vine... Zeul Uranus, din înalt, se coborâse pe pământ, ducând cu sine noaptea neagră, căutând-o pe soția lui. Din ascunziș a sărit Cronos cu secera în mâna dreaptă. Până să ia aminte zeul că e pândit de fiul său, titanul l-a lovit în pântec. Uranus a căzut în tină. Rănit în pântec, plin de sânge, se zvârcolea pe jos strigând:

Cronos, îți doresc să ai parte, cândva, și tu de-aceeași soartă ce m-a lovit pe mine astăzi! Da! Te blestem, fecior nevrednic! (...)

Dar el nu auzea nimic. El biruise. Era beat de bucurie și a poruncit să se deschidă, larg, porțile de diamant. Și frații s-au grămădit iute la porți și au ieșit afară.

– Am scăpat! Le-a rostit dânsul, cu trufie. (...)

Așa a luat Cronos puterea peste pământ și peste cer. Visul pe care și-l făcuse titanul cel ambițios, în timpul cât șezuse-nchis în veșnic mohorâtul Tartar, acum, iată, și-l trăia. N-avea de cine să se teamă, căci frații și surorile țineau cu el, îl ajutau. Putea să cârmuiască-n voie... Să facă tot ce-i va plăcea.

Vocabular

haos = stare primitivă, de neorganizare, în care, după cum presupuneau cei vechi, s-ar fi aflat materia înainte de apariția universului cunoscut de om

învârtejit = care este luat de vârtej, învârtit în cerc

titan = fiecare dintre cei doisprezece copii ai lui Uranus; om cu puteri extraordinare

șiret = abil, viclean; care știe să profite de naivitatea celor din jur

dibaci = îndemânatic, priceput, iscusit

ciclop = ființă mitică reprezentată în chip de monstru cu un singur ochi în frunte

osândă = condamnare, pedeapsă la care este supus cineva

seceră = unealtă agricolă, formată dintr-o lamă arcuită (cu tăiș, mai ales, dințat) fixată într-un mâner de lemn

tină = noroi, pământ, lut

a se zvârcoli = a se zbate, a face mișcări bruște din cauza unor dureri puternice

A avea tot timpul să ... = a dispune de o perioadă mai îndelungată de vreme (decât cea necesară) pentru a efectua ceva

A-și omorî (sau ucide) timpul = a petrece timpul făcând lucruri lipsite de importanță

În doi timpi și trei mișcări = imediat, foarte repede

În noaptea timpurilor = în vremuri imemorale, străvechi

Să răspundem la întrebări!

1. Cum era lumea la început?
2. Ce s-a desprins din haos?
3. Care este numele zeiței ce reprezintă pământul?
4. Potrivit textului, cum se numea cel dintâi bărbat?
5. Câți copii i-a dăruit zeița soțului ei? Cum au fost ei numiți?
6. Care era numele primului copil născut? Dar al ultimului? Cu ce îi puteți identifica în zilele noastre?
7. Ce dar avea zeul Uranus?
8. De ce își aruncă el fiii în Tartar?
9. Ce făcea Uranus cu fiecare nou-născut? De ce?
10. Ce hotărăște să facă Gheea?
11. Care dintre copii alege să îl înfrunte pe Uranus?
12. Ce devine învingătorul lui Uranus?

Să descoperim, să reținem!

De-a lungul existenței sale, omul a încercat să-și explice în mai multe feluri apariția fenomenelor din lumea înconjurătoare. Când știința nu i-a mai oferit suficiente date omul din popor a inventat diferite creații artistice în care elementele reale se îmbină cu cele fantastice.

Experiența de viață a poporului român, frumusețea sa sufletească, lupta pentru dreptate socială și libertate națională, dragostea de natură se oglindesc în **literatura populară**, care cuprinde mai multe specii literare: *doine, legende, balade, basme, snoave, proverbe, zicători, strigături, ghicitori, colinde*.

Volumul *Legendele Olimpului* scris de Alexandru Mitru conține o serie de mituri și legende referitoare la originea lumii, la istoria antică și mitică a lumii.

Miturile populare sunt acele povestiri al căror subiect ilustrează un obicei, un eveniment deosebit petrecut în timpuri primordiale, la începutul lumii și a rămas în mentalitatea și spiritualitatea unui popor.

Mitologia desemnează totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite. Totodată, disciplina care se ocupă cu explicarea, compararea și clasificarea miturilor, cu originea și evoluția lor se numește **mitologie**.

Să pronunțăm, să scriem corect!

s-ar/sar

- ◆ **S-ar** crede că Maria învață bine.
- ◆ Copiii se-mping și **sar** râzând.
- ◆ Grupul de cuvinte **s-ar** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul s (se) (pronume reflexiv) se află lângă cuvântul **ar** (verb) cu care se rostește într-o singură silabă.
Ex.: S-ar putea să dăm peste un vânător.
- ◆ Cuvântul **sar** (verb la modul indicativ, timpul prezent, persoana I numărul singular sau a III-a, numărul plural) se scrie fără cratimă. El nu trebuie confundat cu grupul de cuvinte **s-ar** cu care se aseamănă la pronunțare.
- ◆ *Ex.: „Și o dată și sar în ogradă, mă înfățoșez înaintea mamei.”*

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați în fragmentul dat din *Legendele Olimpului* fragmente care să exprime dragostea Gheei și a lui Uranus unul față de altul.
2. Cum vă imaginați Tartarul?
3. Povestiți conținutul fragmentului dat. Ce v-a impresionat?
4. Imaginați-vă un alt final al fragmentului dat și povestiți-l colegilor voștri.
5. Alcătuiți enunțuri corecte cu **s-ar** și **sar**.

Lucrăm în grup

1. Cu care dintre personajele textului dat vă puteți identifica. De ce?
2. Cunoașteți și alte mituri referitoare la originea lumii? Prezentați-le colegilor voștri.
3. Citiți și alte fragmente din volumul *Legendele Olimpului*.
4. La alegere, căutați informații despre unul dintre cele patru mituri fundamentale ale poporului român.

Soarele și Luna

(legendă)

Se zice că Soarele ar fi fost frate cu Luna. Când a venit Soarele la etatea de însurat, s-a dat jos din cer ca să-și caute și el o nevastă pe pământ. Cât timp Soarele nu s-a văzut pe cer, pretutindeni a fost întuneric. Pe pământ Soarele nu și-a găsit soție și era foarte supărat.

Cu timpul, Soarele a prins dragoste de sora sa, Luna. Mama lor, văzând că între ei s-a încins o dragoste nebună, a luat pe unul într-o mână și pe celălalt în altă mână și i-a blestemat spunându-le:

Tu Soare luminat,
Trupușor fără păcate,
Și tu Ileană Cosânzeană,
Suflețel fără prihană,
Zi și noapte să vă zăriți,
Dar să fiți tot despărțiți.

Cu toate că și Luna și Soarele se află în permanență pe cer și se pot vedea unul pe celălalt, cei doi aștri nu se pot întâlni niciodată. Pe când erau frați și s-au aflat pe punctul de a păcătui căsătorindu-se, mama lor i-a blestemat să nu se mai întâlnească nicicând.

Vocabular

etate = vârstă, perioadă, timp

s-a dat jos = a coborât

a prins dragoste = s-a îndrăgostit

nebun, -ă (aici) = care nu are limite, fără margini, puternic

a blestema = a cere din partea divinității dezlănțuirea violentă de forțe și furie împotriva cuiva

luminat, -ă = slăvit, mărit, înălțat

fără (de) prihană = curat, pur, nevinovat

a zări = a vedea (ceva) numai în treacăt, în fugă

a păcătui = a comite un păcat, a greși

A (nu) prinde de veste = a (nu) observa, a (nu) remarca, a (nu) afla ceva, a (nu) băga de seamă (din timp)

A prinde cu mâța-n sac (sau cu ocaua mică, cu rața-n gură) = a-i dovedi (cuiva) vinovăția, necinstea

A prinde nas = a deveni arogant sau obraznic, a se obrăznic

A prinde viață = a căpăta putere; a se înviora; a începe să se realizeze, să fie pus în practică

Să răspundem la întrebări!

1. De ce s-a dat Soarele jos din cer?
2. De cine s-a îndrăgostit el?
3. Cu ce au păcătuit cei doi frați?
4. Cine i-a blestemat pe cei doi frați? Credeți că a procedat corect blestemându-i? De ce?

Să descoperim, să reținem!

Textul popular *Soarele și Luna* imaginează și explică apariția pe cer, la intervale diferite, a soarelui și a lunii ca urmare a unui blestem al mamei împotriva celor doi frați, aflați în situația de a păcătui printr-o iubire nepermisă.

Pornind de la realitate, explicația dată de omul din popor în *Soarele și Luna* depășește granițele adevărului, trecând în domeniul fantasticului.

Cele două elemente ale cosmosului sunt personificate, primind în imaginația autorului popular atitudini și forme umane. Prin aceste aspecte, textul *Soarele și Luna* este o **legendă**.

Legenda este o specie a literaturii populare, mai ales în proză, dar și în versuri, în care sunt explicate, prin povestirea unor întâmplări miraculoase, fenomene, evenimente istorice ori aspecte din viațile sfinților.

Termenul *legendă* își are originea în latinescul *legenda* = ceea ce trebuie citit, explicat.

În întreaga lor diversitate, legendele explică:

- felul în care au luat naștere cosmosul, aștrii sau unele fapte imaginare, asemănătoare uneori cu cele din basme (*legende mitologice*): *Legendele Olimpului, Soarele și Luna*;
- modul în care au apărut anumite forme de relief, elemente ale florei sau faunei (*legende explicative*): *Povestea Vrancei*;
- diferite întâmplări din istoria unui popor, la care au participat personaje reale sau imaginare (*legende istorice*): *Dochia și Traian, Pinteza Viteazul*;
- faptele sfinților, ale eroilor biblici (*legende religioase*): *Despre viațile sfinților*.

Să ne verificăm, să aplicăm!

- Povestiți conținutul operei literare *Soarele și Luna*.
- Alcătuți, oral, propoziții în care să folosiți cuvintele: *cer, a despărți, a zări, pretutindeni, curat* (nevinovat).
- Explicați ce stare sufletească se exprimă prin folosirea cuvintelor *trupșor* și *suflețel*.
- Selectați cuvintele și expresiile ce exprimă însușirile celor doi aștri.
- Precizați cele mai importante trăsături ale personajelor *Soarele și Luna*.
- Specificați rolul unor cuvinte prin care mama se adresează celor doi aștri.
- Identificați elementele ce aparțin celor două planuri: real și fantastic.

Lucrăm în grup

- Cum ați fi procedat în situația dată în legendă, dacă ați fi fost mama celor doi aștri?
- Citiți câte o legendă din limba maternă și discutați cu colegii despre semnificațiile ei.
- Dați exemple de legende din limba maghiară.

Povestea ciocârliei

(fragment)

Cică era odată un împărat și o împărăteasă. Ei se bucurau de toate bunătățile de pe lume și pe deasupra aveau și doi copii, frumoși fără samăn. Pe fată o chema Lia, iar pe băiat Soare. La Lia te puteai uita, dar la Soare ba, căci fața lui lucea ca aurul și părul tot așa, de-ți lua ochii. Multă vreme nu s-au bucurat părinții de așa mândrețe de copii, căci au călătorit spre lumea cealaltă, lăsându-și odraslele în grija Domnului. Și au rămas orfanii singuri, singurei în palatul acela.

Pe vremea aceea umbla Sfântul Petru pe pământ, să facă bine oamenilor și să tămăduiască necazurile celor ce sufăr.

S-a oprit și el la palatul împărătesc și a văzut că și în palat e multă suferință, ca la casele săracilor.

– Sfinte-Părinte, ai milă de noi! – ziseră copiii într-un glas...

Inima Sfântului Petru s-a înduioșat de mila orfanilor împărătești; și a grăit atunci bătrânul binefăcător:

– Feții mei, Dumnezeu a orânduit ca fratele și sora să nu stea împreună toată viața. Pe tine, Soare, te-oi lua la cer, dar tu, Lie, ce te-i face?

După ce copila se gândi o clipă, sări de colo:

– Să mă faci, taică părinte, o păsărică. Să plutesc în apele albastre ale văzduhului, să uit jalea și dorul părinților, când și când să mă pot înălța la cer, să-mi văd fratele... și așa viața mea o fi mai frumoasă ca aici...

N-a apucat bine să mântuie vorba, că Lia s-a și prefăcut într-o păsărică mică, cu penele cenușii și cu ciocul ca un ghimpe de salcâm.

– Ciocârlie să-ți fie numele de acum – zise de colo Sfântul Petre-.

Sfântul Soare. Luă pe Soare de mână și se urcă cu el la cer și acolo îl închi-se în palatul de sticlă albastră al cerului.

Frumos o fi în cer, dar dorul de părinții morți, de sora lăsată pe pământ, îi rupea inima. Și atunci, seara se uita cu tristeță prin sticla albastră a cerului, în jos, doar o vedea pe sora Lia, Lia ciocârlia. Și iată așa fața lui de aur se arată și luminează pământul și lumea se bucură de lumina lui. Și atunci ciocârlia, cum

îi zărește fața, se ridică în zbor spre el, în ciripiri și rugăciuni către Dumnezeu, să-i deschidă porțile cerului și s-o lase să-și vadă frățiorul.

Și... sfârșind cântecul, se lasă în jos ca o săgeată și se ascunde în ierburile de pe pământ.

După ce-și vine în fire și se odihnește puțin, iar se urcă și iar cade, dar la soare tot n-ajunge...

Vocabular

fără samăn = fără asemănare, extraordinar

mândrețe = frumusețe, splendoare

odraslă, -e = copil, urmaș

orfan = (copil) fără (unul din) părinți

a tămădui = a vindeca, a lecuși

a grăi = a zice, a spune, a vorbi

văzduh = cer, înveliș gazos care înconjoară Pământul

a-și mântui vorba = a termina de spus

salcâm = arbore din familia leguminoaselor, cu ramuri prevăzute cu spini, cu frunze compuse, cu flori albe cu miros caracteristic plăcut, dispuse în ciorchine, cu lemnul tare și rezistent la umezeală

ciripire = (referitor la păsări) producerea de sunete caracteristice speciei

rugăciune = cerere, rugă adresată lui Dumnezeu

a-și veni în fire = a-și reveni

A avea aerul = a părea

A avea cap (sau minte) = a fi deștept

A avea ceva în gând (sau în cuget, în minte) = a avea o anumită intenție, a avea un plan

A avea dureri de cap = a-l dura capul; (fig.) a fi îngrijorat pentru ceva

A avea pe cineva drag = a iubi pe cineva

Să răspundem la întrebări!

1. Ce elemente reale și ce elemente ireale apar în text?
2. Ce încearcă să explice creatorul popular?
3. Ce face Sfântul Petru cu cei doi frați, Soarele și Lia?
4. De ce zboară ciocârlia către soare, potrivit legendei?
5. De ce credeți că textul *Povestea ciocârliei* este o legendă?

Să descoperim, să reținem!

Opera literară *Povestea ciocârliei* este o creație populară. Toate operele literare populare au anumite trăsături:

- a) *caracterul oral* – transmiterea prin viu grai din generație în generație;
- b) *caracterul tradițional-național* – conservă ceea ce este specific poporului român;
- c) *caracterul colectiv* – este dat de contribuția mai multor creatori în realizarea producțiilor literare;
- d) *caracterul anonim* – este ilustrat de faptul că nu se cunoaște autorul individual al creației literare;
- e) *caracterul sincretic* – împletirea cuvintelor cu melodia și cu mișcarea (dansul).

În *Povestea ciocârliei* autorul explică apariția soarelui pe cer și zborul ciocârliei în sus, către soare. Așa cum rezultă din această creație literară, ciocârlia este o fată de împărat, cântecul ei este ruga către Dumnezeu, iar zborul avântat asemenea unei săgeți sugerează permanenta zbatere și istovirea pentru realizarea dorinței de a ajunge la soare.

Textul dat este o legendă mitologică, asemenea textului *Soarele și Luna*. Legenda impresionează prin caracterul fantastic al întâmplărilor și lasă o puternică impresie asupra ascultătorilor prin soarta celor doi frați.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Povestiți conținutul legendei *Povestea ciocârliei*.
2. Realizați o scurtă caracterizare a Soarelui.
3. Care sunt modurile de expunere prezente în această operă literară?
4. Argumentați, cu termeni din operă, caracterul popular al textului.
5. Alcătuiți enunțuri cu următoarele cuvinte: *dor, aur, orfan, milă, văzduh, rugăciune, Dumnezeu*.

Lucrăm în grup

1. Imaginați-vă că sunteți Sfântul Petru, personajul biblic care îi găsește pe cei doi copii din legendă și le hotărăște destinele. Ce ați fi făcut cu copiii în locul său?
2. Creați și redați, oral, o scurtă legendă care să justifice apariția unui animal, a unui astru ceresc sau a unei plante.

Facerea (Geneza)

Capitolul 1

1. La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.
2. Și pământul era fără formă și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.
3. Și a zis Dumnezeu: „Să fie lumină!” Și a fost lumină.
4. Și a văzut Dumnezeu că este bună lumina, și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric.
5. Lumina a numit-o Dumnezeu ziua, iar întunericul l-a numit noapte. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi.
6. Și a zis Dumnezeu: „Să fie o tărâie prin mijlocul apelor și să despartă ape de ape!” Și a fost așa.
7. A făcut Dumnezeu tărâia și a despărțit Dumnezeu apele cele de sub tărâie de apele cele de deasupra tărâiei.
8. Tărâia a numit-o Dumnezeu cer. Și a văzut Dumnezeu că este bine. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a doua.
9. Și a zis Dumnezeu: „Să se adune apele cele de sub cer la un loc și să se arate uscatul!” Și a fost așa. Și s-au adunat apele cele de sub cer la locurile lor și s-a arătat uscatul.
10. Uscatul l-a numit Dumnezeu pământ, iar adunarea apelor a numit-o mări. Și a văzut Dumnezeu că este bine.
11. Apoi a zis Dumnezeu: „Să dea pământul din sine verdeață: iarbă, cu sămânță într-însa, după felul și asemănarea ei, și pomi roditori, care să dea rod cu sămânță în sine, după fel, pe pământ!” Și a fost așa.
12. Pământul a dat din sine verdeață: iarbă, care face sămânță, după felul și după asemănarea ei, și pomi roditori, cu sămânță, după fel, pe pământ. Și a văzut Dumnezeu că este bine.
13. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a treia.

Geneza din Cronica
lui Hartmann Schedel, 1493

14. Și a zis Dumnezeu: „Să fie luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pe pământ, să despartă ziua de noapte și să fie semne ca să deosebească anotimpurile, zilele și anii,
15. Și să slujească drept luminători pe tăria cerului, ca să lumineze pământul. Și a fost așa”.
16. A făcut Dumnezeu cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare pentru cârmuirea zilei și luminătorul cel mai mic pentru cârmuirea nopții, și stelele.
17. Și le-a pus Dumnezeu pe tăria cerului, ca să lumineze pământul,
18. Să cârmuiască ziua și noaptea și să despartă lumina de întuneric. Și a văzut Dumnezeu că este bine.
19. Și a fost seară și a fost dimineată: ziua a patra.
20. Apoi a zis Dumnezeu: „Să mișune apele de vietăți, ființe cu viață în ele și păsări să zboare pe pământ, pe întinsul tăriei cerului!” Și a fost așa.
21. A făcut Dumnezeu animalele cele mari din ape și toate ființele vii, care mișună în ape, unde ele se prădesc după felul lor, și toate păsările înaripate după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că este bine.
22. Și le-a binecuvântat Dumnezeu și a zis: „Prăsiți-vă și vă înmulțiți și umpleți apele mărilor și păsările să se înmulțească pe pământ!”
23. Și a fost seară și a fost dimineată: ziua a cincea.
24. Apoi a zis Dumnezeu: „Să scoată pământul ființe vii, după felul lor: animale, târătoare și fiare sălbatice după felul lor”. Și a fost așa.
25. A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, și animalele domestice după felul lor, și toate târătoarele pământului după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că este bine.
26. Și a zis Dumnezeu: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul!”
27. Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie.
28. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!”
29. Apoi a zis Dumnezeu: „Iată, vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânță în el. Acestea vor fi hrana voastră.
30. Iar tuturor fiarelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor vietăților ce se mișcă pe pământ, care au în ele suflare de viață, le dau toată iarba verde spre hrană.” Și a fost așa.
31. Și a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată erau bune foarte. Și a fost seară și a fost dimineată: ziua a șasea.

Capitolul 2

1. Așa s-au făcut cerul și pământul și toată oștirea lor.
2. Și a sfârșit Dumnezeu în ziua a șasea lucrarea Sa, pe care a făcut-o; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut.
3. Și a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o, pentru că într-însa S-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care le-a făcut și le-a pus în rânduială.
4. Iată obârșia cerului și a pământului de la facerea lor, din ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul. (...)

Vocabular

facere = (în credințele religioase) creare a lumii de către Dumnezeu

a cârmui = a conduce, a stăpâni

a mișuna = (despre ființe) a se mișca în număr mare de colo până colo; a forfoti, a roi

vietate = ființă, viețuitoare

a (se) prâsi = a face pui, a se reproduce, a se înmulți

a binecuvânta = (Despre Dumnezeu) A revărsa grația divină; a dori prosperitate și fericire cuiva (invocând adesea numele lui Dumnezeu)

târâtor = animal care se târăște

fiară, -e = animal sălbatic mare, bestie, dihanie, jivină, sălbăticiune

a se târi = a înainta prin mișcări specifice, cu trupul lipit pe pământ

obârșie = origine, început, punct de plecare

A fi pâinea lui Dumnezeu = a fi foarte bun

A fi omul lui Dumnezeu = a fi om bun, om de treabă

A fi uitat de Dumnezeu = a fi lipsit de noroc

A lăsa (pe cineva) în plata (sau în știrea) lui Dumnezeu = a lăsa (pe cineva) în pace sau în voia întâmplării

A merge (sau a se duce) la Dumnezeu = a muri

Să răspundem la întrebări!

1. Potrivit textului biblic dat, cine a creat lumea?
2. Cum era pământul la început?
3. Ce a făcut Dumnezeu în prima zi?
4. Ce a creat Dumnezeu în fiecare dintre celelalte cinci zile ale creației?
5. În care dintre zilele creației a fost creat omul?
6. Cu ce puteți compara cele șapte zile ale creației? De ce?

Să descoperim, să reținem!

Geneza sau **Facerea** este prima carte a *Vechiului Testament*. Tradiția iudaică și cea creștină îi atribuie lui Moise scrierea cărții.

Potrivit Genezei biblice, Dumnezeu a creat lumea din nimic, El fiind creatorul absolut al pământului și al cerului.

Vechiul Testament împreună cu *Noul Testament* compun **Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, cartea sacră a creștinilor.

Din punctul de vedere al mesajului, Biblia este o carte de înțelepciune ce redă în mod coerent teme eterne, fundamentale și general-umane: eliberarea unui popor, rezistența permanentă la asuprire și lupta pentru egalitate socială. Ea exprimă sentimentul profund al posedării unei origini, al experienței și destinului comun atât de necesare supraviețuirii oricărei comunități umane.

Biblia nu este unitară, reprezentând mai degrabă o întreagă bibliotecă. Ea conține diferite texte redactate de numeroși autori umani cu mii de ani în urmă, în contexte diferite și grupate în aceeași carte.

Prima traducere integrală a Bibliei în limba română a fost tipărită în anul 1688 din ordinul domnului Șerban Cantacuzino.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Rezumați conținutul *Genezei* biblice.
2. Care vi se pare cea mai importantă zi a creației? De ce?
3. Care este, în opinia voastră, cel mai important lucru (obiect, ființă etc.) creat de Dumnezeu?

Lucrăm în grup

1. Imaginați-vă că ați putea recrea lumea. Discutați despre ce ați schimba și ce ați face la fel.
2. Organizați un concurs de cultură generală cu titlul *Formarea globului pământesc*.
3. Citiți din *Biblie* și povestiți colegilor voștri nașterea lui Iisus.
4. Ajutându-vă de un dicționar, explicați sensul următorilor termeni: *măslin, tămâie, busuioc, smirnă, rituri, sfințire, Sfânta Treime*.

9 mai 1895

de Lucian Blaga

Sat al meu, ce porți în nume
sunetele lacrimii,
la chemări adânci de mume
în cea noapte te-am ales
ca prag de lume
și potecă patimei.

Spre tine cine m-a-ndrumat
din străfund de veac,
în tine cine m-a chemat
fie binecuvântat,
sat de lacrimi fără leac.

Sat transilvănean din perioada interbelică

Vocabular

mume = mame

prag = partea de jos, orizontală, a unui toc de ușă sau a unei porți, puțin mai ridicată de la pământ, peste care se trece la intrare și ieșire

potecă = cărare, drum foarte îngust la țară, la munte, în pădure etc., pe care se poate merge numai pe jos

patimă = sentiment puternic și violent care copleșește pe om, întunecându-i adesea dreapta judecată; pasiune, iubire excesivă pentru ceva, pornire nestăpânită

străfund = loc, punct situat la mare adâncime, în interior

A bate pragurile = a umbla mult, a hoinări, a umbla de colo până colo

A fi pragul casei = a fi sprijinul, susținătorul familiei

A-i păși (a-i trece, a-i călca) pragul (cuiva) = a intra la cineva sau undeva

A se pune în prag = a se așeza în calea cuiva; a se opune

Să răspundem la întrebări!

1. În ce moment al zilei s-a născut poetul, așa cum rezultă din poezie?
2. Unde s-a născut poetul?
3. Cum este denumit de poet locul în care s-a născut?

Să descoperim, să reținem!

Lucian Blaga s-a născut la 9 mai 1895, în satul Lancrăm, din județul Alba, sat ce poartă-n nume „sunetele lacrimii”. Copilăria i-a stat, după cum mărturisește el însuși, „sub semnul unei fabuloase absențe a cuvântului”, viitorul poet – care se va autodefini mai târziu într-un vers celebru „Lucian Blaga e mut ca o lebădă” – neputând să vorbească până la vârsta de patru ani.

A urmat cursurile Facultății de Teologie din Sibiu și Oradea în perioada 1914–1916, pe care le-a finalizat cu licență în 1917. A studiat filosofia la Universitatea din Viena între anii 1916 și 1920, obținând titlul de doctor în filosofie.

A fost unul dintre cei mai însemnați scriitori români ai secolului al XX-lea poet, prozator și dramaturg.

Se stinge din viață la 6 mai 1961 și este înmormântat în satul natal, Lancrăm.

Poezia *9 mai 1895* face parte din volumul *Nebănuitele trepte*, publicat în anul 1943.

Tonul poeziei *9 mai 1895* este unul optimist, încărcat de speranță și de încredere, venirea la lumină fiind văzută ca o binefacere, poetul fiind recunoscător pentru nașterea sa.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Câte strofe are poezia?
2. Comentați structura strofelor poeziei.
3. Cui i se adresează poetul?
4. Observați ce semne de punctuație a folosit Lucian Blaga în poezia *9 mai 1895*.

Semnele de punctuație

Rețineți!

Virgula (,) se folosește pentru:

- a) a despărți de restul propoziției cuvântul care exprimă o chemare, o strigare, un îndemn sau o stare sufletească:

Frate, nu mai alerга atât de repede!

Băiete, scrie mai repede!

Ah, ce încet mergi!

- b) a despărți părți de propoziție de același fel care nu sunt legate prin cuvintele și, sau:

Mihai, Ionuț și Maria sunt elevi.

Ei sunt cuminți, ordonați și silitori.

- c) a despărți în frază două propoziții de același fel care nu sunt legate prin cuvântul și:

Maria învață, Mihai citește și fratele lor ascultă muzică.

Înrudite cu *virgula* sunt: *punctul și virgula* și *linia de pauză*.

Punctul și virgula (;) marchează în enunț o pauză mai mare decât virgula și mai mică decât punctul:

Viața este o luptă; deci luptă.

Linia de pauză (-) marchează o pauză în enunț, fiind echivalentă uneori cu virgula:

Tatăl meu – Alexandru Marian – era un bărbat adevărat!

Linia de dialog (-) marchează începutul vorbirii unei persoane care participă la discuție.

Linia de dialog se scrie pe rând nou cu alineat.

Ex.: – Să vii la ora zece! mi-a spus comandantul.

Ghilimelele („...”) marchează citatul, reproducerea întocmai a unui text spus sau scris de către cineva.

„Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său! Și, vorba ceea: „Lucrul rău nu pierе cu una cu două.” Până-n seară, am și colindat mai tot satul...”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Punctele de suspensie (...) marchează întreruperea definitivă sau temporară a cursului firesc al vorbirii.

„Așa ... vă treceți, bieți bătrâni,

Cu rugi la Preacurata,

Și plânge mama pe ceaslov,

Și-n barbă plânge tata ...”

(Octavian Goga, *Bătrâni*)

Punctul (.) marchează pauza care se face între propozițiile sau frazele independente ale unui text.

Ex.: „M-am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele și lăsaseră perdelele.”
(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Semnul întrebării (?) este folosit în scriere pentru a marca intonația propozițiilor sau a frazelor interogative.

Ex.: – Unde mergi?
– Ce să facă?

Semnul exclamării (!) marchează grafic intonația propozițiilor și a frazelor exclamative sau imperative:

Ex.: – Vino repede!

Două puncte (:) anunță vorbirea directă sau o enumerare, o explicație, o concluzie și marchează o pauză mai mică decât cea dată prin punct.

Ex.: „Goe zice încruntat:
– Mam-mare ...”

(I. L. Caragiale, *D-I Goe...*)

Lucrăm în grup

1. Căutați informații referitoare la nașterea și copilăria lui Lucian Blaga.
2. Povestiți-le colegilor ce știți despre propria voastră naștere.
3. Împărțiți pe grupe, căutați creații (picturi, filme, texte literare, fotografii etc.) care să reprezinte nașterea și prezentați-le colegilor.

Ion

de Liviu Rebreanu

Capitolul 8 – COPILUL

Tulai! O fi apucat-o durerile facerii! strigă Zenobia, îndreptându-se de spinare, cu secera într-o mână și în cealaltă cu un snop de spice, și uitându-se spre mărul pădureț. Da, da...așa-i cum zic! Uite-o cum se mai zvârcolește!

– Afurisită muiere! bombăni Ion, fără măcar să se întoarcă. Știe că-i sosește ceasul și vine să fete pe câmp! Bată-i Dumnezeu socotelile ei de toantă!

– Taci, Ioane, că te-o trăzni Dumnezeu din senin ca pe popa din Runc! murmură Glanetașu cu glasul înecat de milă.

– D-apoi c-așa-i – făcu bărbatul, totuși mai blând.

Zenobia alergă la Ana care se zbătea și se legăna, cu fața în sus, cu mâinile pe pânțele ca și când ar fi vrut să înăbușe vâlvătaia năpraznică ce o ardea. Prin umbra subțire a mărului lumina albă pândeă tremurându-și petele străvezii pe corpul chinuit al femeii.

– Da ce-i, Ano?... Vai de mine, că și tu, zău... Nu puteai șede acasă dac-ai simțit că te încearcă durerile? zise Zenobia miloasă, ingenunchind lângă ea și căutând să-i aline suferința. Ca mai toate bătrânele de la sate, Zenobia se pricepea la moșit, fără să-l fi învățat. Îi desfăcu bertele, îi scoase zadiile și-i frecă ușor pântecele de sus în jos.

Gemetele Anei se ascuțeau în sâsăituri prelungi, iar buzele-i uscate șopteau în răstimpuri:

– Soacră, soacră, mor... Moor!... Moor.

– Taci că nu mori, maică, taci, taci... Mai rabdă și taci că uite acu scapi! Bărbații secerau înainte. Glanetașul tresărea la fiecă țipăt al Anei; Ion hârșia mai aprig trăgând însă mereu cu urechea și mormăind mânios ca să-și alunge mila ce i se furișa încetinel în inimă.

– Of, sărăcuța, sărăcuța! se cutremura bătrânul auzind deodată un răcnet mai pătrunzător.

– Ei, așa-i soarta femeii! zise Ion vrând să pară liniștit, dar cu glasul înmuiat. Clipele se stingeau anevoie, ca ceasurile de groază. Căldura parcă clocotea acuma în văzduh. Hotarul însă era amortit sub sărutarea pătimașă a soarelui. Primprejur nici țipenie de om; numai dincolo de șosea, pe lunca dinspre Sărăcuța furnicau răzleți câțiva viermușori albi. Frunzele porumbului sfârâiau răsucindu-se în arșiță, iar spicele holdelor se legăneau ameteite, ca și când ar fi căutat să se ferească de atingerea razelor aprinse... Gemetele Anei încetară, încât bodogăneala Zenobiei se auzea limpede:

– Rabdă, puică, rabdă și taci... încă olecuță...

– Te pomenești că moare! se gândi deodată Ion. Gândul îl spăimânta. Vru să se scoale, să alerge la ea, dar până să se hotărăscă, văzduhul parcă se zgudui din temelii de un urlat înfiorător, urmat îndată de niște țipete subțiri ca orăcăiala de broaște speriate sau ca scâncetul unui cățel strâns cu ușa. Copilul! zise Ion cu inima opărită, auzind glasul necunoscut care vestea intrarea unei vieți noi în lume. Suspinele Anei se mulcomiră, din ce în ce mai ușurate, pe când țipetele cele noi se înteteau, se îndârjeau tot mai poruncitoare. Deodată Zenobia se apropie în goană, cu mâinile roșii de sânge, cu fața disperată, strigând furioasă:

– Foarfece... Dați-mi un briceag că n-am cu ce tăia buricul copilului!... Fuga, fuga!... Smulse custura Glanetașului și se întoarse grăbită sub măr, căci plânsul copilului i se părea mai înecat și-i era frică să nu se întâmple vreo nenorocire. Amândoi bărbații stăteau nemișcați, în picioare, cu capetele descoperite, cu ochii spre locul unde ființa nouă își cerea dreptul la viață. Amândoi aveau în suflet uimirea și smerenia în fața minunii care se petrece zilnic sub privirea oamenilor și pe care totuși omul n-a ajuns încă s-o înțeleagă în toată măreția ei dumnezeiască. Glanetașu se închina cucernic, iar după dânsul și Ion, simțindu-se ca și când s-ar fi înălțat, își făcu repede cruce de trei ori... Peste câteva clipe văzură pe Zenobia coborând în vale cu copilul în palme.

– Mă duc să-l scald în pârau... Mai luați seama de nevastă până viu! strigă ea spre bărbați cu fața îmbujorată.

– Ce-i, mamă!... Ce-i? întrebă Ion întinzând numai gâtul într-un gest instinctiv spre copilașul care plângea în mâinile bătrânei, scuturând nervos din piciorușele-i de păpușă.

– Băiețel, băiețel! răspunse Zenobia dispărând printre porumbiști, spre Gârla Popii ce curgea aproape, la poalele coastei...

Vocabular

tulai (interjecție) = exclamație care exprimă spaimă, mânie etc.; valeu! vai! ajutor!

a se zvârcoli = a se zbate, a face mișcări spasmodice (de durere)

muiere (termen popular) = femeie; soție

a bombăni = a vorbi pentru sine, încet și fără a articula răspicat sunetele

moșit (termen popular) = ramură a medicinei care se ocupă cu fiziologia și psihologia sarcinii și nașterii

bertă, -e = broboadă croșetată din lână, cu ciucuri, purtată de femei pe cap sau pe umeri

zadie = țesătură de lână în costumul popular țăranesc feminin din unele regiuni, purtată ca fustă, o parte în față și cealaltă în spate

a hârșâi = a produce un zgomot caracteristic prin atingere de o suprafață dură

bodogăneală = vorbire înceată, neclară, care redă de obicei un protest reținut sau o nemulțumire stăpânită.

custură = lamă, tăiș de cuțit; briceag

A-i deschide cale nedetă = a-i ușura cuiva ceva

A se năpusti în vorbă = a se avânta într-o discuție, a vorbi cu mult interes despre un subiect

A se lăsa dus de nas = a se lăsa păcălit

Să răspundem la întrebări!

1. Cărui gen literar îi aparține fragmentul prezentat anterior?
2. Care sunt personajele ce apar în fragmentul din capitolul *Copilul*?
3. Ce relații există între personajele fragmentului?
4. Ce se relatează în capitolul *Copilul*?
5. Cum se comportă bărbații din textul dat, știind că pe lume apare o nouă ființă?

Să descoperim, să reținem!

Liviu Rebreanu (1885–1944) a fost un prozator și dramaturg român, membru al Academiei Române. În scrierile sale de sertar, la început în limba maghiară, și apoi în limba română, multe amintiri din copilărie îi aduc pe oamenii acestor locuri în prim-plan. Deși localizate în imaginarul Pripas (identificat de cercetători cu Prislopul în care Rebreanu a locuit mai târziu), unele episoade din romanul *Ion* au păstrat cadrul toponimic al Maierului, satul în care și-a petrecut copilăria Liviu Rebreanu.

La 1 noiembrie 1909 a debutat în presa românească, la Sibiu, în revista *Luceafărul* apărându-i povestirea *Codrea (Glasul inimii)*. În aceeași revistă, Rebreanu a mai publicat nuvelele *Ofilire*, *Răfuială* și *Nevasta*. A revenit asupra amintirilor din copilărie, scrise la Giula, de data aceasta sub influența lui Creangă.

La 4 aprilie 1944 fiind grav bolnav, se retrage la Valea Mare, fără să mai revadă vreodată Bucureștiul. La 1 septembrie 1944 încetează din viață la vârsta de 59 de ani.

Romanul *Ion* a apărut în anul 1920, după o lungă perioadă de elaborare, așa cum însuși autorul menționează în finalul operei, între martie 1913 – iulie 1920. Apariția romanului a stârnit un adevărat entuziasm în epocă, mai ales că nimic din creația nuvelistică de până atunci nu anunța această evoluție spectaculoasă: „Nimic din ce e publicat înainte nu ne putea face să prevedem admirabila dezvoltare a unui scriitor, care a început și a continuat vreo zece ani, nu numai fără strălucire, dar și fără indicații de viitor”, nota Eugen Lovinescu.

Să pronunțăm, să scriem corect!

cai/c-ai

- ◆ Se scrie **cai** atunci când denumește niște animale.
- ◆ Se scrie **c-ai** atunci când urmează o acțiune sau când cuvintele ca și ai se pronunță în aceeași silabă.

Cai

- ◆ Omul avea **cai** și boi în ogradă.
- ◆ Ion a găsit niște **cai** îngrozitor de murdari.
- ◆ O mândră herghelie de **cai** a apărut la orizont.

C-ai

- ◆ Mă bucur **c-ai** râs de el.
- ◆ Sunt mândru de tine **c-ai** aprins focul.
- ◆ Păcat **c-ai** plecat așa devreme acasă.

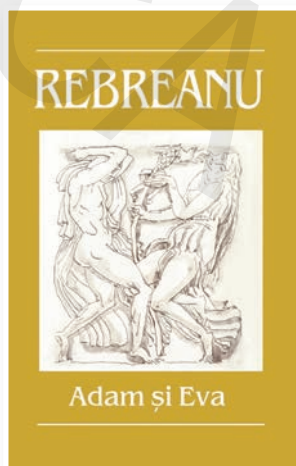
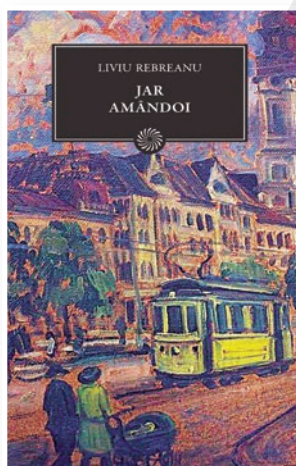
Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Rezumați fragmentul prezentat anterior din romanul *Ion* de Liviu Rebreanu.
2. Prezentați modul în care se raportează fiecare dintre personajele capitolului *Copilul* la naștere. Ce vă impresionează?
3. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți expresiile: *a deschide cale netedă*, *a se năpusti în vorbă* și *a se lăsa dus de nas*.
4. Folosiți ortogramele *cai/c-ai* în enunțuri și justificați modalitatea de scriere corectă.

Lucrăm în grup

1. Discutați despre modul în care nașterea unui copil influențează viața întregii familii.
2. Prezentați și descrieți poze din primele voastre luni de viață.
3. Comparați scena nașterii descrisă în roman cu ceea ce știți despre nașterile din zilele noastre.
4. Vizionați ecranizarea romanului *Ion*.

De ziua mea

de József Attila

Am împlinit treișdoi de ani –
poemul ăsta-i de haram:

un dar
sumar

pe care azi la cafenea
mi-l fac cu însăși mâna mea:

mulți ani!
mulțam!

Și dusu-mi-s-au ani treișdoi
și n-am avut pe lună doi

sutari
măcar.

O, Patrie și o, popor!
puteam fi un educator

cu rost
și post.

Ci dacă azi nu sunt decât
un scârța-scârța amărât

e-un blam
ce l-am

pentru poemul „Tată n-am”
de la severul suveran

din
Seghedin –

care ferind de răul meu
colegiul și pe Dumnezeu

mi-a spus
de sus:

„Matale câtu-i hăul n-ai
să fii profesor pe-acest plai” –

gângav
și grav.

Domnule Antal Horger, știi,
gramatica-i pentru copii,

ci eu
mereu

voi fi un dascăl popular
nu doar profesor secundar

în veci
de veci.

Traducere de: *Paul Drumaru*

Vocabular

sutar = bancnotă de o sută de lei

haram – interzis, blestemat

hăul – niciodată

A merge pe șleau = a reuși; a avea spor

A ține șleaul cuiva = a pândi venirea cuiva pentru a-l opri, a-l ataca
A vorbi (sau a spune, a scrie) pe șleau = a vorbi deschis, sincer, fără înconjur, fără menajamente

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă este *De ziua mea* de József Attila (lirică sau epică)? Argumentați-vă răspunsul cu exemple din text.
2. Cum își transmite autorul gândurile și sentimentele (direct sau indirect)?
3. Ce i-a spus rectorul tânărului?
4. Ce sentimente reies din poezia *De ziua mea*?

József Attila

Să pronunțăm, să scriem corect!

l-ați / lați

- ◆ „Nu, domnule Dick, nu **l-ați** omorât dintr-o singură lovitură.”
(Jules Verne, *Cinci săptămâni în balon*)
- ◆ „Fram a recunoscut, îndată, pași **lați** și grei, ca urmele lui.”
(Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*)
- ◆ Grupul de cuvinte **l-ați** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul l (pronume) se află lângă cuvântul **ați** (verb auxiliar) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **lați** (adjectiv) se scrie tot timpul fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți sinonime potrivite pentru cuvintele: *dascăl, dar, țară, a străpunge, popor*.
2. Identificați în textul poeziei *De ziua mea* trei mărci lexico-gramaticale ale prezenței eului liric (verbe la persoanele I și a II-a, pronume și adjective pronominale la persoanele I și a II-a).
3. Comentați structura poeziei (împărțirea în strofe, lungimea versurilor etc.).

Lucrăm în grup!

1. Care ar fi pentru voi cadoul ideal? Discutați despre el cu colegii voștri și comparați alegerile făcute.
2. Citiți și alte poezii scrise de József Attila.

I. ♦ 8

Micul prinț

de Antoine de Saint-Exupery

(fragmente)

Capitolul 21

Chiar atunci sosi și vulpea:

- Bună ziua! zise vulpea.
- Bună ziua! răspunse cuviincios micul prinț, care se întoarse, însă nu văzu pe nimeni.
- Sunt aici! zise glasul – sub măr...
- Cine ești tu? zise micul prinț. Ești tare frumoasă...
- Sunt o vulpe! zise vulpea.
- Vino să te joci cu mine! o pofti micul prinț. Sunt atât de trist...
- Nu pot să mă joc cu tine! zise vulpea. Nu sunt îmblânzită.
- Ah, iartă-mă! Rosti micul prinț.
- Însă, după un răstimp de gândire, adăugă:
- Ce înseamnă „a îmblânzi”?
- Nu ești de prin părțile locului – zise vulpea – ce cauți pe-aici?
- Caut oamenii! zise micul prinț. Ce înseamnă „a îmblânzi”?
- Oamenii – zise vulpea – au puști și vânează. E foarte neplăcut! Mai cresc și găini. E singurul folos de pe urma lor. Cauți găini?
- Nu! Zise micul prinț. Caut prieteni. Ce înseamnă „a îmblânzi”?
- E un lucru care prea e dat uitării! zise vulpea. Înseamnă „a-ți crea legături”...
- A-ți crea legături?
- Desigur! zise vulpea. Tu nu ești încă pentru mine decât un băiețaș, aidoma cu o sută de mii de alți băiețași. Iar eu nu am nevoie de tine. Și nici tu n-ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe, aidoma cu o sută de mii de alte vulpi. Dar dacă tu mă îmblânzești, vom avea nevoie unul de altul. Tu vei fi, pentru mine, fără seamăn în lume. Eu voi fi, pentru tine, fără seamăn în lume...

– Încep să înțeleg! zise micul prinț. E undeva o floare... mi se pare că m-a îmblânzit...

– Se prea poate! zise vulpea. Pe Pământ întâlnești tot soiul de lucruri...

– O! dar nu e pe Pământ! zise micul prinț.

Vulpea se arătă foarte nedumerită:

– Pe altă planetă?

– Da.

– Pe planeta aceea sunt vânători?

– Nu.

Interesant! Dar găini?

– Nici.

– Nimic nu e desăvârșit! suspină vulpea.

Vulpea însă se întoarse la gândurile sale:

– Viața mea e veșnic aceeași. Eu vânez găinile, pe mine mă vânează oamenii. Toate găinile se aseamănă între ele, și toți oamenii se aseamănă între ei. Așa că mă cam plictisesc. Dar dacă tu mă îmblânzești, viața mi se va însenina. Voi cunoaște sunetul unor pași deosebit de al altora. Pașii altora mă fac să intru sub pământ. Al tău mă va chema din vizuină, ca o melodie. Și-apoi, privește! Vezi tu, acolo, lanurile de grâu? Eu nu mănânc pâine. Mie grâul nu mi-i de folos. Lanurile de grâu mie nu-mi aduc aminte de nimic. Și asta-i trist! Tu ai însă părul

de culoarea grâului. Va fi, de aceea minunat, când tu mă vei fi împlânzit! Grâul, auriu și el, îmi va aminti de tine. Și-mi va fi nespus de dragă murmurarea vântului prin grâu...

Vulpea tăcu și se uită îndelung la micul prinț:

– Te rog... împlânzește-mă! zise apoi.

– Bucuros aș vrea! răspunse micul prinț – numai că nu prea am timp. Am de căutat prieteni și o mulțime de lucruri de cunoscut.

– Nu cunoaștem decât ceea ce împlânzim! zise vulpea. Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Ei cumpără lucruri de gata, de la neguțători. Cum însă nu există neguțători de prieteni, oamenii nu mai au prieteni. Dacă vrei să ai un prieten, împlânzește-mă!

– Ce trebuie să fac? zise micul prinț.

– Trebuie să ai foarte multă răbdare! răspunse vulpea. La început, te vei așeza ceva mai departe de mine, uite-așa, în iarbă. Eu te voi privi cu coada ochiului, iar tu nu vei rosti niciun cuvânt. Graiul este izvor de neînțelegeri. Însă vei putea, pe zi ce trece, să te așezi din ce în ce mai aproape de mine.

A doua zi, micul prinț veni din nou.

– Mult mai frumos era, dacă veneai și astăzi la aceeași oră... zise vulpea. Dacă tu, de pildă, vii la ora patru după-amiază, eu încă de la ora trei voi începe să fiu fericită. Pe măsură ce ora va trece, și mai fericită mă voi simți. La ora patru, mă vor și cuprinde un frământ și o neliniște: voi descoperi cât prețuiește fericirea! Dar dacă vii la voia întâmplării, eu niciodată nu voi ști la care ceas să-mi împodobesc sufletul. Ne trebuie rituri.

– Ce-i acela rit? zise micul prinț.

– E și el ceva cu totul dat uitării! zise vulpea. E ceea ce face ca o zi să se deosebească de celelalte zile, o oră, de celelalte ore. Au un rit, spre pildă, vânătorii mei. Se duc să joace, joia, cu fetele din sat. Joia, prin urmare, e o zi minunată! Mă plimb și eu, atunci, până la vie. Dacă vânătorii s-ar duce la joc la voia întâmplării, toate zilele ar fi la fel, iar eu n-aș mai avea vacanță niciodată.

Astfel micul prinț împlânzi vulpea. Iar când ora despărțirii fu aproape:

- Vai! zise vulpea... Am să plâng... (...)
- Atunci nu dobândești nimic din asta!
- Ba dobândesc – zise vulpea – datorită culorii grâului. Apoi adăugă:

Du-te să mai vezi o dată trandafirii. Vei descoperi că floarea ta nu are-n lume seamăn. Întoarce-te apoi la mine, spre a-ți lua rămas bun, iar eu îți voi dăruia o taină.

Micul prinț se duse, să mai vadă o dată trandafirii:

– Voi nu semănați întru nimic cu floarea mea, voi încă nu sunteți nimic – le spuse el. Pe voi nimeni nu v-a îmblânzit, precum nici voi n-ați îmblânzit pe nimeni. Sunteți precum era și vulpea mea. Eu însă mi-am făcut din ea un prieten, iar ea acum nu are-n lume seamăn.

Și florile se rușinară.

– Voi sunteți frumoase, dar sunteți deșarte! le mai spuse el. Nimeni n-ar avea de ce să moară pentru voi. Floarea mea, firește, un trecător de rând ar crede că-i asemenea vouă. Ea însă, singură, e mai de preț decât voi toate laolaltă, fiindcă pe ea am udat-o eu cu stropitoarea. Fiindcă pe ea am adăpostit-o eu sub clopotul de sticlă. Fiindcă pe ea am ocrotit-o eu cu paravanul. Fiindcă pentru ea am ucis eu omizile (în afară doar de câteva, pentru fluturi). Fiindcă pe ea am ascultat-o eu cum plângea, ori cum se lăuda, ori câteodată chiar cum tăcea. Fiindcă e floarea mea.

Și se duse înapoi la vulpe.

– Rămâi cu bine! zise el...

– Te du cu bine! zise vulpea. Iată care-i taina mea. E foarte simplă: limpede nu vezi decât cu inima. Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor.

– Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor! spuse după dânsa micul prinț, ca să țină minte.

– Numai timpul cheltuit cu floarea ta face ca floarea ta să fie atât de prețioasă.

– Numai timpul cheltuit cu floarea mea...! făcu micul prinț, ca să țină minte.

– Oamenii au dat uitării adevărul acesta – zise vulpea. Tu însă nu trebuie să-l uiți. Devii răspunzător de-a pururi pentru ceea ce ai îmblânzit. Tu ești răspunzător pentru floarea ta.

– Eu sunt răspunzător de floarea mea... spuse după dânsa micul prinț, ca să țină minte.

Capitolul 25

– Oamenii – zise micul prinț – se înfundă în trenurile lor rapide, dar nu mai știu nici ei ce caută.

Așa că se frământă și se sucesc de acolo-acolo...

Și adăugă:

– Nu merită atâta osteneală...

Fântâna, pe care o descoperiserăm amândoi, nu semăna deloc cu fântânile sahariene. Fântânile sahariene sunt niște gropi săpate în nisip. A noastră era aidoma unei fântâni de țară. Prin părțile acelea însă nu se afla nici un sat, iar mie mi se părea că visez.

– Ciudat – îi spusei micului prinț – sunt toate gata pregătite: scripetele, ciutura și funia...

El râse, apucă de funie și puse scripetele în mișcare. Și scripetele gemu, așa cum geme o morișcă veche, după ce vântul a dormit o vreme îndelungată.

– I-auzi – zisei micului prinț – noi trezim fântâna și ea cântă...

Nu voiam ca el să trudească.

– Lasă-mă pe mine – am rostit – pentru tine e prea greu. Am tras afară ciutura, încet, până-n dreptul ghizdului. Am așezat-o acolo, cumpănind-o bine. Cântecele scripetelui îmi dăinuia în urechi, iar în apa care tot mai tremura vedeam cum tremură soarele.

– Mi-e sete de apa aceasta – zise micul prinț – dă-mi să beau...

Iar eu, atunci, am înțeles ce căutase!

I-am dus ciutura la gură. El închise ochii și bău. Era dulce ca o sărbătoare. Apa aceasta era cu totul altceva decât o hrană oarecare. Se născuse din drumul străbătut sub stele, din cântecele scripetelui, din truda brațelor mele. Era precum un dar pentru suflet. (...)

– Oamenii de pe meleagurile tale – zise micul prinț – cresc cinci mii de trandafiri într-o singură grădină... și tot nu găsesc ceea ce caută...

– Nu găsesc! i-am răspuns.

– Și totuși ceea ce caută ei ar putea fi găsit într-o singură floare sau într-un strop de apă...

– De bună seamă! i-am răspuns eu.

Și micul prinț adăugă:

– Ochii însă sunt orbi. Cu inima trebuie să cauți.

Vocabular

cuviincios = care respectă regulile bunei cuviințe, care corespunde acestor reguli; decent, politicos; cuvios

a îmblânzi = a deprinde un animal (sălbatic) să se supună omului, să trăiască în apropierea (și în folosul) omului; a domestici

nedumerit = care nu este dumerit, lămurit; care este mirat, încurcat în fața unui fapt, a unui lucru etc.; neașteptat, neclar

desăvârșit = perfect

vizuină = loc de adăpost pe care și-l sapă în pământ sau și-l amenajează unele animale sălbatice

a murmura = a rosti cuvinte sau a intona o melodie încet, nedeslușit

rit = rânduială, tipic

paravan = perete subțire sau piesă de mobilier formată dintr-unul sau din mai multe panouri articulate, acoperite cu placaj, pânză, hârtie etc., care desparte un anumit spațiu dintr-o încăpere

scripete = dispozitiv special pentru ridicarea greutăților

ciutură = găleată sau vas făcut din doage sau dintr-un trunchi scobit, care servește la scos apa din fântână

A avea ac de cojocul cuiva = a găsi mijloace de a pedepsi pe cineva

A avea pe cineva la mână = a-i putea face cuiva rău

A avea ceva cu cineva = a avea necaz pe cineva

A se avea bine cu cineva = a fi prieten cu cineva

Să răspundem la întrebări!

1. Cine este personajul principal din fragmentele prezentate mai sus?
2. Cu cine se întâlnește personajul principal în călătoria sa?
3. Cum era apa pe care o bea prințul?
4. Ce învață băiatul de la vulpe?
5. De unde vine băiatul?

Să descoperim, să reținem!

Micul Prinț, povestirea publicată de Antoine de Saint-Exupéry în 1943, este una dintre cele mai populare cărți din toate timpurile. A fost tradusă în 110 limbi. Micul locuitor al unei planete minuscule pornește într-o lungă călătorie prin lume ca să caute adevăratul sens al vieții. În cursul peregrinărilor sale ajunge să-și dea seama că pentru a fi fericit „*ajunge să te gândești că undeva, printre milioane de stele, există ființa iubită*” iar ceea ce conferă un sens existenței sunt relațiile dintre oameni, care implică și responsabilitatea fiecăruia pentru soarta celorlalți.

Micul prinț îi povestește autorului că a plecat de pe planeta lui cu un asteroid pentru a

cunoaște lumea. Micul prinț venea de pe o planetă foarte mică pe care se aflau trei vulcani, din care unul stins și o floare unică. Cel mai mult îi plăceau prințului apusurile de soare. Era suficient să se mute cu scaunul pentru a vedea un nou apus. Astfel el văzuse într-o zi 43 de apusuri.

Cea de-a șasea planetă era de zece ori mai mare decât celelalte. Pe ea trăia un geograf. Acesta l-a sfătuit să viziteze planeta Pământ. Așa a ajuns el pe planeta Pământ. Aici s-a întâlnit la început cu un șarpe, apoi cu o floare din deșert, după un timp cu o vulpe din vorbele și povețele căreia descoperă că oamenii pot fi singuri chiar și în mulțime. Aceasta i-a arătat diferența dintre floarea lui și restul florilor. Această diferență era că floarea sa era „îmblânzită” deoarece micul prinț a avut grijă de ea cu foarte mare atenție.

La un moment dat, autorul l-a întrerupt pe băiețelul din istorisire deoarece provizia de apă era pe terminate, iar el nu își reparase avionul. Au început să caute împreună o fântână, pe care o găsesc și își potolesc setea.

Să pronunțăm, să scriem corect!

laș/ l-aș

- ◆ Se scrie **laș** atunci când are înțelesul de „fricos” / „lipsit de curaj”. Viorel este un **laș** = Viorel este un **fricos** / om **lipsit de curaj**.
- ◆ Se scrie **l-aș** atunci când urmează o acțiune.

Exemple:

Motanul nostru este un **laș**. Până și umbra lui îl sperie.

Ionel e **laș**.

Laș cum era, o lua la fugă la primul semn de pericol.

L-aș lăsa pe șoricel să scape.

Cel mai bine **l-aș** ruga să mă ia și pe mine.

Când văd tortul nu mă pot abține și **l-aș** mânca pe tot.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Rezumați unul dintre capitolele care v-au plăcut mai mult din opera *Micul Prinț*.
2. Imaginați-vă că vă întâlniți cu Micul Prinț. Încercați să îl descrieți atât din punct de vedere fizic, cât și moral.
3. Alcătuiți minim patru enunțuri în care să folosiți expresii cu verbul *a avea*.
4. Alegeți varianta corectă:
 - a) Câinele lui este un *l-aș/laș* când vede oameni se ascunde.
 - b) *L-aș/laș* ajuta, dacă mi-ar cere ajutorul.

- c) Să renunți nu înseamnă întotdeauna să fii *laș/l-aș*.
 d) Dacă aș pescui peștișorul de aur, *laș/l-aș* ruga să îmi îndeplinească trei dorințe.
5. Folosiți cuvintele: *nedumerit*, *a împlânzi*, *neguțător* în enunțuri din care să reiasă sensul lor.

Lucrăm în grup!

- Împreună cu colegii de clasă, citiți și alte capitole din opera *Micul Prinț*. După lectură, realizați un cerc al povestitorilor și povestiți aspectele care vi s-au părut mai interesante.
- Exprimați-vă părerea în legătură cu afirmația micului prinț din finalul fragmentelor selectate: „Ochii însă sunt orbi. Cu inima trebuie să cauți.”
- Pornind de la lectura operei *Micul Prinț*, imaginați-vă un dialog în care îi descrieți prințului cum arată planeta Pământ și cum se comportă oamenii.
- Imaginați-vă că plecați într-o călătorie într-un alt univers. Aveți voie să luați cu voi doar trei lucruri sau obiecte de pe Pământ. Care ar fi cele mai importante trei lucruri care ar trebui luate în această călătorie? De ce?
- Se spune adesea că *prietenul la nevoie se cunoaște*. Discutați împreună cu colegii despre importanța prieteniei în viața voastră, pornind de la acest proverb.

Felul propozițiilor

Să ne amintim!

Ce este o propoziție?

Priviți imaginea alăturată.
 Citiți propozițiile de mai jos, legate de imagine.

- Mihai, Radu și Andrei *au plecat* în tabără la Predeal.
- Și eu *aș merge* în tabără la munte.
- Câtă hărnicie în amenajarea taberei!
- Ce veseli sunt!

e) Când vom pleca și noi la munte?

f) Ai veni și tu cu noi?

Cu ajutorul primelor două propoziții, la sfârșitul cărora s-a pus punct, s-a comunicat o informație.

În propozițiile e) și f) s-a pus o întrebare, s-a cerut o informație. La sfârșitul acestor propoziții s-a pus semnul întrebării.

Alcătuiește și voi încă 3 propoziții diferite, pornind de la imagine.

Să descoperim, să reținem!

Propoziția este o comunicare cu un singur predicat.

Propozițiile se clasifică după:

- I.** alcătuire
- II.** scopul comunicării
- III.** aspectul predicatului

I. După alcătuire, propoziția poate fi:

1. simplă – are numai subiect și predicat sau numai predicat

Ex.: Elevii învață.

Plouă.

Stelele străluceau.

2. dezvoltată – pe lângă subiect și predicat mai are și alte părți de propoziție

Ex.: Copiii așteaptă cu mare nerăbdare începerea noului an școlar.

Pe cer, luna era acoperită de nori.

Anul acesta nu vom pleca la mare.

II. După scopul comunicării, propoziția poate fi:

1. enunțiativă – este propoziția care comunică o informație sau exprimă o constatare.

La rândul lor, propozițiile enunțiative se clasifică în:

a) propriu-zise – având predicatul exprimat printr-un verb la modul indicativ; vorbitorul informează

Ex.: Andrei cercetează zona.

b) optative -cu predicatul exprimat printr-un verb la modul condițional-optativ; arată o dorință

Ex.: Aș merge la munte.

c) imperative – cu predicatul exprimat printr-un verb la modul imperativ; arată un sfat, o poruncă; au la sfârșit semnul exclamării

Ex.: Grăbește-te!

d) exclamative – exprimă o stare sufletească; la sfârșitul lor se pune semnul exclamării

Ex.: Ce vesel e Ion!

2. *interogativă* – este propoziția cu ajutorul căreia se cer informații, se formulează o întrebare

Propozițiile interogative se clasifică în:

a) *propriu-zise* – formulează o întrebare, cerând o informație; au predicatul exprimat printr-un verb la modul indicativ

Ex.: Unde pleci?

Când ne vom întoarce acasă?

b) *optative* – exprimă o informare asupra unei dorințe; predicatul acestor propoziții este exprimat printr-un verb la modul condițional-optativ

Ex.: Ai veni cu noi la film?

III. După aspectul predicatului, propoziția poate fi:

1. *afirmativă* – prin care se afirmă ceva; predicatul nu este însoțit de un adverb de negație

Ex.: Maria citește o carte interesantă.

Toamna începe școala.

Ce cântec știi?

Ai veni în excursie?

2. *negativă* – prin care se neagă ceva, predicatul propoziției fiind însoțit de adverb de negație

Ex.: Maria nu vine în excursie.

Nu vii la mine?

Nu m-a ascultat la limba română.

Atenție!

Într-o propoziție se pot nega și celelalte părți de propoziție, fără ca aceasta să fie o propoziție negativă.

Atenție la aspectul verbului prin care se exprimă predicatul!

Ex.: Nu Mioara este colega mea de bancă.

Nu mâine ne întâlnim noi.

Amândouă propozițiile de mai sus sunt *afirmative*, fiindcă predicatul este exprimat prin *verb la aspectul afirmativ*.

Lucrăm în grup

1. Priviți desenul de mai jos, apoi alcătuiți trei propoziții dezvoltate, enunțiative, negative și trei propoziții simple, interogative, afirmative.
2. Citiți propozițiile de mai jos și clasificați-le după cele trei criterii (după alcătuire, după scopul comunicării, după aspectul verbului prin care se exprimă predicatul).
 - a) Matei ar vrea o notă mare la limba română.
 - b) A învățat el pentru aceasta?
 - c) Ieri nu a fost la școală?
 - d) El a fost bolnav.
 - e) Nu și-a scris tema?
 - f) Roxana ar mânca o prăjitură.
 - g) Nu jigniți pe nimeni!
 - h) Nu ar veni la munte?
3. Transformați următoarele propoziții afirmative în propoziții interogative și apoi în propoziții imperative.
 - a) Tu citești zilnic.
 - b) Nu vă plimbați seara prin parc.
 - c) Voi pregătiți bagajele.
 - d) Tu stingi focul.
4. Alcătuiți:
 - a) o propoziție simplă, enunțiativă propriu-zisă, negativă.
 - b) o propoziție dezvoltată, enunțiativă optativă, afirmativă.
 - c) o propoziție dezvoltată, interogativă optativă, afirmativă.

II. RELAȚIA DINTRE MAMĂ ȘI COPIL

Muma lui Ștefan cel Mare

de Dimitrie Bolintineanu

Pe o stâncă neagră, într-un vechi castel,
Unde cură-n poale un râu mititel,
Plânge și suspină tânăra domniță,
Dulce și suavă ca o garofiță;
Căci în bătlie soțul ei dorit
A plecat cu oastea și n-a mai venit. (...)
Însă doamna soacră lângă ea veghează
Și cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

Un orologiu sună noaptea jumătate.
În castel în poartă oare cine bate?
– „Eu sunt, bună maică, fiul tău dorit;
Eu, și de la oaste mă întorc rănit.
Soarta noastră fuse crudă astă dată:
Mica mea oștire fuge sfărămată.
Dar deschideți poarta... Turcii mă-nconjur...

Vântul suflă rece... Rănila mă dor!”
 Tânăra domniță la fereastră sare.
 – „Ce faci tu, copilă?” zice doamna mare.
 Apoi ea la poartă atunci a ieșit
 Și-n tăcerea nopții astfel i-a vorbit:
 – „Ce spui, tu, streine? Ștefan e departe;
 Brațul său prin taberi mii de morți împarte.
 Eu sunt a sa mumă; el e fiul meu;
 De ești tu acela, nu-ți sunt mumă eu!
 Însă dacă cerul, vrând să-ngreueze
 Anii vieții mele și să mă-ntristeze,
 Nobilul tău suflet astfel l-a schimbat;
 Dacă tu ești Ștefan cu adevărat,
 Apoi tu aice fără biruință
 Nu poți ca să intri cu a mea voință.
 Du-te la oștire! Pentru țară mori!
 Și-ți va fi mormântul coronat cu flori!”

Ștefan se întoarce și din cornu-i sună;
 Oastea lui zdrobită de prin văi adună.
 Lupta iar începe... Dușmanii zdrobiți
 Cad ca niște spice, de securi loviți.

Vocabular

mumă = mamă

stâncă = bloc mare de piatră (în munți) cu pereții drepecți și colțuroși

cură (pop.) = curge

a suspina = a ofta (adânc sau din greu), a plânge cu suspine

suav, -ă = gingaș, delicat, grațios, fin

garofiță = diminutiv al lui garoafă; plantă erbacee ornamentală cu tulpina ramificată, cu flori mari, roșii, albe sau pestrițe

a veghea = a supraveghea, a păzi, a sta treaz noaptea

a îmbărbăta = a încuraja

orologiu = ceas cu dimensiuni mari, fixat pe fațada unei clădiri sau pe un perete interior, pe o coloană

sfărâmat, -ă = (aici) zdrobită, nimicită

coronat = împodobit

corn = (aici) instrument de suflat, folosit la vânătoare sau pentru chemări, semnalizări

A-i merge bine (sau rău) (despre ființe) = a o duce bine (sau rău)

A-i merge (cuiva) mintea = a înțelege ușor, a fi inteligent

A-i merge din plin = a obține succes după succes

A merge pe mâna cuiva = a acorda deplină încredere cuiva

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt personajele acestei opere literare?
2. Când se petrece acțiunea? Unde?
3. Cine bate în poartă?
4. De unde vine Ștefan?
5. În ce situație se află el acum?
6. De ce Ștefan este numit de mama sa „streine”? Nu-l iubește suficient de mult?
7. Cum reacționează mama la rugămintea fiului?
8. De ce mama lui Ștefan nu îl primește pe acesta în cetate?
9. Cum dorește mama să se poarte fiul ei ca voievod?
10. Ce transmite poetul prin această poezie?
11. Ce v-a impresionat în această legendă?
12. Ce învățătură putem desprinde din această operă literară?

Să descoperim, să reținem!

Dimitrie Bolintineanu (1819–1872) a fost un poet român, om politic, diplomat, participant la Revoluția de la 1848.

Viitorul poet urmează cursurile Colegiului Sfântul Sava din București.

Debutează în literatură la 15 mai 1842 cu poezia *O fată tânără pe patul morții*, evocând moartea timpurie a iubitei.

De-a lungul întregii sale vieți, Bolintineanu a publicat peste 50 de volume de versuri, proză, legende, jurnale de călătorie. Partea cea mai trainică a operei sale o constituie *Legende istorice*, poezii inspirate din istoria națională, precum: *Muma lui Ștefan cel Mare*, *Daniil Sihastru*, *Mihai și călăul* etc.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți sinonime pentru cuvintele: *muma, orologiu, a veghea, oaste, biruință, suav*.
2. Citiți doar versurile care conțin cuvintele mamei.
3. Recitați versurile în care se precizează spațiul și timpul întâmplărilor relatate.
4. Credeți că a procedat bine mama lui Ștefan cel Mare neprimindu-și fiul rănit în castel? Argumentați-vă răspunsul.
5. Redați conținutul operei literare date în patru propoziții.

Lucrăm în grup

1. Împărțiți pe grupe de câte trei elevi, interpretați scenic opera literară *Muma lui Ștefan cel Mare*.
2. Căutați informații despre domnitorul Ștefan cel Mare și prezentați-le colegilor. Unde a domnit el? În ce perioadă? Împotriva cui a luptat? Etc.
3. Căutați legende referitoare la viața și acțiunile lui Ștefan cel Mare. La alegere, povestiți una dintre ele în fața clasei.
4. De ce Ștefan a fost numit de către popor *cel Mare*?
5. Alcătuiți o planșă cu titlul *Ștefan cel Mare – între realitate și mit*.

Ștefan cel Mare

Scenă din filmul *Ștefan cel Mare*

Mama

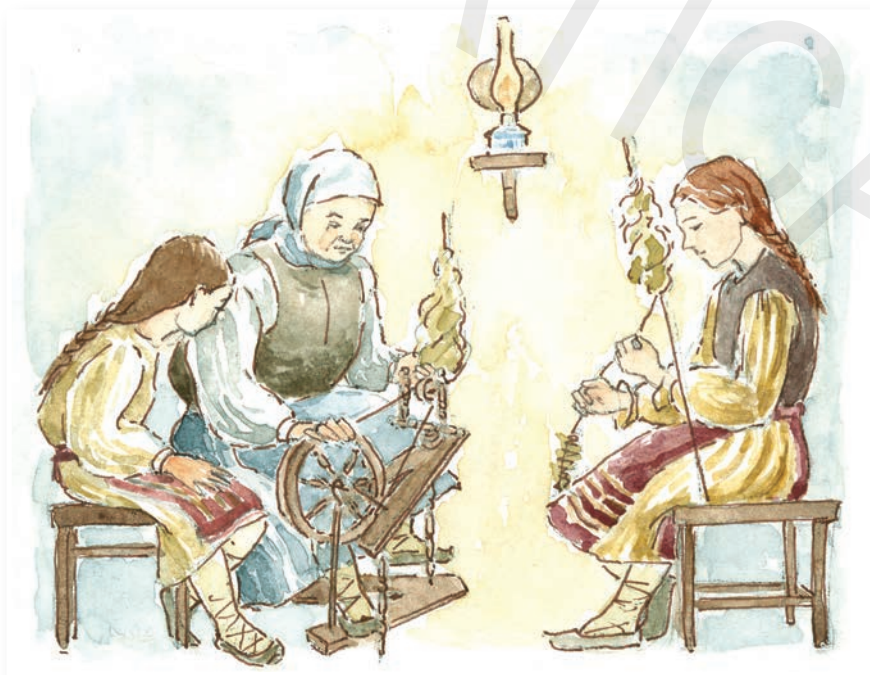
de George Coșbuc

În vaduri ape repezi curg
Și vuiet dau în cale,
Iar ploi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se-mpletesc
Cărări ce duc la moară
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine-ntr-o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme-n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr-un gard,
Iar flacăra lor geme:
Clipește-abia din când în când
Cu stingerea-n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine;
Sunt încă mici și tată n-au
Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu zmei
Începe-acum o fată,
Tu taci ș-asculți povestea ei
Și stai îngândurată. (...)

...O, nu! Nu-i drept să te-ndoiști!
La geam tu sari deodată,
Prin noapte-afară lung privești
„Ce vezi?” întreab-o fată.
„Nimic... Mi s-a părut așa!”
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorba-a ta
E plâns de-ngropăciune.

Într-un târziu, nerădicând
De jos a ta privire
„Eu simt că voi muri-n curând,
Că nu-mi mai sunt în fire...
Mai știi și eu la ce gândeam
Aveți și voi un frate...
Mi s-a părut c-aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n-a fost el !... Să-l văd venind,
Aș mai trăi o viață.
E dus, și voi muri dorind
Să-l văd o dată-n față.
Așa vrea poate Dumnezeu,
Așa mi-e datul sorții,
Să n-am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morții!”

Afară-i vânt și e-nnorat,
Și noaptea e târzie;
Copilele ți s-au culcat
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră-ncet plângând;
E dus și nu mai vine!
Ș-adormi târziu cu mine-n gând
Ca să visezi de mine!

Vocabular

vad = loc situat pe cursul unui râu, unde malul e jos și apa puțin adâncă, permițând trecerea prin apă de pe un mal pe altul; albie

vuiet = zgomot mare, gălăgie, vacarm

a doini = a cânta

moară = instalație special amenajată pentru măcinarea cerealelor; clădire, construcție prevăzută cu asemenea instalații

a toarce = a transforma lâna în fire (cu ajutorul fusului)

vatră = un fel de platformă înălțată, amenajată în casele țărănești, pe care se face focul pentru a pregăti mâncarea

a pocni = a trosni, a răsună cu zgomot scurt și sec

vreasc = creangă subțire și uscată

odaie = cameră, încăpere

îngropăciune = înmormântare

datul sorții = soarta, destinul

Așa mi-a fost data = așa mi-a fost soarta, așa mi-a fost ursit

Cum i-e cuiva data = după cum trebuie, se cuvine, îi este predestinat

O dată pentru totdeauna = definitiv

(Pre)cum e data = după obicei, cum se cade

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt „personajele” acestei poezii?
2. Ce moment al zilei este surprins în poezie?
3. De ce este îngândurată mama?
4. Din al cui punct de vedere este imaginată întreaga scenă surprinsă în această operă literară?
5. Ce le spune mama fetelor ei despre fratele lor?
6. De ce credeți că mama este numită de poet în ultima strofă, „inimă pustie”?
7. Ce sentimente reies din poezia *Mama*?
8. Cărui gen literar îi aparține opera literară propusă? Argumentați-vă răspunsul.

Să descoperim, să reținem!

George Coșbuc (1866–1918) a fost un poet și traducător român din Transilvania, născut într-o familie de intelectuali, tatăl său fiind preot.

A debutat cu volumul de poezii *Balade și idile* în anul 1839. Volumul *Fire de tort* din care face parte și poezia *Mama* este inspirat din viața satului ardelenesc.

Poezia *Mama* redă sentimentele de dragoste și dorul nemărginit al mamei pentru fiul plecat departe.

Poetul descrie o casă mică, sărăcăcioasă, pe malul unei ape, lângă o moară. Atmosfera apăsătoare se potrivește cu zbuciumul sufletesc al mamei.

Frământarea sufletească a mamei este reflectată în vorbe și în gesturi („La geam tu sari deodată, / Prin noapte-afară lung privești”) ce trădează neliniștea ei față de fiul plecat și care nu se mai întoarce.

Vuietul apelor, vântul care doinește a jale, noaptea rece și pustie accentuează tristețea și suferința mamei lipsită de speranța și de bucuria reverderii.

Din poezie reies sentimentele de dragoste ale mamei față de fiul ei și îngrijorarea fiului care cu ochii minții își vede mama în căsuța sărăcăcioasă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Realizați o descriere-portret orală a chipului mamei voastre.
2. Alcătuiți propoziții cu următoarele cuvinte: *vuiet, a doini, moară, a pocni, vreasc, odaie*.
3. Redați sensurile diferite ale cuvântului *ochi* prin două enunțuri.
4. Prezentați atmosfera care reiese din poezia *Mama* de George Coșbuc.

Lucrăm în grup

1. Realizați fișa de autor a lui George Coșbuc.
2. Propuneți un alt final situației imaginate în poezie.
3. Imaginați-vă că sunteți fiul mult așteptat care se întoarce acasă. Prezentați reîntâlnirea cu mama și cu cele două surori. Cum v-ați comporta? Ce sentimente v-ar copleși? Ce le-ați spune?
4. Descrieți-o pe mama eului liric, așa cum reiese chipul ei din poezie.
5. Redați printr-un desen scenele surprinse în poezie.
Citiți și alte poezii din literatura română care să reflecte imaginea mamei și discutați despre sentimentele ce reies din aceste creații.

II. ♦ 3

La oglindă

de George Coșbuc

(fragment)

Azi am să-ncrestez în grindă
Jos din cui acum, oglindă,
Mama-i dusă-n sat, cu doru
Azi e singur pușorul
Și-am închis ușa la tindă
Cu zăvorul.

Iată-mă: tot eu cea veche.
Ochii? Hai, ce mai pereche
Și ce cap frumos răsare!
Nu-i al meu? Al meu e oare?
Dar a' cui? Și la ureche
Uite-o floare.

Asta-s eu! Și sunt voinică
Cine-a zis că eu sunt mică?
Uite, zău! Acum iau seama
Că-mi stă bine-n cap năframa.
Și ce fată frumușică
Are mama!

Mă gândeam eu că-s frumoasă
Dar cum nu? Și mama-mi coasă
Șort cu flori, minune mare
Nu-s eu fată ca oricare.
Mama poate fi făloasă
Că mă are.

Vocabular

a încresta = a face tăieturi sau zgârieturi pe un băț sau pe o margine de masă
grindă = element de construcție (din lemn, beton armat, oțel), având lungimea mai mare în raport cu celelalte dimensiuni, care, pus la o construcție, servește drept piesă de rezistență
tindă = încăpere mică situată la intrarea caselor țărănești
zăvor = încuietoare la uși, uneori și la ferestre
năframă = bucată de pânză de in, cânepă, bumbac, borangic etc. tivită pe margini și adesea împodobită cu cusături, folosită ca basma
făloasă = falnică, mândră, măreață

A pune mână de la mână = a strânge
A fi peste mână este mână = greu, incomod
A uita de la mână până la gură = a uita foarte repede
A fi mână de fier = autoritar

Să răspundem la întrebări!

1. Despre cine este vorba în aceste versuri?
2. Cum se consideră fata din poezie?
3. Din ce mediu provine fata prezentată în poezie? Care sunt cuvintele care indică acest fapt?
4. Unde este plecată mama fetei?

Să pronunțăm, să scriem corect!

alt fel /altfel

- ◆ **Alt fel** (adjectiv pronominal + substantiv) se scrie dezlegat atunci când se referă la un tip sau model diferit față de ceea ce se discută.
Ex.: Doresc și un **alt fel** de mâncare.
- ◆ **Altfel** se scrie corect, legat, când este adjectiv și este sinonim cu diferit sau este adverb:
Exemplu: **Altfel** spus, nu vreau să mai discut.
Deși sunt gemeni, Andrei este **altfel** decât fratele său.

Să descoperim, să reținem!

Originalitatea lui George Coșbuc constă în versurile ce se inspiră din viața satului, în invenția poetică, în modalitatea în care conștiința artistului se acordă cu istoria existenței și aspirațiile poporului, prezentând în același timp o imagine a epocii în care a trăit scriitorul. Poezia lui Coșbuc are aspect monografic.

În poezia *La oglindă*, George Coșbuc sugerează starea sufletească a fetei, curiozitatea juvenilă în căutarea naiv-copilărească, grația adolescenței care descoperă cu uimire că e frumoasă. Fata e singură în casă, căci „mama-i dusă-n sat”. În fața oglinzii, desprinsă din cui își privește chipul și este surprinsă, nedumerită, pentru că se vede frumoasă. Și-a pus năframa, floare la ureche și-i place cum arată.

În toate poeziile sale de iubire, idealul feminin stă sub semnul fragilității.

În ceea ce privește versificația se observă că strofele au șase versuri, având rima împerecheată și măsura de 8 silabe, deși ultimul vers are măsura de 4 silabe. Ritmul versurilor este trohaic.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Recitiți cu atenție strofele date și identificați rima, ritmul și măsura versurilor.
2. Găsiți în textul poeziei un epitet și încercați să explicați la ce se referă.
3. Dați exemple de enunțuri în care să apară expresii cu substantivul *mână*.
4. Dați exemple de enunțuri în care să folosiți următoarele cuvinte: *năframă*, *zăvor*, *împodobită*.
5. Alegeți forma corectă:
 - a) Comandăm un altfel/alt fel de mâncare.
 - b) Nu poate executa un alt fel/altfel de indicații față de cel cu care ne-am obișnuit.
 - c) E timpul să vorbim alt fel/altfel.
 - d) Mereu îmi explici că nu știu să mă comport alt fel/altfel.
 - e) Există un alt fel/altfel de aer în aceste zone.

Lucrăm în grup

1. Realizați, oral, portretul fizic și moral al mamei voastre. Prezentați-l colegilor. Ce alte trăsături v-ați dori să aibă mama voastră?
2. Pe grupe, discutați pe tema: mama în Biblie, istorie și literatură.

Rima. Ritmul

Citiți versurile de mai jos:

„În văduri ape repezi curg
Și vuiet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.”

(G. Coșbuc, *Mama*)

Identificați cuvintele așezate la sfârșitul versurilor și indicați cu aceeași literă a (b) cuvintele care au ultimele sunete asemănătoare.

Potrivirea ultimelor sunete de la sfârșitul versurilor începând cu vocala accentuată se numește **rimă**.

După poziția lor în strofă sunt cunoscute patru tipuri de rimă:

a) *împerecheată* (aabb):

„Iată-mă! Tot eu, cea veche!
Ochii? hai, ce mai pereche
Și ce cap frumos răsare!
Nu-i al meu? Al meu e oare?”

(G. Coșbuc, *La oglindă*)

b) *îmbrățișată* (abba):

„De fete mari e lunca plină,
Iar vântul, răsfățat copil,
S-apropie tiptil-tiptil
De pe sub fagi, de pe colină.”

(G. Coșbuc, *Vântul*)

c) *încrucișată* (abab):

„A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.”

(M. Eminescu, *Luceafărul*)

d) *monorimă* (aaaa):

„Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.”

(M. Eminescu, *Ce te legeni...*)

Recitiți strofa dată la punctul b insistând asupra silabelor accentuate. Ce observați în succesiunea silabelor din fiecare vers?

Un vers conține atât silabe accentuate, cât și neaccentuate.

Succesiunea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers, din a căror îmbinare rezultă piciorul metric, se numește **ritm**.

Piciorul metric este unitatea de ritm alcătuită dintr-un grup de două, trei sau patru silabe accentuate și neaccentuate, care se repetă în mod regulat într-un vers.

Ritmul trohaic este format din două silabe, prima fiind accentuată, iar cea de-a doua neaccentuată.

„Pes - te vâ - fur - tre - ce lu - nă,”

— ◡ / — ◡ / — ◡ / — ◡

(M. Eminescu, *Peste vârfuri...*)

Ritmul iambic este format din două silabe, prima neaccentuată, iar a doua accentuată.

„La pa - șa vi - ne un a - rab,”

◡ — / ◡ — / ◡ — / ◡ —

(G. Coșbuc, *El-Zorab*)

II. ♦ 4

Căprioara

de Emil Gârleanu

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui și, cu ochii închiși, se lasă dezmiardat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului. Mama îl privește și-n sufletul ei de fugarnică încolțește un simțământ stăruitor de milă pentru ființa fragedă careia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuie să se despartă chiar azi, căci vremea înțărcatului venise demult încă. Și cum se uita așa, cu ochi îndurerați, din pieptul căprioarei scăpă ca un muget înăbușit de durere; iedul deschise ochii.

Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare și pornește spre țăncurile de stâncă, din zare, printre care vrea să-l lase rătăcit. Acolo, sus, e păzit și de dușmănia lupului, și de iscusința vânătorului, căci pe muchiile prăpastiilor acelora numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo, l-ar fi știut ca lângă dânsa. Dar până la ele erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara își aruncă picioarele

în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe – să încerce puterile iedului. Și iedul se ține voinicește din urmă; doar la săriturile ameteitoare se oprește, câte o clipă, ca și cum ar mirosi genuna, apoi se avântă ca o săgeată și, behăind vesel, zburdă de bucurie, pe picioarele subțiri ca niște lugere.

Dar trebuie să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou spre țăncuri. Căprioara contenește fuga: pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi sub bolți de frunze, pe urmă prin hrube adânci de verdeață până ce pătrunde în inima întunecată, ca un iad, a pădurii.

Și-au mers mult așa până ce au dat, în sfârșit, de luminiș. Iedul, bucuros, o ia înainte sărind. Dar în aceeași clipă căprioara se oprește, ca de-o presimțire, adu-mecând. În fața ei, de sub o cetină, ochii lupului străluceau lacomi. Un salt, și iedul ar fi fost sfâșiat. Atunci căprioara dă un zbieret adânc, sfâșietor, cum nu mai scosese încă, și, dintr-un salt, cade în mijlocul luminișului. Lupul, văzând prada mai mare, uită iedul și se repede la ea...

Prăbușită în sânge, la pământ, sub colții fiarei, căprioara rămâne cu capul întors spre iedul ei. Și numai când acesta, înspăimântat, se topește în adâncul pădurii, căprioara simte durerea, iar ochii i se tulbură de apa morții.

Vocabular

mușchi = plante fără rădăcină, care cresc în grupuri de fire veșnic verzi în locurile umede și umbroase

ied = puiul de sex masculin al căprioarei

dezmiardat = alintat, răsfățat

simțământ = sentiment

stăruitor = insistent, perseverent

muget = strigăt prelung, scos de unele animale cornute; răget

țanc = (aici) vârf ascuțit și înalt de stâncă

iscusință = îndemânare, pricepere

a behăi = a scoate strigăte caracteristice caprelor

lujer = tulpină subțire; ramură tânără la plantele lemnoase

a conteni = a întrerupe sau a înceta o mișcare sau o acțiune începută; a (se) opri

prevăzător = care ia din timp măsuri pentru a preîntâmpina unele neplăceri care i s-ar putea întâmpla, care știe să evite neplăcerile; prudent, precaut
hrubă = încăpere sau galerie subterană
a adulmeca = (despre animale) a simți sau a descoperi cu ajutorul mirosului, prezența unui animal, a omului, a hranei etc.
cetină = ramură sau creangă de conifer (brad)

A aduce (cuiva ceva) la cunoștință = a înștiința, a informa (pe cineva de ceva)
A aduce la capăt = a sfârși
A aduce la (sau în) sapă de lemn = a sărăci
A-și aduce aminte = a-și aminti

Să răspundem la întrebări!

1. Cărui gen literar îi aparține opera literară *Căprioara*? Argumentați-vă răspunsul.
2. Care sunt personajele acestei opere literare?
3. De ce vrea căprioara să se despartă de puiul ei?
4. Unde vrea mama să-și abandoneze puiul? De ce acolo și nu altundeva?
5. De ce aleargă căprioara în salturi îndrăznețe?
6. De ce se aruncă mama în fața lupului?

Să descoperim, să reținem!

Emil Gârleanu (1878–1914) a fost un prozator, regizor și jurnalist român. A scris numeroase povestiri dedicate copiilor, grupate în volumul *Din lumea celor care nu cuvântă* (1910). Prin acest volum scriitorul ne invită la o călătorie prin universul tainic al găzelor, păsărilor, animalelor, pentru a le cunoaște mai bine și a le îndrăgi. Din acest volum fac parte și povestirile: *Cât un fir de neghină*, *Gândăcelul*, *Vulturul*, *Mai sus!*, *Hoinar*.

„*Din lumea celor cari nu cuvântă* se poate citi fără concesi și dezamăgiri. Se poate mai frumos elogiul astăzi? Nu e o carte bună, e mai mult sau mai puțin decât atât: e o carte frumoasă. Și nu știu câte din cărțile ceasului ei ar putea primi acest adjectiv, spus cu deplină sinceritate.”

(Mihail Sebastian)

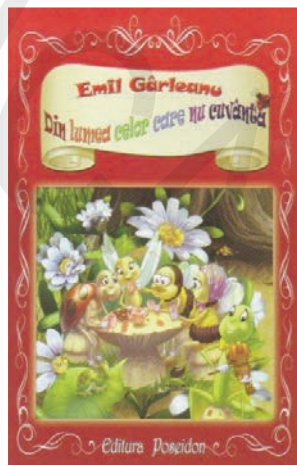
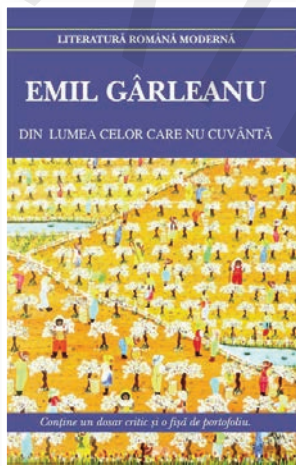
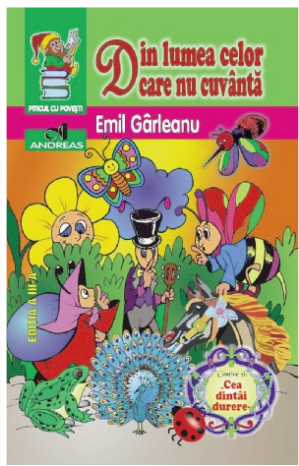
Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiești rezumatul operei literare *Căprioara*.
2. Descrieți cadrul în care sunt prezentați la început căprioara și iedul ei. Ce deranjează liniștea celor doi?
3. Cum credeți că se simte mama atunci când decide să-și abandoneze puilul?
4. Descrieți comportamentul iedului de pe tot parcursul călătoriei.
5. Caracterizați atitudinea mamei față de iedul ei, așa cum reiese din întreaga operă.
6. Imaginați-vă un alt final al operei literare date și povestiți-l colegilor voștri.

Lucrăm în grup

1. Știți și alte opere literare în care mamele din regnul animal se sacrifică pentru puii lor? Dați exemple.
2. Citiți volumul de povestiri *Din lumea celor care nu cuvântă*.
3. Discutați despre relațiile voastre cu părinții, bunicii și celelalte rude.
4. Care este persoana din familie cu care puteți discuta orice? Ce credeți că are special acea persoană?

Maică-mea

de József Attila

Ținea cu două mâni ulcica,
într-o duminică spre seară,
și blând i-a răsărit un zâmbet
și-a stat oleacă pe-ntuneric –

Își adusese-acasă cina,
în crâncioară, de la domni;
și ne-am culcat, dar mă gândeam
că ei din oale pline mîncă –

O, mamă! Și-a murit devreme,
ca orișice spălătoreasă,
le dor picioarele cât cară,
de la călcat le doare capul –

Drept munți au rufele murdare!
iar norii care le calmează
sunt aburii, și aer proaspăt
în pod are spălătoreasa –

Văd, din călcat a stat deodată.
I-a frânt făptura capitalul,
și tot mai șubredă se face –
voi pământenii, gândiți la asta –

De mult spălat se gârbovise,
eu nu știam ce jună-i dânsa,
în vis purta un șorț curat,
o saluta, trecând poștașul.

Vocabular

ulcică = vas mic de lut pentru păstrat sau băut lichide

făptură = ființă, vietate, creatură; trup

capital = avuție sub formă de bani, de mărfuri, de bunuri materiale în genere

șubred = lipsit de vigoare, nerezistent la eforturi; firav, plătând

a se gârbovi = a-și încovoia spatele (de bătrânețe, de greutate etc.)

jun, -ă = tânăr, -ă

A-i sta (cuiva ceva) pe inimă (sau pe suflet) (despre gânduri, preocupări) = a obseda; a neliniști

A-i sta cuiva în cale (sau în drum) = a ieși înaintea cuiva (împiedicându-l să înainteze); a împiedica pe cineva să facă ceva

A-i sta (cuiva) mintea-n loc = a fi uluit, a nu mai ști ce să facă sau ce să zică

A-i sta sângele-n vine = a încremeni de frică, de spaimă

Să răspundem la întrebări!

1. Despre cine este vorba în textul lui József Attila? Ce profesie avea persoana menționată în text?
2. De ce se gărbovise mama autorului?
3. Ce fel de operă este *Maică-mea* (lirică sau epică)? Argumentați-vă răspunsul.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Comentați structura operei lirice *Maică-mea* de József Attila. Referiți-vă la tipul strofelor, măsura și rima versurilor.
2. Găsiți antonimele cuvintelor: *seară, întuneric, murdar, jună*.
3. Prezentați sentimentele eului liric față de mama sa, așa cum reies ele din poezie.
4. Alcătuiți enunțuri cu expresiile: *a-i sta pe inimă, a-i sta (cuiva) în cale, a-i sta (cuiva) mintea-n loc, a-i sta sângele-n vine*.

Lucrăm în grup

1. Care credeți că este cea mai grea meserie pentru un bărbat? Dar pentru o femeie? Discutați împreună cu colegii.

Mămică, numai eu...

de Ana Varga

Nici nu credeți câte necazuri poate avea și un copil. Să vedeți că Puiu, un băiat cuminte și isteț, ce program de zi încărcat are, adică avea, că doar acum a sosit și vacanța. Aș scrie-o cu literă mare „Vacanța”, dar Puiu mai are și examene la muzică. Și ce necaz pe capul lui. În fuga mare, să nu întârzie, își pierde fluierul.

– Cum se poate!? Doar îl aveam când am pornit de acasă. Era în sacoșă.

– Vezi mai bine – îi zise profesoara – da’ dacă s-o fi amestecat printre caietele de note.

– Nu, nu-l găsesc. Și zău, serios, vă spun că-l aveam când am pornit de acasă.

– Să-l ai pentru ora viitoare, – îi zise profesoara, și cu asta Puiu își ia drumul către casă, amărât de tot, găsind un colț rupt la sacoșă, deci a pierdut instrumentul.

Ar fi putut chiar să uite, că s-a cam speriat destul de tare la pescuit. Movilița de pământ, de pe malul apei, a pus-o apa în mișcare, ca pe o insulă plutitoare.

Când a ajuns acasă, era trist Puiu. Bunică-sa și mămică-sa simțiseră, văzuseră ceva, dar îl lăsau în pace.

Seara la cină, la baie e tăcut băiatul. Când maică-sa se așează într-un fotoliu, Puiu se apropie, apoi se așează lângă ea pe covor. Se uită lung, lung în ochii mamei sale. Ea pune mâna pe capul copilului și-l întreabă:

– Ce s-a întâmplat, Puiuțule? Cu chiu, cu vai începe să-i spună cum a pățit cu fluierul, cu movilița de pământ pornită spre adâncul apei.

Maică-sa speriată întreabă: Ce ai simțit când a început apa să te ducă?

– M-am gândit că s-a dus viețișoara mea, gata-i viețișoara mea.

Maică-sa din spaimă, din sentimentul tragic trece la o senzație de mică veselie, liniștindu-și copilul. Băiatul e încă tot neliniștit, parcă mai are ceva pe inimă. Simțul de mamă tot îi șoptește ceva, mângâie pe cap copilul care, deodată își ridică ochii, uitându-se în ochii ei și întreabă:

– Mămică, numai eu mi-s român pe ulița noastră?

Mama rămânând uimită, că doar printre prietenii de pe stradă sunt mai mulți români, oare de ce întreabă copilul atât de îngrijorat? Cineva l-a supărat rău, trebuie, deci, să-l liniștesc cumva...

– Auzi, Puiuule, și eu și tatăcu, și bunicii și străbunicii noștri au fost români. Aici pe șes s-au născut, au umblat la școală, au muncit și au trăit în pace cu toți oamenii. Între prieteni buni nimeni nu întreabă cine din ce neam se ține, dacă e om cinstit. Nu e rușine să fii român, ești băiatul nostru și tu ai atâția prieteni de mai multe neamuri...

Tot vorbindu-i cu pilde de prieteni buni, căsătorii mixte, când oamenii se ajută unii pe alții, copiii se joacă și învață limba unu-i altuia. Câte sate sunt în țară unde copiii vorbesc două, trei limbi, uneori mai multe.

Și-i vorbesc, și-i vorbesc copilului, care încetul cu încetul se liniștește. Mă gândesc, da „rădăcinile uneori sunt amare”.

Pe șes, la care cu alt cuvânt i se zice „bărăgan”, noroc, că nu cresc pe pământu-i prea mulți ciulini, adică spini înțepători.

Pun copilul la culcare cu gândul și convingerea că s-au certat copiii între ei și mâine, la pescuit iar vor sări în ajutor la nevoie.

Cum e zisa: „Prietenia la nevoie se cunoaște...”.

Vocabular

amărât = mâhnit, necăjit, supărat, trist

sacoșă = poșetă de dimensiuni mai mari; (în special) săculeț (de pânză) sau plasă (în formă de săculeț)

moviliță = ridicătură de pământ naturală, mai mică și mai rotunjită decât dealul

senzație = percepție, simțire, sentiment

uliță = drum îngust care străbate un sat (rar un oraș), mărginit de o parte și de alta de case

pildă = ceea ce poate servi cuiva drept învățătură, drept model de urmat, drept termen de comparație, învățătură, model, exemplu

A sta cu ochii pe cineva = a supraveghea pe cineva

A sta cu sufletul la gură = a) a se afla într-o stare tensionată (psihic); b) a fi neliniștit, nerăbdător

A sta de față = a asista

A sta în (sau la) pat = a zăcea (de boală)

A sta pe gânduri = a șovăi, a ezita

A sta pe loc = a nu progresa, a stagna

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă este *Mămică, numai eu* de Ana Varga?
2. Care este personajul principal al textului dat?
3. De ce este supărat băiatul?
4. Cum reușește mama să-l liniștească pe PuIU?

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți câte un sinonim potrivit pentru cuvintele: *necaz, copil, isteț, s-a speriat, mal, șes*.
2. Precizați dacă *Mămică, numai eu* de Ana Varga este o operă literară: a) lirică; b) epică.
3. Identificați modurile de expunere folosite de autor în opera literară dată.
4. Identificați ideile principale din opera literară propusă.
5. Explicați titlul textului literar *Mămică, numai eu*.

Lucrăm în grup

1. Ați fost vreodată în pericol de moarte? Discutați cu colegii despre o astfel de situație.
2. Relatați o discuție pe care ați purtat-o cu mama voastră.
3. Prezentați colegilor relațiile pe care le aveți cu vecinii voștri.

Mamă

de Maria Berenyi

Mamă,
ai plecat spre țărmuri depărtate
pornind să te caut
am întâlnit marea
răscolită de gânduri pustii
m-am întrebat
încotro îmi voi îndrepta ochii, și cui?
Mamă,
în ochi îmi zac două
lacrimi încrustate
te plâng în ritmul unui vers
și versul meu
l-a duce poate vreun cântăreț
până la tine.
Mamă,
aud cum te duci
pe drumuri străine
ochiul tău singuratic
e singura mea oglindă.

Mamă,
plâng că nu te pot atinge
fă-ți cruce și întoarce-te-napoi
vino acasă și mângâie-mi sufletul
cum ai făcut-o de o mie și o sută de ori.

Vocabular

A-i sta înaintea ochilor = a-și aminti cu precizie, ca și când ar vedea aievea

A-i sta pe vârful limbii = a) a fi gata să rostească un lucru pe care n-ar trebui să-l spună; b) a avea un lapsus

A nu mai putea sta în picioare = a nu mai putea de oboseală; a fi extenuat, vlăguit

A sta ca o stană de piatră = a sta nemișcat

Să răspundem la întrebări!

1. Ce mod de expunere este folosit în opera literară *Mamă* de Maria Berényi?
2. Ce a întâlnit eul liric atunci când a pornit să-și caute mama?
3. Care este rugămintea adresată de eul liric mamei sale?

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți câte un sinonim pentru cuvintele: *țărături*, *pornind*, *(te) duci*, *străine*, *suflet*.
2. Interpretați versurile: „Mamă, / ai plecat spre țărături depărtate”.
3. Precizați ce prezintă textul literar *Mamă* de Maria Berényi.
4. Ce sentimente reies din poezia dată?

Lucrăm în grup

1. Căutați și citiți și alte poezii care exprimă sentimente de tristețe provocate de dispariția mamei sau a unei alte persoane dragi.
2. Prezentați, pe scurt, obiceiurile de înmormântare din localitatea în care trăiți.

Subiectul

Identificați subiectele din textul următor:

Cerul este senin. A răsărit soarele. În fiecare zi oamenii se bucură de lumina binefăcătoare.

Să reținem!

Atunci când definim subiectul facem referiri la predicat și invers. Cele două părți principale de propoziție se află într-o *relație de interdependență*.

Subiectul este partea principală de propoziție care arată *cine face* acțiunea exprimată de predicatul verbal sau cine are o însușire, o caracteristică exprimată de un predicat nominal.

Subiectul stă, de obicei, înaintea predicatului, dar poate sta și după predicat. El nu se desparte niciodată de predicat prin virgulă.

Subiectul răspunde la întrebările:

cine?

despre cine se vorbește în propoziție? puse predicatelor.

Se exprimă prin:

- a) *substantiv în cazul nominativ*

Băiatul a plecat în parc.

- b) *pronume în cazul nominativ*

Ea învață lecția la geografie.

- c) *numeral în cazul nominativ*

Doi au intrat să viziteze peștera.

- d) *verb la un mod nepersonal (infinitiv, supin, gerunziu)*

Este bine **a spera**.

A fost ușor **de spus** adevărul.

Se aude **trecând** pe drum.

1. Subiectul simplu și subiectul multiplu

Identificați subiectele din versurile următoare:

„Prin crengile pomilor de sidef
Glasurile păsărilor cântă ca la gherghef
Clopoței și viorile din gușile lor
Nasc zmeile colorate în porțile tuturor.”

(P. Ghelmez, *Măgărușul*)

Subiectul primei propoziții este exprimat printr-un substantiv (glasurile), iar subiectul celei de-a doua propoziții este exprimat prin două substantive (clopoței și viorile).

Subiectul exprimat printr-o singură parte de vorbire este **subiect simplu**.

Subiectul multiplu este subiectul exprimat prin două sau mai multe părți de vorbire.

Subiectul inclus și subiectul subînțeles

Ai fost la mine, dar n-ai stat.

„După asta, vin acasă, leg pupăza de picior c-o ață...”

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

„Maiorul descalică, scoate de după gât toba...”

(I. L. Caragiale, *Vizită*)

În primele două enunțuri, verbele cu funcție de predicat sunt la persoanele I și a II-a. Subiectele sunt *neexprimate*, dar sunt *incluse* în terminația verbelor predicative: *vin* (eu), *leg* (eu), *ai* fost (tu), *n-ai* stat (tu). Aceste enunțuri au **subiectul inclus**.

În propoziția „scoate toba de după gât” verbul cu funcție de predicat este la persoana a III-a, iar subiectul nu mai apare pentru că a fost exprimat anterior (maiorul). **Subiectul** acestei propoziții este *neexprimat*, dar **subînțeles**.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Recunoașteți subiectele din textul următor și arătați prin ce părți de vorbire se exprimă.
 - a) Când doi se ceartă, al treilea câștigă.
 - b) Este bine a învăța.
 - c) Patrocle nu se teme de nimic. În depărtare se auzea glasul câțelului.
2. Alcătuiți oral enunțuri în care cuvintele: *mamă, cinci, voi, al doilea, de scris* să îndeplinească funcția sintactică de subiect.
3. Precizați felul subiectului din propozițiile următoare și părțile de vorbire prin care se exprimă.
 - a) Eu și tata mergem la teatru.
 - b) Caișii și prunii au înflorit.
 - c) Primul, al doilea și al treilea au participat la faza finală a concursului.
4. Subliniați propozițiile care au subiecte neexprimate și precizați felul subiectelor din aceste enunțuri.
 - a) „Moromete nu-i răspunse, se smulse din loc și o luă repede spre poarta din dosul scenei.”

(Marin Preda, *Moromeții*)

- b) „Târziu, întorcându-mă, îl găsii înseninat.”

(M. Sadoveanu, *Un om năcăjit*)

III. COPILĂRIA ȘI ADOLESCENȚA

O, rămâi...

de Mihai Eminescu

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri și cumiņi;

Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.”

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupră-mi clătinând;
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

Vocabular

vuiet = zgomot prelungit produs de diferite lucruri în mișcare sau în vibrație;
vâjâit, *freamăt*, *foșnet*

cârd = grup mare de animale mamifere, de păsări, de pești de același fel, care se află împreună

domol = care se mișcă fără grabă, care se face fără grabă; încet, potolit

văpaie = lumină strălucitoare; flacără mare

A fi bine văzut = a fi bine apreciat pentru calitățile sale (profesionale); a se bucura de prestigiu

A nu-și vedea lungul nasului = a fi obraznic

A-și vedea (sau a-și căuta) de treabă = a se ocupa de treburile personale; a nu se amesteca în treburile altora

A vedea lucrurile în negru = a fi pesimist

A vedea lucrurile în roz = a fi (exagerat de) optimist

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt vocile lirice („personajele”) acestei poezii?
2. Cum este concepută poezia? Cine cui se adresează?
3. Cum își transmite autorul sentimentele – direct sau indirect?
4. Cu cine este comparat eul liric?
5. Care sunt elementele din natură prezente în poezie?
6. Ce se prezintă în prima strofă a poeziei? Dar în ultima?
7. Ce sentimente ați trăit citind textul?

Să descoperim, să reținem!

Mihai Eminescu (15 ianuarie 1850–15 iunie 1889) este cel mai mare poet român, aparținând perioadei marilor clasici. El este autorul unei opere unice prin profunzime, originalitate și valoare artistică.

Debutează în 1866, cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, scrisă la moartea profesorului său de limba română.

La 25 februarie 1866, publică prima poezie semnată Eminescu: *De-aș avea...*, apărută în revista *Familia de la*

Pesta.

Poezia naturii și a iubirii: *Sara pe deal*, *Povestea codrului*, *O, rămâi...*, *Revedere*, *Lacul*.

Poezia de inspirație folclorică: *Ce te legeni*, *Călin (file din poveste)*, *Revedere*.

Poezia filozofică: *Ciclul Scrisorilor*, *La steaua*, *Luceafărul*.

În timpul vieții, lui Eminescu i-a fost publicat un singur volum: *Poesii* (1883), îngrijit de criticul Titu Maiorescu.

Să pronunțăm, să scriem corect!

de-al/deal

- „Iar marți dimineața, puse tarnițele și desagii pe cai și legându-i frumușel cu căpăstrul: pe cel **de-al** doilea de coada celui dintâi, pe cel **de-al** treilea de coada celui **de-al** doilea...”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

- Grupul de cuvinte **de-al** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **de** (prepoziție) se află lângă cuvântul **al** (articol genitival) cu care se rostește împreună într-o silabă.

- „Pe un **deal** răsare luna, ca o vatră de jăritic,
Rumenind străvechii codri și castelul singuratic.”

(Mihai Eminescu, *Călin*)

- Cuvântul **deal** (substantiv) se scrie fără cratimă. El nu trebuie confundat cu grupul de cuvinte **de-al** cu care se aseamănă la pronunțare.

Să ne verificăm, să aplicăm!

- Alegeți răspunsul corect:
Textul este organizat în:
a) șapte strofe, fiecare având câte patru versuri;
b) patru strofe, fiecare având șapte versuri.
- Identificați câte o structură sau câte un vers pentru fiecare dintre figurile de stil cunoscute. Numiți aceste figuri de stil.
- Identificați două imagini artistice vizuale și una auditivă.
- Numiți un mod de expunere prezentat în textul citat.
- Precizați două forme verbale din text care au rolul de a sugera prezența vocii creatoare a poetului.
- Completați următoarele enunțuri cu **de-al** sau **deal**:
„Și nu intru în acasă și cotigesc în stânga (...) și din ogradă (...) în grădina de păpușoi, care erau chiar atunci prășiți doilea.”
(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
... cu ... se întâlnește, dar om cu om. (*Proverb popular*)
Pe ... se vede cabana pădurarilor.

Lucrăm în grup

1. Exprimați-vă părerea despre mesajul transmis de textul poetic dat: În formularea răspunsului puteți valorifica una sau mai multe dintre sugestiile oferite în continuare:
 - a) în text se transmit sentimente de melancolie, provocate de neputința regăsirii copilăriei;
 - b) mesajul poeziei se referă la liniștea și la calmul trăite în apropierea pădurii;
 - c) pădurea este văzută ca un spațiu ocrotitor, al fericirii și vieții veșnice;
 - d) între cel care își exprimă direct sentimentele și imaginea pădurii se creează o legătură profundă.Folosiți exemple din text pentru a vă susține afirmațiile!
2. Reprezentați grafic o secvență/o strofă din poezia *O, rămâi...*
3. Numiți un loc de care se leagă multe dintre amintirile voastre din copilărie. Relatați colegilor una dintre amintirile aflate în legătură cu locul respectiv.

Adolescenți pe mare

de Nichita Stănescu

Această mare e acoperită de adolescenți
care învață mersul pe valuri, în picioare,
mai rezemându-se cu brațul de curenți,
mai sprijinindu-se de-o rază țeapănă, de soare.
Eu stau pe plaja-ntinsă tăiată-n unghi perfect
și îi contemplan ca la o debarcare.
O flotă infinită de yole. Și aștept
un pas greșit să văd, sau o alunecare
măcar pân' la genunchi în valul diafan
sunând sub lenta lor înaintare.
Dar ei sunt zvelți și calmi, și simultan
au și deprins să meargă pe valuri, în picioare.

Vocabular

debarcare = coborâre pe mal de pe o navă

flotă = totalitatea navelor fluviale, maritime sau aeriene ale unui stat

yolă (iolă, iole) = ambarcație sportivă îngustă și ușoară, cu o velă prinsă de un catarg, condusă de o singură persoană

diafan = foarte puțin dens, foarte subțire, lăsând să străbată lumina, fără a permite distingerea clară a formelor și a contururilor

zvelt = cu talie subțire, grațios, suplu

A încerca marea cu degetul = a face o încercare, chiar dacă șansele de reușită sunt minime; a încerca imposibilul

A promite marea cu sarea = a promite mult, totul, imposibilul

De la mare până la mare = de la un capăt la altul al pământului; pretutindeni

Peste (nouă sau șapte) mări și (nouă sau șapte) țări = foarte departe

Să răspundem la întrebări!

1. Despre cine este vorba în opera literară *Adolescenți pe mare*?
2. Ce credeți că reprezintă marea pe care merg adolescenții?
3. Ce sugerează „mersul pe valuri, în picioare” pentru un tânăr?

4. De ce credeți că înaintarea adolescenților este lentă?
5. Cu cine vă identificați: cu poetul care privește adolescenții sau cu unul dintre adolescenți?
6. Cunoașteți, din Biblie, vreun om care să fi putut merge pe mare?
7. Cărui gen literar îi aparține textul literar dat? Argumentați-vă răspunsul cu exemple din text.

Să descoperim, să reținem!

Nichita Stănescu (1933–1983) a fost unul dintre marii poeți români contemporani.

Volume de versuri: *Sensul iubirii* (1960); *O viziune a sentimentelor* (1964); *Dreptul la timp* (1965); *11 elegii* (1966); *Necuvintele* (1969); *În dulcele stil clasic* (1970); *Epica Magna* (1978); *Opere imperfecte* (1979); *Noduri și semne* (1982).

A scris și proză și versuri pentru copii: *Carte de citire, carte de iubire* (1980).

Poezia *Adolescenți pe mare* face parte din cel de-al treilea volum al lui Nichita Stănescu, *Dreptul la timp*.

Să pronunțăm, să scriem corect!

du-ne/dune

- ◆ Te rugăm, **du-ne** până la marginea pădurii că nu cunoaștem drumul.
- ◆ În deșert, pe locurile netede, vântul îngrămădește dealuri mari de nisip numite **dune**.
- ◆ Grupul de cuvinte **du-ne** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **du** (verb la modul imperativ) se află lângă cuvântul **ne** (pronume personal) cu care se rostește împreună.
- ◆ Cuvântul **dune** (substantiv) (forme de relief cu aspectul unor coame paralele, apărute sub acțiunea vântului în regiunile nisipoase) se scrie fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Recitiți poezia *Adolescenți pe mare*. Numiți sentimentele/ imaginile/ gândurile pe care vi le-a trezit lectura textului.
2. Identificați în textul poeziei date două imagini vizuale.
3. Ce puteți spune despre structura textului poetic dat? Referiți-vă la împărțirea pe strofe, modul în care încep versurile, lungimea versurilor etc.
4. Explicați titlul operei literare *Adolescenți pe mare* de Nichita Stănescu.

Lucrăm în grup

1. Comparați textul poeziei *Adolescenți pe mare* de Nichita Stănescu cu următoarele fragmente din *Biblie*:
 „Și făcându-se seară, era corabia în mijlocul mării, iar El singur pe țărm. Și i-a văzut cum se chinuiau vâslind, căci vântul le era împotrivă. Și către a patra strajă a nopții a venit la ei umblând pe mare și voia să treacă pe lângă ei. Iar lor, văzându-L umblând pe mare, li s-a părut că este nălucă și au strigat. Căci toți L-au văzut și s-au tulburat. Dar îndată El a vorbit cu ei și le-a zis: „Îndrăzniți! Eu sunt; nu vă temeți!” Și s-a suit la ei în corabie și s-a potolit vântul. Și erau peste măsură de uimiți în sinea lor.”
 (Marcu, 6, 47–51)
2. Care credeți că sunt principalele neajunsuri ale vârstei adolescenței? Dar beneficiile acestei vârste?

III. ♦ 3

Bursierul

de Barbu Ștefănescu Delavrancea

(fragment)

Din maidanele, vara împodobite cu flori și iarna cu zăpadă, de la umbra castanilor verzi și stufoși, unde se adunau bătrânii cu snoavele lor, de la vatra cu jeratic clipind ca niște ochi de aur, în jurul căreia se prigoreau bunele mele surori, din atâtea cântece, și basme, și povești, (...) să te pomenești închis în niște ziduri înalte, să te izbești de chipuri străine și reci, de inimi domoale și nepăsătoare, de mai-mari cari nu vor să știe de cântece și de basme... iacă cea mai mare nefericire din viața mea!

Dezordinea și sclavia liceului, masa bursierilor, soioasă și murdară, duhoarea bucatelor grase, cafelele cu lapte mirosind a câne plouat, plescăitul lacom a optzeci de tovarăși, și pedagogii cu ifosul lor de parveniți, așezați în căpătâiele celor două mese lungi... iacă ce mă înfioară și astăzi când mă gândesc la acea viață de șapte ani.

Eram de doisprezece ani. Nu cunoșteam pe nimeni din tot dormitorul. (...)

Unde era blânda mână a mamei (...)?... Unde era Lăbuș, cânele meu, cu care hoinăream toată ziua? Unde, pisica neagră, care mi se tolănea d-a lungul spatelui?... Înțelesei că fericirea și libertatea mea periseră și, închizând ochii ca să adorm, simții pleoapele umflate de lacrimi.

Acei cari schimbaseră lacom codrul pe pâne și bucățica de brânză pe o cafea și pe trei feluri de bucate, dezbrăcându-se voios de zdrențele lor ca să se îmbrace cu tunică de bursier, acei cari de mici se gândiseră că învățând carte multă vor ajunge bogați și fericiți, acei cari din întâmplare nu gustaseră farmecul mângâierilor și nu auziseră vorbă bună intrând pe ușa părinților lor... aceia nu vor înțelege de ce mă podidi plânsul și de ce somnul și odihna nu se lipiră de mine pân' la revărsatul zorilor.

Mângâierea se prefăce în trebuință fatală a vieții; libertatea, gustată de mic copil, este viața însăși. Și nu vorbesc de libertatea care dă naștere la atâtea neînțelegeri și lupte.

Libertatea mea?... Goana din câmpiile fără margini... șanțurile sărite dintr-o aruncătură... vârful dudului bătrân, în care mă suiam, înecându-mi ochii în albastrul cerului (...).

Libertatea mea era fără păcat, frumoasă, cu poteci șerpuite printre ciucuri de flori sălbatece, cu drumuri gălbui adâncite în depărtări, părând că fug și să înfig în fără-fundul cerului...

Năluciri fermecătoare.

În prima noapte de tortură mă simții înjosit, rob, năbușit de atâtea păreri de rău. Închideți un pui de leu în gratii de fer și îndopați-l cu carne proaspătă... va privi lung îngusta sa încăpere, va închide leneș și ofilit ochii și-și va pleca binișor capul pe labe, visând, desigur, pustiul cald și nemărginit.

Mă vânduseră ai mei pe o învățătură neghioabă și perversă.

În nopțile de iarnă, când viscolul mă trezea în sforăitul celorlalți, îmi dășiram în minte frumusețile de odinioară, și toate se încheiau cu ticăloșiile din clasă. (...)

Cum s-au prefăcut într-o clipă nevinovatele mele plăceri!

Cine mi-a mototolit nemărginita perdea pe care să zugrăveau câmpiile mele, cerul meu, zilele și nopțile mele, smălțuite cu flori și semănate cu ținte de aur? De mi-ar fi lăsat barim pisica și cânele, poate că mi-ar fi curs mai puține lacrimi pe declinările latinești, învățate de spaimă, ca să nu deschiză asupra mea ochii reci și răi profesorul neclintit și galben ca un mort, în jețul catedrei!

Niciun câne n-a fost mai încolțit de vrăjmași.

Cartea, pe care trebuia s-o născocim noi (afară de doi-trei profesori, toți ceilalți nu deschideau gura decât ca să ocărăscă), colegii mei, rău năvăliți, spioni și lași, afară de câțiva săraci, sălbatici, prinși ca cu arcanul, pedagogii îngâmfați, provizorul, un neamț cu favoritele roșcate până la brâu, directorul, un suflet bun, strigând de se auzea cale d-o poștă, economul, clipind des numai dintr-un ochi, bucătarul, cocoșat și cu muștați lungi și groase, bursierii din clasele superioare, cu palmele gata pe bătaie... iacă vrăjmașii mei!

Clopoțelul care ne speria din somn, iarna, la cinci ore, cu noaptea în cap... apelul... rugăciunea pe care n-am vroît s-o zic niciodată, cu toate pedepsele ce am suferit... meditația cu fearele groase... vizita pedagogilor, cari mă făceau să tresar fără să ridic ochii din carte... clasa... zgomotul zvăpăiat al externilor... masa cu duhurile ei... culcarea și bătăile cu pernile... așa de repede veneau una peste alta, că eu, copilul libertății, al seninului și al nemărginirii, îmi simțeam inima rănită și neînțeleasă, chinuită și nemângâiată de nimeni, ea, răsfățata de odinioară!

Multe nopți am plâns cu fața în pernele glodoroase.

Și când lacrimile se zvântară, mă pomenii altfel de cum fusesem.

După doi ani mi-era ușor să răstorn mesele, să trântesc băncile, să dărâm soba, să dau cu planșeta și cu lemnele de la sobă.

Tot ce mă înconjura mi-era dușman.

Viața din liceu îmi ucisese iluziile. Ea înlocuise rugăciunea cu blestemul și mă învăluise într-o coajă de fer, egoistă și rea.

Și, cu toate acestea, ascundeam în mine o viață, străină celorlalți, blândă, frumoasă, neînțeleasă. (...)

În mirosul greu al atâtor inși, când dușmăniile așteptau o clipă, mă visam cu fața în sus, în mijlocul câmpiilor, sub coviltirul adânc al cerului. (...)

Deștept, eram rău... violent... uram; visând, eram bun, liniștit... iubeam.

Aș fi dat în genuchi înaintea lumii; aș fi iertat-o; aș fi adorat-o; dar să nu fi fost așa de îngustă, așa de lacomă și de laș închinată legilor aspre cari o cârmuiau.

Liceul, murdar, ruinat. Uneori mi se părea ca un imens cadavru, iară noi, copiii, ca niște viermi, mișuind într-însul. (...)

Uneori închipuirile din lumea de odinioară mă adormeau cu capul pe bancă.

Iacă viața mea.

O luptă înverșunată între vis și realitate.

Cel mai crud dușman, acela care mă deștepta din colțul de lângă un dulap negru.

Dușmani mi-erău toți, fără știrea și voința lor.

Anii de chinuri trecură încet.

Capul mi se încărcă cu cunoștințe nesuferit de urâte. Învățam de frică și de rușine. Iluziile amorțite se deșteptau mai anevoie. Închipuirea nu mai clădea minuni într-o clipă. Limbile moarte și vii (haos de sunete noi pentru noțiunile vechi și indiferente), aritmetica, geometria și algebra, cu socotelile lor reci, simbolice, micșorară focul sufletului meu încet-încet, pe nesimțite. (...)

În mine nu mai rămăsese decât un pic de căldură, o fărâma de viață din focul și nebunia de altădată.

Trecuseră patru ani.

Mă îmblânzisem.

Vocabular

bursier = elev sau student care beneficiază de o bursă (sumă de bani acordată lunar unui elev sau student pentru a-și acoperi cheltuielile de întreținere)

maidan = loc situat în interiorul sau la marginea unei localități, unde se joacă copiii

snoavă = scurtă povestire, orală, inspirată din viața de toate zilele

a se progori = a se aduna, a se înghesui

duhoare = miros urât și greu, putoare

îfos = mândrie neîntemeiată, orgoliu, atitudine de superioritate nejustificată

parvenit = (Om) îmbogățit, ajuns, înălțat la o treaptă superioară fără a avea merite deosebite și adesea pe căi necinstite

tunică = haină bărbătească (de uniformă), de obicei încheiată până la gât și care se poartă peste cămașă

a podidi = (despre stări, sentimente, gânduri) a cuprinde brusc și cu putere

nălucire = închipuire; arătare, fantomă, vedenie

înjosit = umilit, dezonorat

a ocări = a certa, a muștra, a dojeni

glodos = mîlos, mlăștinos, mocirlos, nămolos, noroios

îns = individ, persoană

înverșunat = aprig, aspru, crâncen, crud, crunt, cumplit, îndârjit, violent

A visa (sau *a vedea*) *cai verzi* (pe pereți) = a-și închipui sau a spune lucruri imposibile, de necrezut

A visa cu ochii deschiși = a) a fi într-o stare de visare; b) a avea halucinații

Când nici nu visezi (sau *când cu gândul nu visezi*) = pe neașteptate

Unde te visezi? = unde crezi că te afli?; unde te trezești?

Să răspundem la întrebări!

1. Cărui gen literar îi aparține opera literară *Bursierul*? Argumentați-vă răspunsul cu exemple din text.
2. La ce persoană sunt povestite întâmplările în opera dată?
3. Cine este personajul principal al textului dat? Cu cine se identifică el?
4. Cum este prezentată viața de liceean care stă la internat – pozitiv sau negativ? Folosiți-vă de textul dat pentru a vă susține afirmațiile.
5. Ce sentimente reies din opera literară propusă?

Să descoperim, să reținem!

Barbu Ștefănescu Delavrancea s-a născut la 11 aprilie 1858, la București. A scris nuvele, basme și piese de teatru.

Printre cele mai cunoscute opere ale sale se numără: *Hagi Tudose*, *Bunicul*, *Bunica*, *Domnul Vucea*, *Sultănica*.

„Povestirile lui Delavrancea, pline de ecouri autobiografice, notează aspecte ale mediului său, împreună cu felul de a gândi, de a simți și de a vorbi al strămoșilor.

Universul lui Delavrancea este un univers rural. Barbu trăiește în idila grădinii părintești, într-o lume patriarhală în care legăturile continuă peste generații.”

(Tudor Vianu)

Să pronunțăm, să scriem corect!

aceeași/aceiași

- ◆ În fiecare dimineață mă întâlnesc cu **aceeași** colegă.
- ◆ **Aceiași** elevi iau note bune la toate materiile.
- ◆ Cuvântul **aceeași** (pronume și adjectiv pronominal) se folosește cu substantive de genul feminin, numărul singular.
Ex.: aceeași idee, aceeași școală, aceeași ușă etc.
- ◆ Cuvântul **aceiași** se folosește cu substantive de genul masculin, numărul plural.
Ex.: aceiași copii, aceiași sportivi, aceiași frați etc.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Formulați ideea principală care se poate desprinde din textul dat.
2. Numiți câteva dintre elementele vieții de licean care îi provoacă tânărului neplăcere și din cauza cărora își simte inima rănită.
3. Identificați, în text, elemente (situații, personaje, obiecte) care sugerează ideea de libertate, așa cum este ea trăită de copil.
4. Explicați titlul operei literare *Bursierul* de Barbu Ștefănescu Delavrancea.

Lucrăm în grup

1. Prezentați propriile voastre gânduri în legătură cu viața de elev.
2. Discutați despre îmbunătățirile pe care le-ați aduce sistemului de învățământ și vieții de elev.

III. ♦ 4

Târziu, când zăpezile sunt albastre

de Fănuș Neagu

Băiatul se numea Bănică, iar cățelul, pentru că fusese prins de două ori cu botul într-o cratiță, primise porecla Tocănel.

Era în februarie, ninsese o zi și o noapte – acum zăpezile acopereau geamul până la două palme de marginea de sus a cercevelor – și ei ședea în odaie: Bănică în pat, iar Tocănel lângă ușă, vârat într-un ciorap de lână, căruia băiatul îi deșirase laba, transformându-l astfel într-un costum, pe care cățelul îl privea cu mândrie ori de câte ori ieșea afară în aer. Soba frigea – ardeau în ea lemne de brad cu miros de cetină – și undeva, într-o spărtură a peretelui, cânta un greier, parcă bătându-și joc de vântul care gonea pe sub streșini, răsucind zăpada și aruncând-o peste coama salcâmlor.

– Tocănel, zise Bănică, ținând ochii închiși, moleșit de căldură, spune-i ticălosului ăla să tacă!

– Eh, dac-aș ști unde e! Făcu Tocănel.

O pasăre trecu pe la geam atingându-i cu vârful aripilor.

– Parc-a bătut cineva, spuse Tocănel.

– O vrabie. A trimis-o cocoșul de lemn de pe stâlpul porții. L-au îngropat zăpezile, îngheață.

– Și e prietenul nostru, spuse Tocănel. Astă-toamnă, când se culegeau viile, te-ai suit în spinarea lui și te-a dus să culegi nuci în podgorie.

– Nu e chiar așa, răspunse Bănică, te-am mințit. M-am suit în spinarea lui și m-a dus în luncă, unde s-a întâlnit cu toți cocoșii de lemn din sat. Era lună plină și ei toți ședeau roată în jurul salcâmului unde-am stat noi o zi ca să prindem iepuri. Erau acolo și douăzeci de puișori și ei voiau să-i învețe să zboare. Țștia mici sunt foarte proști, dau o dată din aripi și cad pe pământ. Cocoșul nostru mi-a zis: „Bănică, te-am adus până aici și dacă vrei să te ridic până la nori, unde plouă mereu, ce vezi acum nu spui la niciun om, te juri?”. „Mă jur.” „Bine”, a zis el, și atunci a venit la mine un cocoș bătrân, ăla din poarta lui nea Lache Petcu, care are pene roșii și coada albastră, a venit, a desfăcut aripile și mi-a zis: „Bănică, ia puișorii noștri în sân, urcă-te în salcâm și dă-le drumul”. M-am suit și scoateam câte unul din sân, îl țineam în palmă o clipă și pe urmă îl aruncam ușor în aer. Jos, între niște tufe de cătină, cocoșii bătrâni puseseră un polog cu grăunțe, și puii se căzneau să ajungă acolo și nu mai picau ca bolovanii. Era lună și ei toți erau vii, că pe lună, când doarme toată lumea, prind viață și se duc de la o poartă la alta să mai schimbe o vorbă.

– Dar la nori ai ajuns? Se interesă Tocănel.

– Nu s-a putut. Tot cerul era albastru și nu se vedea nicio urmă de nor. O să mă duc cu el cu albinele din livadă, care au un coș mare pentru cules miere și câteodată iau și ele câte un băiat și-l poartă din floare în floare și la nori, unde beau apă.

– N-o să te duci, pentru că și pe ele le-a astupat zăpada, spuse Tocănel. Nici eu, da' nici tu.

– Ascultă, se-nfurie Bănică, o să-ți dau vreo două peste bot.

– N-ai decât. Dar să știi că nu mai vorbesc cu tine. Am să vorbesc doar cu cățeeii.

– Și eu am să te trag de zgardă în zăpadă și ai să degeri.
– Până una-alta degeră cocoșul. Și nici albinele n-o duc mai bine. Ai vreo idee cum să le scăpăm?

– Da, zise Bănică, intră sub pat și dă-mi roatele de la căruț.

Tocănel se strecură sub pat și rostogoli roatele în mijlocul odăii.

– Greierul e aici, se auzi vocea lui, ce fac, îl pleznesc?

– Lasă-l, răspunse băiatul, ne răfuim noi cu el mai târziu.

– Măcar să-i cârpesc o lăbuță, ceru Tocănel.

– Lasă-l, domnule, când îți spun, și ieși afară!

Tocănel se supuse.

– Apucă roatele, zise Bănică. Eu ridic soba și tu să fixezi roțile dedesubt. Așa, făcu el opintindu-se, ai grijă să nu-ți cadă vreun bob de jar în blană.

Bănică ținu soba în brațe și Tocănel îi puse roțile. Când sfârșiră, băiatul era roșu de atâta chin. Tocănel se trase lângă perete și căscă gura ca prostul. Bănică luă vâtraiul și făcu semn să i se deschidă ușa. Înainte de a scoate soba afară, se opri un moment și zise:

– Hei, ticălosul ăla care cântă mereu și-mi strici somnul, dacă vrei să n-o pățești, vino cu noi!

Dându-și seama că n-o să-i fie moale dacă se ascunde, greierul veni ținând și intră în buzunarul băiatului.

– Gata! Spuse el, și împinse cu vâtraiul în tindă și de acolo în curte.

Zăpezile înalte cât malul, întărite de ger și de vânt, începură să sfârșie și să se înmoaie. Bănică, fără să-i pese că deasupra se zbătea, hohotind, viscolul, împingea soba spre livadă, și-n urma lui rămânea o cărare adâncă, pe care venea Tocănel fluturând din coadă. Ajunse la stupi – aveau zece – și-i încălzi pe toți, iar lângă cel așezat în coada gardului de măracini se opri și-i spuse lui Tocănel:

– Aici țin ele cocoșul cu care o să zbor în nori. Dacă o să m-ascuți mereu te iau și pe tine. Trebuie să nu te legi de vrăbii, iar când îl vezi pe motan că s-apropie să le ia în gheare, sări în cârca lui și bagă-l cu botul în țărână. De la livadă trecură pe la staulul oilor și se îndreptară spre poartă. Din trupul cocoșului de lemn ieșea în lumină numai creasta. Băiatul îngenunghie și răscoli jarul din vatră. Valul de căldură care se revărsă făcu să cadă gheața de pe stâlpi. Liberat din strânsoare, cocoșul desfăcu aripile, le plezni puternic pe trup și cântă cocoșește. Din lungul uliței îi răspunse, cu glas gros, bătrânesc, cocoșul lui Lache Petcu. Iar în același timp se porni să țârâie și greierele ascuns în buzunar.

– Cocoșule, pot să-ți spun o vorbă? Întrebă Bănică, dar cocoșul nu răspunse și el înțelese că acesta se ferea de Tocănel și se întoarse în odaie, ducând și soba cu el.

Îi desfăcu roțile și, obosit, se culcă. Târziu, când se trezi, Tocănel moțăia încă după ușă, sub mătură, iar greierul cânta sub pat. Privi pe fereastră și văzu că se luminase. Ningeă – o ninsoare deasă, bătând în albastru – și sub perdeaua de

Vocabular

cercevea = cadru în care este fixat geamul la o fereastră sau la o ușă.

cetină = ramură, creangă de brad

podgorie = regiune întinsă, de obicei deluroasă, cultivată cu plantații masive de viță-de-vie

luncă = zonă de șes (inundabilă) de-a lungul unei ape curgătoare

cătina = nume a două specii de arbuști: cătina roșie și cătina albă

polog = (aici) o cantitate oarecare, o grămadă

vătrai = unealtă metalică în formă de cârlig lung sau de lopătică prevăzută cu o coadă, cu ajutorul căreia se umblă în jarul din sobe, din cuptoare etc.

tindă = încăpere mică la intrarea caselor țărănești

staul = grajd sau adăpost (pentru oi)

vatră = (aici) un fel de platformă înălțată, amenajată în tinda caselor țărănești, pe care se făcea focul pentru a pregăti mâncarea

a trăncăni = a vorbi mult și fără rost, a sporovăi

A ieși ca din pușcă = a ieși foarte repede, în mare grabă

A ieși înaintea (sau în calea, în drumul) (cuiva) = a întâlni (pe cineva), a întâmpina

A ieși tobă de carte = a deveni foarte învățat

A nu-i (mai) ieși (cuiva ceva) din cap = a se gândi mereu la același lucru, a nu putea uita (ceva)

A-și ieși din sărite (sau din fire, din pepeni) = a se enerva foarte tare, a se mânia

fulgi văzu cărarea tăiată de el, către poartă, și cocoșul de lemn care se rotea într-un picior. „Ehei, zise el, ce-o să mai zburăm noi doi când o ieși luna plină!”

Se ridică în coate și se răsti la câțel:

– Tocănel! Trezește-te, trebuie să ieșim cu sania.

– Acum?

– Chiar acum. Și să nu-i spui mamei c-am scos soba în ger. Dacă te prind că trăncănești, ai de-a face cu mine. Asta am spus-o și pentru ticăloșul ăla de sub pat.

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt personajele operei literare *Târziu, când zăpezile sunt albastre*?
2. Cărui gen literar îi aparține opera dată? Argumentați-vă răspunsul cu exemple din text.
3. Care sunt modurile de expunere folosite în textul dat?
4. Când se petrec evenimentele relatate?
5. Credeți că întâmplările povestite sunt reale sau imaginate?

Să descoperim, să reținem!

Fănuș Neagu (5 aprilie 1932 – 24 mai 2011) a fost un povestitor, memorialist, nuvelist, romancier și dramaturg român.

Volume publicate: *Dincolo de nisipuri* (1962), nuvelă; *Îngerul a strigat* (1968), roman; *Frumoșii nebuni ai marilor orașe* (1976), roman, *Scaunul singurătății* (1987), roman; *Amantul Marii Doamne Dracula* (2001), roman.

„Eu trăiesc cea mai fascinantă luptă, aceea de a deveni un scriitor bun. Scriitor sunt, dar trebuie să fiu unul cu adevărat bun, altminteri nu merită să țin creionul în mână.”

(Fănuș Neagu)

Să pronunțăm, să scriem corect!

vi-i/vii

- ◆ **Vi-i** geamul spart?
- ◆ Șoricelul privea cu ochi **vii** la brânza de pe masă.
- ◆ **Vii** cu mine la pescuit?
- ◆ Grupul de cuvinte **vi-i** se scrie întotdeauna cu liniuță de unire când cuvântul **vi** (vă) (pronume) se află lângă cuvântul **i** (verb) care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **vii** este adjectiv când însoțește un substantiv cu care se acordă sau este verb la modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular și se scrie fără cratimă. El nu trebuie confundat cu grupul de cuvinte **vi-i** cu care se aseamănă la pronunțare.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Rezumați conținutul textului literar *Târziu, când zăpezile sunt albastre*.
2. Identificați în text elementele lumii reale.
3. Rezumați conținutul textului făcând referire doar la elementele reale.
4. În text, elementele lumii reale sunt combinate în mod particular, creând o lume fantastică, ireală, care există în imaginația copilului:
 - * realitatea și basmul se contopesc;
 - * lumea reală și lumea de vis se întrepătrund;
 - * spațiul și timpul sunt modelate de imaginație.
 - a) Extrageți din text elementele care alcătuiesc lumea fantastică.
 - b) Găsiți în text elementele care sugerează faptul că totul este doar visul de iarnă al copilului.
 - c) Găsiți în text transformări ale spațiului și ale timpului produse în imaginația copilului.
 - d) Povestiți conținutul textului făcând referire doar la elementele lumii fantastice.
5. Explicați titlul operei literare *Târziu, când zăpezile sunt albastre*.

Lucrăm în grup

1. Continuați următorul text, îmbinând elementele reale cu cele fantastice:

Ema era foarte neliniștită. Profesoara de istorie anunțase teza de două săptămâni și părea foarte serioasă când pronunța: „Învățați! istoria e cea mai importantă materie, e viața-n mâinile voastre!”.

A venit și ziua tezei și Ema, la fel ca restul colegilor, era copleșită de emoții. La vederea subiectului își dă seama că nu-și mai amintește nimic. Era ca și cum cineva i-ar fi șters totul din minte cu un burete. Când a ridicat capul din foaie, să cerceteze fețele colegilor ei, a realizat că sala de clasă dispăruse. În jurul ei erau plante și plante ca în jungla amazoniană.
2. Cu ajutorul profesorului precizați semnificațiile cuvântului *viciu*.
3. Care credeți că sunt viciile care pândesc tineretul de azi?
4. Voi aveți vreun viciu? Îi afectează pe cei din jurul vostru?
5. Cum putem lupta contra viciilor? Discutați cu colegii voștri și oferiți soluții concrete privind lupta împotriva viciilor.

Cireșarii

de Constantin Chiriță

Volumul al doilea: Castelul fetei în alb

(fragmente)

În orașel se aciuase liniștea zilelor de vară. Tinerii plecau dis-de-dimineață la scăldat, lăsând curțile, străzile și mahalalele pustii, moleșite și tăcute. Spre seară se pornea un oarecare freamăt care se risipea însă la primele adieri ale nopții, când orașelul își așternea docil străzile la picioarele perechilor visătoare. Era vară și cald, era vacanță, era un oraș mic, era monotonie, lene, amorțeală, adică tot ceea ce nu se potrivește tinereții. Pentru că tinerii erau acei care sufereau cel mai mult în orașel. Și era cald și era moleșală și nimic neobișnuit nu se profila încă în zarea vremii. (...)

Cireșarii sufereau cumplit din cauza căldurii, a moleșelii, a inactivității și mai ales din cauza unor despărțiri neprevăzute. Victor plecase pentru câteva săptămâni undeva în străinătate, într-o tabără tinerescă, iar Ionel își petrecea o parte din vacanță, departe, împreună cu familia. Ursu lua parte la tot felul de concursuri sportive, se pregătea mai ales pentru un meci amical de box cu campionul național de juniori, iar ceilalți, Maria, Dan, Lucia își petreceau timpul citind, scriind, visând.

Și nimic neobișnuit nu se profila încă în zarea vremii.

Dacă Tic nu s-ar fi dus în ziua aceea la școală, să-l caute pe moș Timofte, poate că prietenii noștri, Cireșarii, ar mai fi lăncezit vreo câteva zile. Și se mai poate – cine știe? – că vizita aceasta întâmplătoare a lui Tic să însemne chiar mai mult decât un strigăt menit să zgândăre și să ațâțe pe candidații la lene și plictiseală. (...)

Lângă cișmeaua din curtea școlii... era o fată! O fată brunetă, cu părul scurt, ondulat, îmbrăcată într-o rochie foarte albă. Tic n-avea încă vârsta aceluia care în fața unei asemenea arătări își duce mâinile la buze și-și șoptește: „Doamne, ce frumoasă!”. Băiatul cârn și ciufut, incarnație perfectă a tot ce e practic și concret, și-a pus o singură întrebare: „Cine e?”. (...)

Fata cu păr negru, ondulat rămăsese nemișcată, încremenită, tot acolo lângă cișmea, cu privirile furate de zarea albastră. Atitudinea ei i-a inspirat puștiului prima remarcă: „Asta seamănă cu soră-mea: pesemne că spune în gând poezii”. Iar când fata în alb a început să-și scuture capul și să taie cu un gest iute aerul, Tic a făcut o remarcă mai puțin amabilă, pe care însă a atenuat-o imediat: „Asta pare și puținel zăbate... sau poate că a atacat-o vreo viespe”. Numai atunci când, trecând pe lângă scara de piatră, fata în alb a rostit cu voce rea și înțepătoare: „Ce proști sunt spionii în orașul ăsta!”, lui Tic i-au înghețat toate gândurile, ba chiar și buzele puținel deschise, nemaifiind în stare, pentru un moment, să facă altă remarcă. (...)

Tic avea nevoie de un prim confident și în două clipe îl alege. Dan. (...)

– Care-i femininul de la Harap Alb?

Dan îl privi zăpăcit. Vasăzică musafirul continua să-l batjocorească.

– Dacă-i vorba așa, zise el supărat, eu țin să te anunț că n-am terminat cartea.

– Pe cinstea mea că nu glumesc. Mă interesează femininul de la Harap Alb.

Vocea lui Tic, intonația, aerul feței exprimau atâta seninătate, încât Dan se lăsa convins.

– Dar ce, tu nu știi?

– Nu știu cum să zic: hărăpiță sau hărăpoaică?

– Cred că-i mai bine hărăpoaică...

– Nu se poate! Sună urât. Nu-i așa?

– Atunci zi hărăpiță!

– Nu cred că merge. Sună cam alintat. Alt feminin nu există?

– Dar ce ai tu la urma urmei cu acest feminin? îl întrebă Dan la capătul răbdării. Altul, eu, în capul meu, nu găsesc.

– Hărăpoaică nu merge că nu-i urâtă. Hărăpiță, la fel, nu merge că-i antipatică... Oare să-i zic Hărăpina Albă?

– Zi cum vrei. Poți să zici și hărăpina, și hărăpelă, și hărăpoaie, ce mă-ntrebi pe mine? Dar stai, stai... despre cine-i vorba? Ce hărăpină?

– Aha! te-ai trezit. Am întâlnit-o în curtea școlii. Adică n-am întâlnit-o. Cum să-ți spun?...Ne-am observat reciproc pe furiș. Dar am crezut că numai eu stau la pândă.

– Spune o dată! Despre cine e vorba?

– Dacă-ai ști... și Tic se apucă să-i istorisească întâlnirea neașteptată din curtea școlii. (...)

În diverse feluri, Tic încearcă să stea de vorbă cu fata în alb: se duce la casa fetei, se îmbracă în „haine rupte”, dar fata râde de el: „– Bunicuțo, n-ai o bucată de pâine, că văd un pui de cerșetor în fața casei? Săracul, e orb și olog și cred că e și idiot...”; îi scrie împreună cu Dan, o scrisoare, dar fata le răspunde ironic:

„— ...Stimați copilași! Am primit mesajul vostru care mi-a declanșat într-adevăr un sentiment... de milă față de voi. V-am făcut și cinstea de a vă arunca o privire încântătoare, plină de admirație, când am văzut cu câtă ușurință v-ați cățarat în copac. Îmi pare totuși rău că nu veți putea mângâia urmele pașilor mei și mi-e teamă că din această cauză veți crede că sunt o zână, ceea ce pentru vârsta pe care presupun c-o aveți n-ar fi deloc de mirare. Sfatul meu e să vă găsiți preocupări apropiate de vârsta și posibilitățile voastre.” (...)

Curând toți Cireșarii află de fata nou sosită în oraș. Maria încearcă să-i facă o vizită, dar nu reușește să stea de vorbă cu ea. Tic se duce din nou la casa fetei în alb, îmbrăcat, de această dată, în „costum de sărbătoare”.

Înfățișarea lui Tic era atât de distinctă că nici javra nu mai recunoscuse în el pe ciomăgarul de mai ieri. Dar nici Tic nu-și pierdu cumpătul văzând bătrâna în cerdac. Porni la atac cu o voce suavă, foarte potrivită înfățișării sale:

— Sărut mâna... Aș vrea să dau o veste...

Prichindelul își opri vorbele în gât-lej. Bătrâna plângea. Încercă să se retragă, dar apariția lui făcuse, pesemne o asemenea impresie că auzi o voce slabă, aproape rugându-l:

— Intră, intră! Pe cine cauți?

Tic se supuse chemării, urcă în cerdac, sărută politicos mâna bătrânei și după aceea răspunse:

— Pe fata... adică pe Laura...

La auzul numelui, bătrâna își duse din nou batista la ochi. Plângea cu lacrimi adevărate.

— Am pierdut-o și pe ea... A plecat... a fugit... Am rămas iarăși singură... N-am înțeles-o și nu m-a înțeles.

Lui Tic i se opri inima în piept. Dar nu îndrăzni să dea crezare vorbelor pe care le auzea.

— Soră-mea ar fi vrut... îngână el.

— A plecat, oftă bătrâna. A fugit... Mi-a lăsat o scrisoare... (...)

„Iartă-mă, bunicuțo... ai încredere în mine... nu vreau să ne chinuim amândouă... mă duc la munții mei, mă duc în castelele mele... printre coloanele mele înalte... Mă cheamă, bunicuțo, toate, totul mă cheamă... Și plec pentru că te iubesc...” (...)

Oamenii numiseră muntele acela „Găleata”. Și nu greșiseră cu nimic botezându-l astfel. Un lanț muntos, circular, cu pereți abrupti întinzându-se pe zeci de kilometri care închidea în interiorul lui o văgăună uriașă cu neputință de explorat. (...) Istoricii dovediseră la început că se află acolo ruinele unei cetăți romane din secolul al III-lea al erei noastre. (...)

Regiunea era sălbatică, greu de străbătut, drumurile erau presărate la tot pasul de primejdii. Viperele mai ales ofereau acolo exemplare rare. (...) Urșii nu se sfiau să atace omul, lupii pândeau în haite, râșii se azvârleau asupra oricărei vietăți. Și mai spuneau păstorii că legenda unor comori ascunse în ruine atrăgea deseori prin

văgăunele de la Cetățuie tot felul de oameni și nu arareori cete de hoți. Cel mai apropiat sat, Strâmba, era la vreo doisprezece kilometri, la capătul dinspre nord al coamei muntoase. (...)

Liniștea era atât de adâncă în părțile acelea de parcă niciun picior de om sau de fiară nu-și mai făcuse sălaș. Totuși, nu departe de Cetățuie, la o aruncătură de piatră de înălțimile jalnice ale unor ruine, stăteau de vorbă câțiva oameni. (...)

Omul cu cicatrice își aruncă privirile în vale. Tresări.

– Dați-mi binoclul!

Cel cu ochii de viezure se repezi să i-l aducă de undeva de după o stâncă. Șeful duse binoclul la ochi, fixându-l într-o anumită direcție. (...) Pe poteca de piatră venea... o fată îmbrăcată într-o rochie albă, cu un rucsac în spate. Fața omului cu cicatrice deveni brusc teribil de încruntată. Înmână ocheanul celor de lângă el și le spuse poruncitor:

– Pregătiți pentru noapte! Avem un musafir nedorit și neașteptat.

După care se afundă în pădure, dar nu pe potecă, ci paralel cu ea, prin desișuri, printre brazi, ferindu-se să facă cel mai mic zgomot.

Oprit pe o movilă ascunsă de o îngrămădire de puieți, ciobanul scrută cu ochi ageri drumul spre Cetățuie. Îl zări pe omul cu cicatrice mergând prin pădure, paralel cu poteca, și mai zări o siluetă albă, parcă o fetișcană îmbrăcată în rochie albă, urcând spre ruine. Cercetașul nevăzut înțelese că undeva, în pădure, cele două ființe care mergeau una către alta vor trebui să se întâlnească. Spre mira-

rea lui, omul cu cicatrice făcu însă un ocol mare, evitând întâlnirea. (...) Omul cu cicatrice făcuse ocolul pentru a ajunge în spatele siluetei albe fără să fie zărit.

Ciobanul îl văzu apoi urmărind fata, cu pași de lup. Când silueta albă ajunse în luminișul Cetățuiei, omul cu cicatrice grăbi pasul, o ajunse, o prinse de umeri, și-o răsuci spre el. Ciobanul auzi țipătul fetei, o văzu clătînându-se și apoi agățându-se cu mâinile de cel care-o ajunsese din urmă. Printr-o mișcare rapidă, omul cu cicatrice o ridică pe umeri, apoi se îndreptă cu povara vie spre ruine. Câteva clipe mai târziu pieri după stânci. (...)

Prizonieră a unor străini, fata în alb își aduce aminte de Cireșari, cărora le trimite o scrisoare, rugându-i să-i vină în ajutor la misteriosul „Castel al celor două cruci din cetatea Vulturilor”. Cu puțin noroc, mesajul ajunge la Cireșari care pornesc în căutarea locului misterios spre a o salva pe „fata în alb”.

Vocabular

a se aciua = a-și găsi refugiu, a se stabili

mahala = cartier (mărginaș) al unui oraș

docil = supus, ascultător

a se profila = a se contura, a ieși în evidență

a lânzezi = a nu avea chef de nimic, a se afla într-o stare de moleșeală

a zgândări = a săcăi, a răscoli, a întărâta

a ațâța = a întărâta, a asmuți

incarnație = (aici) acțiunea de a da o formă reală, concretă

remarcă = observație, constatare

a atenua = a micșora intensitatea unui fenomen

confident = persoană căreia i se fac destăinuiri

distins = deosebit, remarcabil

ciomăgar = bătauș, om înclinat spre ceartă și bătaie

văgăună = loc înfundat între dealuri sau între munți

sălaș (termen popular) = adăpost

movilă = ridicătură mică de pământ sau de pietre

A avea (sau a fi cu) gura mare = a fi certăreț, scandalagiu

A face (sau a deschide) ochii mari = a privi cu uimire, cu curiozitate, cu atenție

A-i fi (cuiva) mai mare dragul = a-i plăcea (cuiva) foarte mult

A se face mare (despre copii) = a crește

A se da mare = a se lăuda, a se grozăvi

A trăi pe picior mare (sau în puf) = a trăi în lux

La zile mari = la ocazii deosebite; rar de tot

Să răspundem la întrebări!

1. În ce anotimp se petrec faptele povestite?
2. Cine suferea cel mai mult în orașel?
3. Care sunt personajele fragmentelor date din opera literară *Cireșarii*?
4. Care sunt, așa cum reiese din text, numele tinerilor care alcătuiesc grupul *Cireșarilor*?
5. Ce eveniment tulbură liniștea *Cireșarilor*?
6. Ce a făcut Tic pentru a sta de vorbă cu fata în alb?
7. Cine este primul confident al lui Tic?
8. De ce plânge bunica Laurei?
9. Care sunt personajele negative ale fragmentelor date?
10. Ce credeți că se întâmplă după răpirea fetei în alb?

Să descoperim, să reținem!

Constantin Chiriță (1925–1991) a fost un prozator român, cărțile sale adresându-se în special tineretului.

Ciclul de romane *Cireșarii*, scris de Constantin Chiriță cuprinde cinci volume, versiunea finală fiind stabilită în 1972: I. *Cavalerii florii de cireș* (inițial: *Cireșarii. Teroarea neagră*); II. *Castelul fetei în alb*; III. *Roata norocului*; IV. *Aripi de zăpadă* (inițial: *Teroarea albă*); V. *Drum bun, Cireșari!*.

Cireșarii este un roman cu tineri, despre tineri și care ne aduce misterul și aventura.

Volumele ce compun ciclul *Cireșarilor* au fost ecranizate în anii 1970 ca serial de televiziune, bucurându-se de un real succes. În întreaga Românie, ca urmare a popularității romanelor, au fost înființate numeroase cercuri de tineret și cluburi cu numele *Cireșarii*.

Să pronunțăm, să scriem corect!

ți-i/ții

◆ „Ți-i cunoscut ceva pe-aici?”

(I. Creangă, *Povestea porcului*)

◆ „Stă pe loc – să mi te ții!”

(G. Coșbuc, *Iarna pe uliță*)

- ◆ Grupul de cuvinte **ți-i** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **ți** (pronume personal, persoana a II-a, formă neaccentuată) se află lângă cuvântul **i (este)** (verb) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **ții** (verbul a ține la persoana a II-a) se scrie întotdeauna fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Rezumați conținutul fragmentelor date din opera epică *Cireșarii*.
2. Citiți fragmentul care cuprinde descrierea fetei în alb. Ce trăsături morale i-ați putea atribui?
3. Pe scurt, realizați caracterizarea lui Tic.
4. Care este, în textul dat în manual, starea inițială?
5. Care este cauza care declanșează acțiunea din operă?
6. Numiți modurile de expunere folosite în opera literară *Cireșarii*. Dați exemple de fragmente care să conțină fiecare dintre modurile de expunere identificate.

Lucrăm în grup

1. Citiți și alte fragmente din volumul *Castelul fetei în alb* de Constantin Chiriță.
2. Ce credeți că se întâmplă cu fata în alb după răpirea sa? Discutați opiniile voastre și ale colegilor și alegeți-o pe cea mai potrivită.
3. Citiți finalul volumului *Castelul fetei în alb* pentru a afla ce se întâmplă cu eroii romanului.
4. Povestiți colegilor o întâmplare misterioasă din propria voastră copilărie.

Predicatul

Ce reprezintă imaginea de mai sus?

Puneți întrebările corespunzătoare pentru descoperirea predicatelor din propozițiile de mai jos.

- a) Marin a plecat la munte.
- b) Mama îl caută pe Andrei.
- c) Ea îl întreabă despre notele primite.
- d) Andreea este silitoare.
- e) Cristian este premiantul clasei.

Să reținem!

Predicatul este partea principală de propoziție care arată: *ce face, cum este, ce este* sau *cine este* subiectul.

Există două tipuri de predicat: **verbal** și **nominal**.

Predicatul verbal

În primele trei propoziții date mai sus (a, b, c) predicatele au fost: a plecat, caută, întreabă.

Aceste predicate arată *ce face subiectul*.

Predicatul care arată ce face subiectul se numește **predicatul verbal** (P. V.).

El răspunde la întrebarea *ce face* subiectul?

Predicatul verbal este exprimat printr-un verb la un mod personal, la orice timp:

a) la modul **indicativ**:

Andrei citește lecția.

Maria scrie tema la matematică.

Copilul era pe malul lacului.

Cățelul a fugit de acasă.

Din cauza bolii, rămăsese acasă.

Vom merge la munte.

b) la modul **conjunctiv**:

Vrea să citească mai mult.

Își dorea să fi ajuns la timp.

c) la modul **condițional-optativ**:

Aș vrea să primesc un cadou deosebit de la bunicii mei.

Ar fi vrut să dăruiască florile mamei ei.

d) la modul **imperativ**:

Scrie mai frumos!

Predicatul verbal poate fi exprimat și prin interjecții predicative.

Ex.: Hai la școală!

Verbul *a fi* poate fi predicativ când are sensul de *a exista*, *a se afla*, *a se găsi*.

Ex.: Pe stadion sunt sportivi.

Pe masă erau creioane colorate.

Locul predicatului verbal, față de subiect, nu este fix. El poate sta înaintea subiectului sau după acesta.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați predicatele verbale din următoarele proverbe:

- a) „Cine fuge după doi iepuri nu prinde niciunul.”
- b) „Prietenul la nevoie se cunoaște.”
- c) „Făgăduiește numai ce poți da.”
- d) „Când stăpânul nu-i acasă, șoarecii joacă pe masă.”
- e) „Cum îți așterni, așa dormi.”

2. Analizați, oral, predicatele verbale din următorul text:

„În inima bieteii prepelițe era o luptă sfâșietoare. Ar fi vrut să se rupă în două: jumătate să plece cu puii sănătoși, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămâie cu puiul, care se agăța de ea cu disperare.”

(I. Al. Brătescu-Voinești, *Puiul*)

Model:

era = predicat verbal exprimat prin verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul imperfect, persoana a III-a, numărul singular, forma afirmativă.

IV. DRAGOSTEA ȘI NATURA

Măi bădiță, floare dulce

Măi bădiță, floare dulce,
Unde te-aș găsi te-aș smulge,
Și-acasă la noi te-aș duce,
Și te-aș răsădi-n grădină,
Și te-aș secera cu milă;
Și te-aș face stog în prag,
Și te-aș îmblăți cu drag;
Și te-aș măcina mărunț
La morișca de argint;
Și te-aș cerne
Prin sprâncene,
Și te-aș frământa-n inele,
Și te-aș da inimii mele
Să se stâmpere de jele...

Vocabular

bădiță (termen popular) = diminutiv al unui bade; termen de adresare pentru bărbatul iubit

a răsădi = a planta

stog = grămadă mare de fân sau de snopi de grâu, așezată în formă cilindrică și terminată printr-un vârf conic; claie; căpiță

a îmblăți = a bate cerealele, plantele cu păstăi etc. cu îmblăciul pentru a le scoate semințele

a se (a)stâmpăra = a se liniști, a se calma, a înceta sau a face să înceteze

jale (pop.), (forma literară *jale*) = tristețe, măhnire, durere adâncă

A găsi capac la toate = a avea un răspuns pentru orice întrebare

A găsi de cuviință = a considera nimerit, potrivit

A nu(-și) găsi cuvintele = a nu fi în stare să exprime ceea ce gândește (sub presiunea unui sentiment puternic)

A-i găsi cuiva leacul (pop.) = a-i veni de hac, a găsi mijlocul, posibilitatea de a stăpâni, de a struni pe cineva

A nu-și găsi astâmpărul (despre copii) = a nu sta liniștit, a alerga de colo-colo, a fi agitat

Să te gălesc sănătos! = formulă de salut la despărțire

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă este creația *Măi bădiță, floare dulce*? Lirică sau epică? Argumentați-vă răspunsul.
2. Ce puteți spune despre autorul acestei opere?
3. Care sunt sentimentele comunicate prin această creație literară?
4. Ce vă sugerează succesiunea verbelor: *a răsădi*, *a secera*, *a face stog*, *a îmblăți*, *a măcina*, *a cerne*, folosite, în această ordine, în poezie?
5. Ce semnificație dobândesc aceste cuvinte în poezie și ce vrea, de fapt, să spună fata când le folosește?

Să descoperim, să reținem!

Opera literară *Măi bădiță, floare dulce* este o creație lirică anonimă, în care este exprimată dragostea unei fete față de alesul inimii sale care este văzut ca o floare gingașă. Această operă este o **doină**.

Doina este o specie a liricii populare în care sunt exprimate cele mai puternice și variate sentimente.

Doina reflectă o diversitate de sentimente: de la cele individuale, intime (dorul, jalea, dragostea), până la trăirile sociale, specifice grupului (revolta, haideucia, cătănia).

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Precizați ce tip de doină este *Măi bădiță, floare dulce*.
2. Cărei variante a limbii (literare sau populare) îi aparțin cuvintele *jele* și *să se stâmpere*?
3. Explicați prezența acestor cuvinte în textul poetic.
4. Numiți figura de stil care poate fi regăsită în titlul operei literare propuse.

Lucrăm în grup

1. Căutați și citiți câteva dintre următoarele doine: *Mult mi-e dor și mult mi-e sete*; *Cântă puiul cucului*; *Voinicul*; *Frunzuliță de negară*; *Foaie verde lemn uscat*; *Du-te dorule, nu sta*; *Frunză verde lăcrămioare*; *Cântecul străinătății*; *D-oi săraca țara mea*; *Cântă cucu pe fântână*; *Când eram tânăr băiet*.
2. Discutați despre sentimentele exprimate în fiecare dintre doinele citite.
3. Descoperiți cel puțin trei elemente comune tuturor acestor creații.

Crăiasa din povești

de Mihai Eminescu

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

S-adun flori în șezătoare
De painjen tort să rumpă
Și anină-n haina nopții
Boabe mari de piatră scum-
pă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-și trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii
Peste unda fermecată.

Ca să văd-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri,
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri.

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

Vocabular

tort = fir tors de cânepă, în etc. sau țesătură lucrată din acest fir; (aici) pânză, fir

a rumpe = (regional) a rupe

a anina = agăța

a urzi = a alcătui, a clădi

A arunca (sau a pune) paie pe foc = a întărâta; a ațâța și mai mult pe cineva; (despre situații) a se înrăutăți, a se agrava

A împușca doi iepuri dintr-un foc = a realiza două lucruri dintr-o acțiune

A se arunca (sau a intra) în foc (pentru cineva sau ceva) = a-și risca viața pentru cineva sau ceva

A sta ca pe foc (ori ca pe ghimpi) = a aștepta ceva cu mare nerăbdare

A trece (sau a sări) prin foc = a înfrunta orice primejdie, a face tot posibilul pentru atingerea unui scop

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt elementele care compun cadrul operei literare *Crăiasa din povești*?
2. Ce moment al zilei este prezentat în textul dat? Identificați versul/versurile care vă susțin afirmația.
3. Care este „personajul principal” al acestei opere literare?
4. Cărui gen literar îi aparține opera *Crăiasa din povești* de Mihai Eminescu?

Să descoperim, să reținem!

Încă din copilărie, Mihai Eminescu a fost preocupat de creațiile literaturii populare, de natura care i-a fost cel mai apropiat prieten și pe care a simțit-o ocrotitoare și participativă la trăirile și simțirile oamenilor. Pasionat de creațiile populare, Eminescu a ascultat și adunat de la oamenii din popor balade, legende, doine și basme care i-au încântat sufletul și pe care le valorifică prin teme, motive, personaje mitologice.

Poezia *Crăiasa din povești* face parte din tema iubirii și a naturii. Această creație lirică este reprezentativă pentru pasiunea lui Eminescu de a-și hrăni sufletul cu „povești, doine, ghicitori, eresuri”.

Crăiasa din povești are profunde influențe folclorice, poezia valorificând poveștile populare cu personajele lor fabuloase și mitologice.

Poezia ilustrează sentimentele de admirație ale poetului în fața frumuseții și gingășiei naturii și a copilei, care formează un tablou plin de vrajă și încântare.

Să pronunțăm, să scriem corect!

m-oi/moi

- ◆ **M-oi** întoarce, ca să îmi revăd familia.
- ◆ Am cumpărat un kilogram de pere **moi**.
- ◆ Grupul de cuvinte m-oi se scrie cu cratimă când cuvântul **m** (mă) (pronume) se află lângă cuvântul **oi** (voi) (verb auxiliar) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **moi** (adjectivul moale la numărul plural) se scrie tot timpul fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți în opera literară *Crăiasa din povești* expresii și forme populare.
2. Transcrieți din textul literar dat:
 - a) trei epitețe
 - b) două personificări
 - c) o comparație.
3. Explicați semnificația structurilor și a versurilor următoare:
 - a) „bulgări de lumină”
 - b) „unda fermecată”
 - c) „Iar în ochii ei albaștri/Toate basmele s-adună.”
4. Identificați în poezie trei structuri care să conțină imagini vizuale și o structură care să conțină o imagine dinamică (motorie).
5. Precizați ce se prezintă în fiecare strofă a poeziei date.
6. Comentați titlul operei *Crăiasa din povești* de Mihai Eminescu.
7. Ce sentimente ați trăit citind textul?
8. Precizați rima, măsura și ritmul poeziei *Crăiasa din povești*.

Lucrăm în grup

1. Pornind de la opera literară *Crăiasa din povești*, alcătuiți oral o narațiune în care să prezentați două dintre acțiunile crăieșei.
2. Precizați două trăsături morale și două trăsături fizice pe care ar trebui să le aibă, după părerea voastră, o crăiasă.
3. Căutați și citiți și alte poezii scrise de Mihai Eminescu, care să abordeze tema iubirii și a naturii.

Lacul

de Mihai Eminescu

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma
Și lopețile să-mi scape;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândeii lune –
Vântu-n trestii lin foșnească,
Unduioasa apă sune!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin și sufăr
Lângă lacul cel albastru
Încărcat cu flori de nufăr.

Vocabular

nufăr = numele a două plante erbacee acvatice, cu frunze late care plutesc la suprafața apei

luntre = ambarcație cu fundul plat, folosită pe ape fără valuri mari; barcă (cu vâsle)

cârmă = piesă mobilă care servește la menținerea sau la schimbarea direcției de mers a unei ambarcații

A fi încărcat de ani = a fi în vârstă, a fi bătrân

A-și încărca sufletul cu ... = a-și împovăra conștiința, a se face vinovat de ceva

De la bun început = în (sau din) momentul inițial

A pune (pe cineva) la încercare = a căuta să verifice sentimentele, caracterul, capacitatea cuiva printr-o probă grea

A lua pe cineva (sau a o lua) cu încetișorul = (a lua pe cineva sau) a o lua cu blândețe, cu binișorul

Să răspundem la întrebări!

1. Ce moment al zilei este prezentat în opera literară *Lacul* de Mihai Eminescu? Identificați elementul din text care să vă susțină răspunsul.
2. Care sunt „personajele” acestui text?
3. Care sunt elementele ce alcătuiesc decorul imaginat pentru întâlnirea dintre cei doi îndrăgostiți?
4. Care dintre aceste elemente credeți că sunt specifice poeziei eminesciene de dragoste și natură?
5. Ce moduri de expunere pot fi regăsite în textul literar dat?
6. Trăirile interioare ale îndrăgostitului sunt surprinse în mai multe momente. Care sunt acestea?
7. Care sunt sentimentele eului liric, așa cum reies ele din ultima strofă?
8. Cărui gen literar îi aparține opera *Lacul*?

Să descoperim, să reținem!

Mihai Eminescu a abordat în poezia sa tema iubirii și a naturii. În creația eminesciană, natura are două ipostaze, una terestră și una cosmică, îmbinate în mod armonios. Natura terestră apare cu elemente specifice ale spațiului românesc – codrul, izvoarele, salcâmul, teiul, lacul, trestii – văzute în veșnica rotire a

anotimpurilor. Natura terestră este ocrotitoare, caldă, uneori sălbatică, participând mereu la frământările poetului și reprezentând cadrul cel mai potrivit al dragostei și al meditației. Natura cosmică este simbolizată mai ales prin cadrul nocturn, în care luna, stelele, luceferii participă direct la sentimentul iubirii umane.

Poezia *Lacul* prezintă aspirația poetului pentru o iubire ideală, o poveste de dragoste imaginată într-un cadru natural rustic, cu care se reunește trăirea interioară a eului liric.

Să pronunțăm, să scriem corect!

n-or/nor

◆ „Arabul ia, cu ochii plini
De zâmbet, mia de țechini – (...)
De-acum vor fi și ei bogați,
N-or cere la străini!”
(G. Coșbuc, *El-Zorab*)

◆ „Și ca o taină călătoare,
Un **nor** cu muntele vecin,
Plutea-ntr-acest imens senin.”
(G. Coșbuc, *Vara*)

- ◆ Grupul de cuvinte n-or se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **n** (nu) (adverb de negație) se află lângă cuvântul **or** (vor) (verb auxiliar) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **nor** (substantiv) se scrie fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați în textul operei literare *Lacul* cuvintele care se referă la *culori* și la *apă*.
2. Găsiți două perechi de sinonime în poezie.
3. Construiți familia lexicală a cuvântului *barcă*.
4. Identificați în poezie structuri care să conțină imagini artistice diferite și numiți aceste structuri.
5. Explicați rolul folosirii punctelor de suspensie în ultima strofă a poeziei („Dar nu vine...”).
6. Selectați din text verbele cu ajutorul cărora se creează o atmosferă de vrajă.

7. Identificați în textul dat personificările și epitetul prin care elementele naturii capătă însușiri umane.
8. Explicați de ce poezia se intitulează *Lacul*. Poate fi titlul o cheie pentru a interpreta poezia într-un anumit fel?

Lucrăm în grup

1. În ciuda simplității aparente a poeziei *Lacul*, din text se degajează o vrajă aparte. Explicați de unde provine această impresie. Puteți să discutați pornind de la următoarele sugestii:
 - din muzicalitatea interioară a versurilor;
 - din îmbinarea imaginilor vizuale cu imaginile auditive;
 - din armonia care există între cei doi îndrăgostiți;
 - din atmosfera generată de frumusețea cadrului natural.

Scrisoare a lui Mihai Eminescu către Veronica Micle

Dragă Cuță,

De patru cinci ori am întreprins răspunsul la scrisoarea ta din urmă, ba am scris coale întregi, pe cari le țin în portofoliu, fără ca să aflu pân-acuma reculegerea necesară de a-ți scrie clar și limpede (...). Tu mă-ntrebi când vom fi uniți pentru totdeauna. Îți răspund cât se poate mai curând. Numai te rog să judeci cu toată răceala dacă această unire „oficială” se poate face fără să am o poziție cât de puțin asigurată. Nu e vorba de tine, sufletul meu dulce, și tocmai de aceea răspunsul mi-era atât de greu (...). Dar spune tu singură dacă de dulcea și iubita datorie de a-ți asigura soarta ta, pe care o primesc în orice moment, nu mi-aș incumba și o responsabilitate grea pentru soarta copiilor tăi – și tu știi, dragă Cuță, că o sarcină odată luată asupra-mi, o port voinicește fără să mă plâng și fără să cer împărțirea cu alții. Încă o dată – nu poate fi vorba de tine. Din momentul în care ar exista o perspectivă oarecare – fie pensia, fie o asigurare mai temeinică a sorții mele – (...) nu mai e nici o piedică pentru unirea noastră oficială.

Lucrez cât pot pentru ca aceasta să se realizeze cât mai curând.

Te rog totodată și te rog cu insistență și în genunchi ca de câte ori vei avea nevoie de bani să-mi scrii, și scrie-mi fără jenă cât anume. (...)

Greu o vei duce și așa – dar totuși cu o idee mai puțin. Crede-mă că totdeauna, absolut totdeauna cea mai mare bucurie pe care-mi vei putea-o face va fi să te adresezi la mine în privirea aceasta. (...)

La primirea scrisorii gândeam întruna: Ce să-i spun să n-o supăr? Ce să-i spun să fie adevărul curat? Și-n această dilemă de gânduri te-am supărat și mai mult răspunzându-ți atât de târziu. (...)

O singură veste bună.

Ți-aș mai spune ceva și mai bun, dar teamă-mi-e că nu s-o împlini și sunt superstițios. Dar dac-o fi și-o fi, vei vedea în curând efecte și mai miraculoase pe alte tărâmurî, cu totul altele.

Iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă pentru sâcâiala și tăcerea mea. Se zice că toate lucrurile bune se fac într-un an. Până la împlinirea lui multe se pot întâmpla mai cu seamă că timpul e greu de întâmplări:

Când norocu-și schimbă pasul

N-aduc ani ce aduce ceasul.

În sfârșit te sărut de-un miliard de ori, cerându-mi de un miliard de ori iertare și rămân pentru totdeauna

al tău

Emin.

4 Aprilie 1880

Vocabular

a întreprinde = a se apuca de făcut ceva, a se angaja la ceva; a efectua

a incumba = (despre sarcini, obligații) a se impune, a reveni cuiva

perspectivă = ceea ce se întrevede ca posibil, realizabil în viitor; posibilitate de dezvoltare, de realizare în viitor a ceva sau a cuiva

superstițios = (despre oameni) care crede în superstiții; întemeiat pe superstiții (credințe primitive în forțe supranaturale)

sâcăială = faptul de a sâcăi, a enerva (necăji) întruna

A avea dragoste (să) = a-i plăcea să..., a avea plăcere

A (mai) slăbi cu dragostea (pe cineva) = a înceta cu insistențele (fals afectuoase) pe lângă cineva

A prinde dragoste de (față de, pentru) cineva = a se îndrăgosti

A se topi de dragoste = a iubi pe cineva cu patimă

Să răspundem la întrebări!

1. Cine este autorul textului dat?
2. Cui îi este adresată scrisoarea reprodușă mai sus?
3. Ce relație credeți că există între cel care a scris scrisoarea și femeia căreia îi este adresată?
4. Ce gânduri îi împărtășește autorul ființei dragi căreia îi adresează scrisoarea?
5. Cum motivează expeditorul trimiterea întârziată răspunsului?

Să descoperim, să reținem!

Între Mihai Eminescu, cel mai mare poet român, și Veronica Micle – poetă română, cunoscută mai ales datorită iubirii cu Mihai Eminescu – s-a conturat o frumoasă poveste de dragoste care nu s-a concretizat pe deplin niciodată.

Veronica Micle l-a cunoscut pe Eminescu la Viena, în primăvara anului 1872. Întors în țară, Mihai Eminescu locuiește la Iași până în octombrie 1877, timp în care are cu Veronica o relație tumultuoasă, plină de evenimente.

Eminescu a recunoscut de nenumărate ori în scrisorile și în poeziile sale influența deosebită pe care a avut-o Veronica asu-

M. Eminescu

Veronica
Micle

pra sa. Spre exemplu, în poezia *Lumea îmi părea o cifră* mărturisește că până când a întâlnit-o „n-aveam scop înastă lume, nici aveam ce să trăiesc”, pentru că după aceea „începusem s-am în lume ceva ce plătea mai mult decât lumea”.

Cu timpul pasiunea lui Eminescu față de Veronica se mai domolește.

În 1879 dragostea celor doi reînvie și lunile septembrie și octombrie ale aceluiași an sunt petrecute de Eminescu și Veronica într-un fel de lună de miere.

În perioada următoare, ei încearcă să-și întemeieze un cămin, fără să reușească. În această nereușită un rol important l-a avut lipsa mijloacelor materiale cu care să poată să-și asigure un trai decent. Relația de iubire dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle s-a sfârșit în august 1882.

Correspondența dintre cei doi a fost publicată în volumul intitulat *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit – Correspondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle*, apărut în anul 2000 și coordonat de Christina Zarifopol-Illias.

Lucrăm în grup

1. Împărțiți pe echipe clasa, organizați un concurs de declarații de dragoste care să conțină cuvintele: suflet, dulce, soartă, iubită. Alegeți un juriu format din trei-cinci membri care să discute în fața clasei calitățile sau defectele declarațiilor și să stabilească echipa câștigătoare.
2. Încercați să dați (sau să citați din cărți, din filme etc.) o definiție a dragostei.
3. Ce credeți că este important/inutil într-o scrisoare de dragoste:
 - sinceritatea;
 - expresivitatea;
 - inteligența.Căutați și alte răspunsuri.
4. Citiți capitolul Eminescu și dragostea din *Viața lui Mihai Eminescu* de George Călinescu. Discutați fragmentele de scrisori citate în acest capitol, comparându-le cu câteva poezii de dragoste ale lui Mihai Eminescu.

Oaspeții primăverii

de Vasile Alecsandri

În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată,
La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată!
E cocostârcul tainic în lume călător,
Al primăverii dulce iubit prevestitor.

El vine, se înalță, în cercuri line zboară
Și, rapide ca gândul, la cuibu-i se coboară;
Iar copilașii veseli, cu peptul dezgolit,
Aleargă, sar în cale-i și-i zic: „Bine-ai sosit!”

În aer ciocârlia, pe casă rândunele,
Pe crengile pădurii un roi de păsărele
Cu-o lungă ciripire la soare se-ncălzesc
Și pe deasupra bălții nagâții se-nvârtesc.

Ah! iată primăvara cu sânu-i de verdeață!
În lume-i veselie, amor, sperare, viață,
Și cerul și pământul preschimbă sărutări
Prin raze aurite și vesele cântări!

Vocabular

oaspete = persoană care vizitează pe cineva în casa acestuia; musafir, invitat

cocostârc = pasăre migratoare din ordinul picioroangelor, cu ciocul, gâtul și picioarele lungi și cu penele albe, vârfurile aripilor fiind negre; barză

prevestitor = care anunță dinainte, care prevestește ceva; care constituie un indiciu a ceea ce se va întâmpla

nagât = pasăre migratoare de baltă de mărimea unui porumbel, cu penele negre-verzui pe spate și pe piept, albe pe pânțele și cu un moț negru în creștet

A cădea cerul (pe cineva) = a) a rămâne uimit, a fi surprins; b) a-i fi (cuiva) foarte rușine

A promite cerul și pământul (sau luna de pe cer, marea cu sarea) = a promite lucruri nerealizabile

A fi în al șaptelea (sau în al nouălea) cer = a fi extrem de bucuros, de fericit

A ridica (pe cineva) până la cer = a lăuda (pe cineva) foarte mult
(*Departe*) *ca cerul de pământ (sau ca de la cer la pământ)* = e o mare (distanță sau) diferență

Strigător la cer = evident, revoltător, nedrept

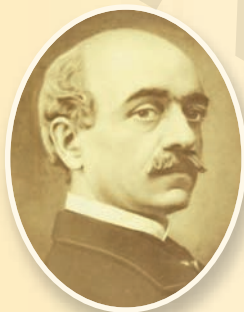

Să răspundem la întrebări!

1. Cine sunt oaspeții primăverii?
2. Care sunt semnele venirii primăverii?
3. Ce este punctul negru care s-arată pe cer?
4. Ce sentimente exprimă poezia?
5. Ce fel de operă literară este *Oaspeții primăverii* de Vasile Alecsandri?
Argumentați-vă răspunsul cu ajutorul textului dat.

Să descoperim, să reținem!

Vasile Alecsandri s-a născut la Bacău, la 14 iunie 1818 (1821?). Și-a petrecut copilăria la Mircești, pe malul Siretului, în mijlocul naturii pe care a cântat-o în volumul intitulat *Pasteluri*. Literatura populară a reprezentat pentru poet un nesecat izvor de inspirație.

A încetat din viață la Mircești, la 22 august 1890.

Opera lirică *Oaspeții primăverii* prezintă natura încărcată de bucurie odată cu venirea primăverii și a reîntoarcerii păsărilor călătoare. Eul liric este cuprins de fericire și de optimism, sentimente redade cu ajutorul interjecției *Ah!* din ultima strofă.

Să pronunțăm, să scriem corect!

- ◆ Mihai **crează** o poezie pentru ora de limba română.
- ◆ Noi **creăm** niște afișe interesante pentru ziua școlii.
- ◆ Verbul **a crea** se scrie la modul indicativ, timpul prezent cu doi de e atunci când în structura verbului apare consoana z.

eu creez	noi creăm
tu crezi	voi creați
el/ea creează	ei/ele creează

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Comentați structura poeziei *Oaspeții primăverii* (împărțirea pe strofe, tipul strofelor, rima, măsura).
2. Identificați, în poezie, trei imagini artistice diferite.
3. Găsiți în text patru figuri de stil diferite și precizați felul lor.
4. Explicați, la alegere, o figură de stil din text.
5. Prezentați semnificația titlului în relație cu mesajul textului citat.
6. Alegeți forma corectă:
 - a) El crează / creează niște jucării foarte frumoase.
 - b) Voi creați / creați decorul pentru piesa de teatru.
 - c) Colegii tăi le crează / crează probleme elevilor mai mici.
 - d) Venirea primăverii crează / creează multe speranțe în sufletele copiilor.

Lucrăm în grup

1. Discutați despre semnele venirii primăverii. Care sunt florile care vestesc venirea primăverii?
2. Ce sentimente creează venirea primăverii copiilor și oamenilor în general?
3. Se diferențiază primăverile unele de altele? Dacă da – prin ce?

IV. ♦ 6

Amurg de toamnă

de Lucian Blaga

Din vârf de munți amurgul suflă
cu buze roșii
în spuza unor nori
și-atâta
jăraticul ascuns
sub valul lor subțire de cenușă.

O rază
ce vine goană din apus
și-adună aripile și se lasă tremurând
pe-o frunză:
dar prea e grea povara –
și frunza cade.

O, sufletul!
Să mi-l ascund mai bine-n piept
și mai adânc,
să nu-l ajungă nicio rază de lumină:
s-ar prăbuși.

E toamnă.

Vocabular

spuză = cenușă fierbinte amestecată cu jărat
goană = (aici) în viteză, foarte repede

A-i sufla vântul în pungă (sau prin buzunare) = a rămâne fără bani

A nu sufla un cuvânt = a nu spune nimic, a ține secret

A fi slab de-l suflă vântul = a fi foarte slab

A-și da suflarea (de pe urmă) (sau ultima suflare) = a muri

Într-o suflare = foarte repede

Nicio suflare de om = nimeni

Să răspundem la întrebări!

1. Ce moment al zilei este surprins în opera literară *Amurg de toamnă* de Lucian Blaga? Identificați cuvinte din text care să vă susțină răspunsul.
2. Care sunt elementele cosmice prezente în prima strofă a textului dat?
3. Ce elemente compun întregul cadru descris în poezie?
4. Ce sentimente transmite opera literară dată?
5. Cărui gen literar îi aparține textul literar *Amurg de toamnă*?

Să descoperim, să reținem!

Lucian Blaga. Opera

Volume de versuri: *Poemele luminii* (1919); *Pașii profetului* (1921); *În marea trecere* (1924); *Lauda somnului* (1929); *La cumpăna apelor* (1933); *La curțile dorului* (1938); *Nebănuitele trepte* (1943); *Mirabila sămânță* (1960).

Teatru: *Zamolxe* (1921); *Tulburarea apelor* (1923); *Meșterul Manole* (1927); *Cruciada copiilor* (1930).

Filozofie: *Filozofia stilului* (1924); *Cunoașterea luciferică* (1933); *Spațiul mioritic* (1936); *Trilogia cunoașterii* (1943); *Trilogia culturii* (1937); *Trilogia valorilor* (1946). Cel mai cunoscut concept filozofic pus în circulație în opera filozofică a lui Blaga identifică spiritualitatea românească cu „spațiul mioritic”.

Poezia *Amurg de toamnă* face parte din al doilea volum de poezii publicat de Lucian Blaga, *Pașii profetului* – în care poetul ilustrează o posibilă fericire a omului în spațiul rustic, natura fiind o permanentă sursă de încântare și bucurie interioară. Natura reprezintă pentru Blaga doar un punct de plecare pentru meditație, pentru cugetare.

Să pronunțăm, să scriem corect!

a-i/ai

- ◆ Bunicul își continuă plimbarea fără **a-i** răspunde.
- ◆ **Ai** venit mai repede decât mă așteptam!
- ◆ Grupul de cuvinte **a-i** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **a** (prepoziție ce ajută la formarea modului infinitiv al verbului) se află lângă cuvântul **i** (pronume personal, persoana a III-a, numărul singular, formă neaccentuată) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **ai** (forma verbului a avea pentru persoana a II-a, numărul singular) se scrie fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiți enunțuri cu următoarele expresii: *a-i sufla vântul prin buzunare*, *a nu sufla un cuvânt*, *a fi slab de-l suflă vântul*, *a-și da ultima suflare*, *într-o suflare*, *nicio suflare de om*.
2. Identificați în textul literar *Amurg de toamnă* de Lucian Blaga două structuri care să conțină imagini artistice diferite.
3. Extrageți din poezie trei figuri de stil diferite.
4. Găsiți, în textul dat, cuvinte care să se refere la culori.
5. Precizați care sunt modurile de expunere utilizate în opera literară dată.
6. Comentați structura poeziei (împărțirea pe strofe, măsura versurilor).
7. Explicați titlul poeziei date.

Lucrăm în grup

1. Exprimați-vă părerea despre mesajul poeziei *Amurg de toamnă* de Lucian Blaga.
2. Realizați un desen care să redea peisajul prezentat în poezia *Amurg de toamnă*.
3. Citiți și alte poezii scrise de Lucian Blaga.

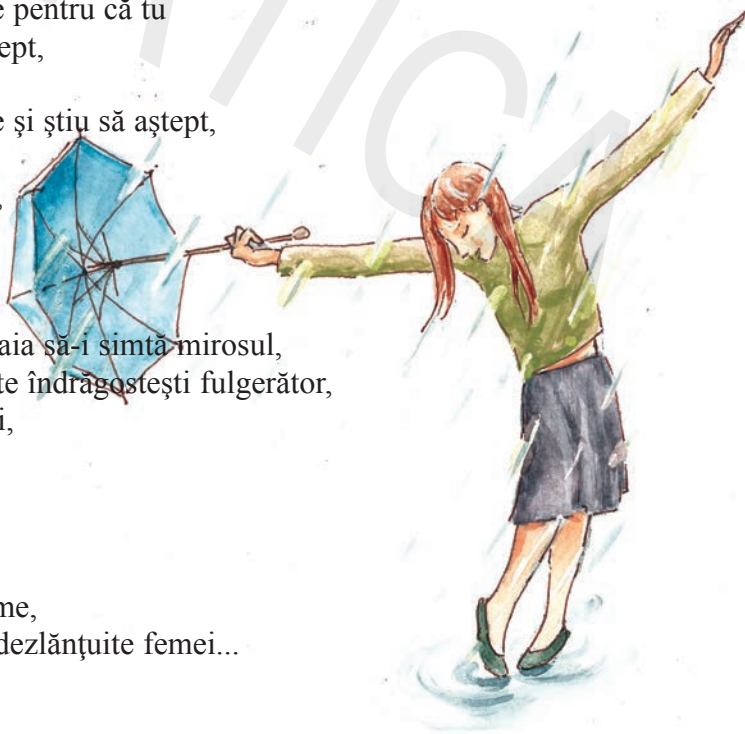

Descântec de ploaie

de Ana Blandiana

Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile,
 Înnebunitele ploi și ploile calme,
 Ploile feciorelnice și ploile – dezlănțuite femei,
 Ploile proaspete și plictisitoarele ploi fără sfârșit,
 Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile,
 Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, înaltă,
 Îmi place să le rup firele și să mă plimb cu ele în dinți,
 Să amuțească, privindu-mă astfel, bărbații.
 Știu că-i urât să spui „Sunt cea mai frumoasă femeie”,
 E urât și poate nici nu e adevărat,
 Dar lasă-mă atunci când plouă,
 Numai atunci când plouă,
 Să rostesc magica formulă „Sunt cea mai frumoasă femeie”.
 Sunt cea mai frumoasă femeie pentru că plouă
 Și-mi stă bine cu franjurii ploii în păr,
 Sunt cea mai frumoasă femeie pentru că-i vânt
 Și rochia se zbate disperată să-mi ascundă genunchii,
 Sunt cea mai frumoasă femeie pentru că tu
 Ești departe plecat și eu te aștept,
 Și tu știi că te-aștept,
 Sunt cea mai frumoasă femeie și știu să aștept,
 Și totuși aștept.
 E-n aer miros de dragoste viu,

Și toți trecătorii adulmecă ploaia să-i simtă mirosul,
 Pe-o asemenea ploaie poți să te îndrăgostești fulgerător,
 Toți trecătorii sunt îndrăgostiți,
 Și eu te aștept.
 Doar tu știi –
 Iubesc ploile,
 Iubesc cu patimă ploile,
 Înnebunitele ploi și ploile calme,
 Ploile feciorelnice și ploile – dezlănțuite femei...

Vocabular

descântec = text magic (de obicei în versuri) care, fiind rostit (și însoțit de anumite gesturi), se crede că lecuiește de o anumită boală sau dezleagă un farmec; vrajă

feciorelnic = specific fecioarei; nepătat, nevinovat, imaculat, curat

dezlănțuit = care se manifestă cu o putere ce nu poate fi stăvilită, nestăpânit, tumultos

franj, franjuri = fiecare dintre firele de bumbac, mătase, lână etc. care atârnă unul lângă altul ca ornament, la marginea unei perdele, fețe de masă, stofe, a unui obiect de îmbrăcăminte

A lăsa pe cineva în ploile lui = a lăsa pe cineva în voia lui

A strica cuiva ploile = a strica planurile (cuiva)

A se lumina a ploaie (despre cer, văzduh) = a căpăta o lumină care anunță venirea ploii

A(-și) aranja ploile = a (-și) pregăti terenul, a (-și) rezolva treburile, afacerile

Apă de ploaie – se zice despre un lucru, o situație lipsită de conținut și de teame, despre o acțiune neserioasă.

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fenomen al naturii este prezentat în poezia *Descântec de ploaie* de Ana Blandiana?
2. Cu ce este asemănată ploaia?
3. Care sunt tipurile de ploi identificate în poezie?
4. Ce spune poeta că îi place să facă atunci când plouă?
5. Care este formula magică amintită în textul dat?
6. Ce miros este în aer atunci când plouă?
7. Cărui gen literar îi aparține opera literară *Descântec de ploaie*?

Să descoperim, să reținem!

Ana Blandiana (pseudonimul Otiliei-Valeria Coman) este o poetă și prozatoare română ce s-a născut la 25 martie 1942, la Timișoara. Pseudonimul cu care își semnează creația provine de la numele comunei Blandiana (județul Alba), locul de origine al mamei sale.

A absolvit liceul la Oradea (1955–1959) și a urmat cursurile Facultății de Filologie a Universității din Cluj.

Debutează editorial cu placheta *Persoana întâia plural* (1964). Se impune printre poeții cei mai reprezentativi ai epocii, cu volumul *Călcâiul vulnerabil* (1966) și *A treia taină* (1969), caracteristice spiritului generației căreia îi aparține, prin meditația asupra condiției morale a omului.

Alte volume de versuri: *Octombrie, noiembrie, decembrie* (1972); *Somnul din somn* (1977); *Ochiul de greier* (1981); *Ora de nisip* (1983); *Stea de pradă* (1985); *Arhitectura valurilor* (1990); *La cules de îngeri* (1998); *Soarele de apoi* (2000).

Versuri pentru copii: *Întâmplări în grădina mea* (1980); *Alte întâmplări din grădina mea* (1983); *Întâmplări de pe strada mea* (1988); *Întâmplări fără Arpagic pentru cititorul cel mic* (1991) și *Cartea albă a lui Arpagic* (1998).

Volume de proză: *Cele patru anotimpuri* (1977); *Proiecte de trecut* (1982); *Sertarul cu aplauze* (1992).

Să pronunțăm, să scriem corect!

c-or/cor

- ◆ „Și au purces pe Bahlui în sus, gândind **c-or** găsi de toate.”
(Costache Negruzzi, *Sobieski și românii*)
- ◆ „Când cântam în **cor** lovea diapazonul...”
(Mihail Sadoveanu, *Domnu' Trandafir*)
- ◆ Grupul de cuvinte **c-or** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **c** (că) (conjuncție) se află lângă cuvântul **or** (vor) (verb auxiliar) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **cor** (substantiv) se scrie tot timpul fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Pe baza poeziei *Descântec de ploaie*, precizați trei structuri care să conțină figuri de stil diferite.
2. Identificați în textul literar dat două imagini artistice diferite.
3. Precizați trei cuvinte care să indice prezența eului liric în textul dat.
4. Numiți elementele cadrului natural prezentat în poezie.
5. Comentați structura textului poetic *Descântec de ploaie* de Ana Blandiana.
6. Pornind de la explicația cuvântului *descântec*, dată la vocabular, explicați titlul poeziei date.
7. Explicați folosirea virgulei în versurile: „Iubesc ploile, / Iubesc cu patimă ploile”.

Lucrăm în grup

1. Prezentați în paralel peisajul „sufletesc” și peisajul naturii, așa cum reies ele din poezia *Descântec de ploaie*.
2. Citiți și alte poezii scrise de Ana Blandiana.
3. Dați exemple de poezii de dragoste din literatura maghiară.

IV. ♦ 8

Pădureanca

de Ioan Slavici

(fragmente)

Aici e începutul.

Satul se-ntinde la poalele celui din urmă șir de dealuri. Din sus de sat locurile sunt presărate cu vii, și mai sus, coasta e acoperită cu târși, pe culmea plaiului se vede marginea pădurilor, iar într-un vârf ieșit înspre Câmpie, cel mai înalt dintre toate, se ridică zidurile părăsite ale Vilagășului, o cetate veche, de unde ochiul străbate toată Câmpia cât pătrunde zarea de lumină.

Iorgovan plecase de la Curtici înspre amurgul serii și mâna drept spre țuguiul Vilagășului, și mâna iute fiindcă-l mâna și pe el ceva înainte. Iar Șofron se necăjea că Iorgovan mâna așa de iute și-și zicea mereu: „Ce-o fi având de-i așa de neastâmpărat?” În curând apoi se înseră și Iorgovan îl lăsă pe Șofron departe-n urma sa. (...)

Era înspre miezul nopții când el ieși dintre holdele din hotarul Țării și apuca drumul cel mare. (...) Apropiindu-se de sat, el deodată se trezi din oboseala lui. (...)

Lume, lume și iar lume, sute și sute, mii de oameni, un bâlci întreg, și tot nu era bâlci, fiindcă la bâlci sunt și care, sunt și șetri, iar aici nu erau decât oameni vii, o oaste întreagă, și tot nu era oaste, fiindcă aici erau pe câți flăcăi, pe atâte fete. (...)

Iorgovan era foarte nenorocit. Plecase în cale lungă și, plecat abia, se simțea la sfârșitul călătoriei. Știse el că va găsi pădureni la Țaria, dar că va găsi atât de mulți încât să nu mai aibă nevoie de a merge mai departe, la asta nu s-a gândit. Dar acum era vorba să vadă ce era de văzut. El sări din căruță, desprinse caii pe de lături și plecă spre mulțime.

Oamenii erau veseli, și Iorgovan își speriasse somnul. Văzându-se dar în mijlocul gălăgiei repede-repede îi trecură prin minte trei gânduri deosebite.

„Bani ai? Am. Aici nu te cunoaște nimeni și nimeni nu te bagă în seamă. Cine știe dacă o să-ți mai fie dat a vedea încă o dată un lucru ca și acesta. O să-l trimit pe Șofron cu căruțele la vreun birt din sat și o să mă duc eu mai târziu.”

Căci erau aici multe pe care omul trebuie să le știe și să le vadă.

Câțiva pași de la drum el dete peste o grămadă adunată împregiurul unui foc de vreascuri. Unii ședea pe jos, iar alții steteau în picioare, dar toți ascultau neclintiți cântecul unui moșneag ce ședea pe un fedeleș de lângă foc. Era cântecul lui Novac. Iorgovan îl mai auzise (...). În dosul lui un fluieraș și un lăutar cântau Ardeleana, iar un flăcău de cei cu gura spartă luase cinci fete și le juca. Lumea adunată împregiurul lor izbucnea la toată șotia lui în hohote și iar se stăpânea, ca nu cumva să-i scape vreo vorbă pe neauzite. Iorgovan, auzind chiotul și hohotele, se-ntoarse în călcâi, apoi tresări, rămase o clipă nemișcat și se dete câțiva pași înapoi.

Îi trecuse ca o săgeată prin inimă: una dintre cele cinci fete era Simina.

Nu! nu era Simina; era numai o pădureancă, o fată, și pădurencele și fetele mai ales pe la miezul nopții seamănă unele cu altele. Dar dacă nu era Simina, putea să fie, era un lucru firesc să fie.

Trecuseră luni de zile de când n-o mai văzuse în gândul lui; știa numai c-a văzut-o, știa cum fusese,

dar nu mai simțise acreala de care i-a fost cuprins tot sufletul în timpul cât a stat dânsa la Curtici; acum, dimpreună cu oamenii de la păduri i se ivi și chipul Pădurencii, și simțământul de acreală, nu amărăciune, acreală, ca și acreala vinului stătut de fiert și încă nelimpezit. Cât a stat dânsa la Curtici, zâmbet în fața lui nu s-a ivit, mâncarea lui n-a fost mâncare și somnul lui n-a fost somn, și totuși de câte ori era vorba de plecarea ei, îi venea să răcnească și-și înfigea ghearele în șolduri. Era grozav lucru când vrei să nu voiești ce vrei și simți că nu poți voi nimic, ci te duce altul după cum te poate. Și lucrul ăsta grozav îl simțea Iorgovan și acum. Tremura în tot trupul.

N-ar fi voit să deie față cu dânsa, dar voia s-o vadă, s-o găsească, să afle dacă e aici ori nu, pentru ca nu cumva să-l zărească ea pe el și să se lege de dânsul. Și fiindcă sufletul îi era plin de dânsa, oriunde se uita, tot pe dânsa o vedea, și de câte ori se-ncredința că tot nu e dânsa, iar o vedea în altă parte.

Trecuse-n lung și-n lat, în cruciș și-n curmeziș, mergând la început îngrijat și fricos și apoi mai iute și tot mai iute, dând cu cotul la dreapta și la stânga și vârându-și mereu capul printre oameni.

– Pe cine cauți, câmpiene? îl întrebă un flăcău.

Iorgovan rămase încremenit.

– Eu? pe nimeni, răspunse el. Am venit și eu să văd.

Se dăduse de gol, se făcuse de rușine, își arătase slăbiciunea. (...)

Fieștecare sat are portul lui: n-avea decât să caute un zâmban, pentru ca să afle de la el dacă Simina este ori nu aici. Nu era Simina și nici nu era vorba să vie. Nu era, știa că nu poate să fie, dar el, cu toate acestea, o vedea mereu; se uita-se parcă prea cu dinadins în soare și îi scăpărau ochii.

În zadar! O Simină, o pădureancă era pe lumea aceasta, și de aceasta el nu putea scăpa; se temuse că o va găsi aici, iar acum, după ce știa că nu o poate găsi, era nemângâiat și-i venea să plece drept la Zimbru. (...)

Era ziua mare când valea se lărgi. În fund se ridica Moma, un munte înalt, cu coastele piezișe și acoperit de sus până jos cu pădure deasă, la dreapta un deal stâncos, iar la stânga alt deal mai prelungit, pe care se întinde satul cu biserica și cu morminții din sus de ea.

Iorgovan se opri, și parcă-i venea să se întoarcă.

Aici era Simina. Ce să-i zică? ce să-i facă? ce voia el cu dânsa? Putea el, om în toată firea, să-i spună c-a venit atâta drum de dragul ei?! Ori putea să-i spună că numai din întâmplare a nimerit pe aici?! Dar de unde știa el ce poate și ce nu poate?!

Simina, fată harnică, se sculase dis-de-dimineață, căci avea urzeală-n război, și la război hărnicia se măsoară cu cotul. Neacșu, tatăl ei, ieșise în pădure să caute lemn de juguri, și ea ședea singură la războiul pus într-o poiată din fața casei.

La moarte s-ar fi gândit Simina, dar la Iorgovan nu. Nu-i vorba, era un timp când se gândea și dânsa mult și pe când se gândea, se pomenea că plânge. Însă

fetele nu pot porni ca flăcăii pe urma gândului lor, ci stau și se gândesc și așteaptă și plâng, iară gândul te părăsește când vede că nu te iai după el, și atunci se curmă și plânsul. Era frumoasă Simina și se știa frumoasă. Încă pe când era copilă simțea că toți se uită după dânsa, iar de când se făcuse fată mare, îi spuneau alții în fieștecare zi că e frumoasă, și se vedea și ea însăși în ochii flăcăilor. Iar fetele frumoase pot să aleagă din plin. Cu toate acestea, Simina nu și-a ales ca pe Iorgovan. S-a nimerit așa. Pe când alți flăcăi se ațineau mereu după dânsa, feciorul lui Busuioc stetea departe și numai din când în când îi zicea câte-o vorbă, pe care numai dânsa putea s-o înțeleagă, și nici aceasta nu era vorbă de dragoste, ci vorbă scurtă, a omului ce vrea să-și ascundă durerea. (...)

Văzându-l acum intrat pe porțiță, ea își curmă lucrul, aruncă ochii la el, puse încet suveica pe pânza întinsă, apoi se ridică și-și făcu cruce. Un fior, unul singur, îi trecu tot trupul și o aruncă cu un an în urmă: îi venea să închidă ochii și să se repeadă la el.

El însă venea zâmbind și liniștit, ca și când abia ieri s-ar fi despărțit de dânsa.

– Așa-i că te miri? zise el oprindu-se în fața ei, însă fără de a privi drept la dânsa.

– Nu știu – îi răspunse ea, începând să tremure – știu însă că-mi pare bine.

– Am venit să te iau la seceriș!

– Mai știu și eu?! zise ea. Taica n-avea de gând să meargă ...

– Dar tu aveai? întrebă el.

– Nici eu! răspunse ea hotărât.

– Ei! atunci te-am văzut măcar, grăi el cu glasul înecat; poate că e mai bine așa.

– Mai știu și eu?! zise ea, și lacrimile o năpădiră.

Iorgovan își mușca buzele și se uita împregiurul său: ar fi voit să rumpă, să frângă, să spargă; nu cuteza să se uite drept la ea; i se închideau ochii când o vedea, căci simțea, că îndată ce o vede, îi vine s-o apuce și s-o strângă în brațe, încât să-i peară pofta de a mai plânge.

– Degeaba te uiți, grăi dânsa, că nu-i nimeni acasă; și chiar dac-ar fi, mie nu mi-e rușine să plâng.

– Atunci de ce plângi? Grăi el apropiindu-se de dânsa. Am venit eu ca să te văd plângând?!

– Mai știu și eu de ce ai venit! Răspunse ea așezându-se și întorcând fața de la dânsul. (...) În cele din urmă el o apucă cu vârful degetelor de mânecă și-i zise:

– Simino! Auzi tu, Simino?! Fii cuminte. Uite, zău că-mi pierd și eu sărita. Și de ce?!

Ea își șterse ochii și se întoarse spre el.

– Tot am vrut să te întreb, zise apoi, și nu știu de ce nu te-am întrebat: ce vrei tu cu mine?

El dete din umeri.

– Nimic! Știu numai că-mi ești dragă de mi s-au urât zilele.

– Dragoste-n sec! zise ea. Eu dragă și tot eu arsă de dor.

– Așa-i – răspunse flăcăul – știu că-i așa.

– Atunci dă-mi pace!

– Dar tu, de ce nu-mi dai mie?!

Ea se uită lung la el, dar nu-i răspunse nimic.

– Așa e! Grăi Iorgovan strâmtorat. Tu nu ai alergat după mine, dar m-ai făcut pe mine s-alerg. Dar cine știe, poate că e mai bine așa!

El ar fi voit să-i zică multe, și multe ar mai fi avut ea să-l întrebe, dar mai departe urmau lucruri despre care el nu putea să vorbească și pe care ea ar fi voit să le afle oarecum pe simțite. Rămaseră dar tăcuți, ea șezând în război, iar el răzămat pe stâlpul șurii, și cum steteau așa, fieștecare simțea că este un lucru de sine înțeles să steie așa și să tacă.

Așa i-a găsit Neacșu când s-a întors de la pădure.

Vocabular

târș = copac pipernicit, nedezvoltat, uscat; pădure cu astfel de copaci, crescuți printre rădăcini și cioturi

mogâldeață = ființă sau lucru care apare neconturat, neclar din cauza ceții, a întunericii sau a depărtării; om mic de statură

fedeleș = butoiăș mic, de forme diferite, în care țaranii își țin apa când lucrează la câmp

chiot = strigăt puternic, răsunător, prelung (care exprimă bucurie, izbândă etc.)

zâmban = locuitor al satului Zimbru

pieziș = (care este) aplecat într-o parte, oblic, diagonal; strâmb; dușmănos, neprietenos

război = (aici) mașină de lucru folosită pentru confecționarea țesăturilor din fibre textile

urzeală = textură, țesătură

a curma = a întrerupe, a opri

suveică = piesă de lemn la războiul de țesut, de formă lunguiață, care servește la introducerea firului de bătătură în rostul urzelii;

a năpădi = a copleși, a cuprinde

A culege lauri = a avea succes, a deveni celebru

A culege (pe cineva) de pe drumuri = a ajuta pe cineva căzut în mizerie, oferindu-i mijloace de trai și adăpost

A fi în culmea fericirii = a fi foarte fericit

Asta-i culmea! (sau *culmea culmilor*) = asta întrece orice margini; e nemaipomenit

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt personajele operei literare *Pădureanca* de Ioan Slavici?
2. Ce nume de localități puteți identifica în operă?
3. În ce mediu sunt plasate întâmplările relatate în textul literar dat?
4. Cu ce scop pleacă Iorgovan la Zimbru?
5. Cum interpretați faptul că Simina își face cruce când îl vede pe Iorgovan în curtea casei sale?
6. Care sunt trăsăturile de caracter ale lui Iorgovan, așa cum reies ele din discuția pe care o are cu Simina?
7. Ce moduri de expunere sunt folosite în această operă literară? Selectați din textul dat câte un fragment ilustrativ pentru fiecare mod de expunere identificat.
8. Cărui gen literar îi aparține opera literară *Pădureanca* de Ioan Slavici? Argumentați-vă răspunsul cu exemple din text.

Să descoperim, să reținem!

Ioan Slavici (1848, Șiria, județul Arad – 1925, Crucea de Jos, județul Vrancea) a fost un scriitor și jurnalist român.

Dacă Mihai Eminescu inițiatorul poeziei române moderne, iar Ion Luca Caragiale al teatrului, Slavici este, alături de Ion Creangă, cel care a pus bazele prozei române moderne, respectiv ale romanului.

Opera literară *Pădureanca* are un subiect aparent simplu, pe care se clădește o tulburătoare poveste de dragoste. Se dă o lege în toată țara, ca nimeni să nu își părăsească satul, deoarece era holeră. Fiind vremea secerișului și pentru că avea nevoie de mână de lucru, Busuioc nu ține cont de acest lucru și se hotărăște să plece să adune lucrători pentru seceriș. El va încredința sarcina aceasta, fiului său mai mare pe nume Iorgovan.

Băiatul era îndrăgostit de o fată pe nume Simina, care și în urmă cu un an a stat la ei acasă pe durata secerișului. Deși o iubește pe Simina, Iorgovan nu are curaj să-și mărturisească sentimentele, fiind un personaj complexat, cu reacții greu de înțeles. Băiatul avea și o inexplicabilă teamă de „gura lumii” și chiar de tatăl său, Busuioc, pentru că ia o fată săracă și amână împlinirea dragostei.

Nemaiputând suporta despărțirea de Simina, Iorgovan cade în patima beției și încearcă să se sinucidă. Aflat pe patul de moarte își face curaj și o sărută pe Simina, care vine să îl vadă, apoi își dă ultima suflare.

Să pronunțăm, să scriem corect!

ș-al/șal

- ◆ „Eu nu sunt voinic, răspunse flămândul, ci voinic este Țugulea, feciorul moșului ș-al babei.”

(Folclor românesc, *Țugulea*)

„Călător cu punga plină
Și cu șal la cap legat,
Să-mi mai cerc astă rugină
Și să-mi fac bani de iernat.”

(Vasile Alecsandri, *Cântec haiducesc*)

- ◆ Grupul de cuvinte ș-al se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **ș** (**și**) (conjunție) se află lângă cuvântul **al** (articol genitival) cu care se rostește împreună într-o silabă.

- ◆ Cuvântul **șal** (substantiv) (țesătură din lână, mătase etc., de diverse forme și dimensiuni, împodobită cu desene, broderii sau franjuri, pe care femeile o poartă pe cap sau pe umeri; fular; fâșie lungă de șal purtată de bărbați, după moda orientală, în jurul capului sau al mijlocului) se scrie fără cratimă. El nu trebuie confundat cu grupul de cuvinte **ș-al** cu care se aseamnă la pronunțare.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Povestiți conținutul fragmentelor date în manual din *Pădureanca* de Ioan Slavici.
2. La ce persoană a verbului sunt povestite întâmplările în opera literară *Pădureanca*? Dați exemple din text care să vă susțină răspunsul.
3. Realizați o scurtă caracterizare a lui Iorgovan, așa cum reiese din fragmentele date în manual.
4. Care este principala trăsătură de caracter a Siminei? Extrageți secvența din text care prezintă această trăsătură.

Lucrăm în grup

1. Citiți în întregime opera literară *Pădureanca* de Ioan Slavici.
2. Căutați și vizionați filmul *Pădureanca*, în regia lui Nicolae Mărgineanu.
3. Cum ați caracteriza relația dintre Iorgovan și Simina? Credeți că ei se iubesc sau nu?
4. În finalul operei, povestea de iubire dintre Simina și Iorgovan nu se împlinește. Din ce cauză credeți că nu s-a realizat iubirea?

Simina și Iorgovan din filmul *Pădureanca*

Cum să mi te alint?

de Petőfi Sándor

Cum să mi te alint
Când în crepuscul visării
Luceferii frumoșilor tăi ochi
Uimiți privesc spre ochii mei
Ca și cum prima dată i-ar vedea...
Acești luceferi
A căror fiecare rază
Sunt un izvor al dragostei
Curgând în marea sufletului meu –
Cum să mi te alint?

Cum să mi te alint
Atunci când către mine
Își fâlțâie privirea
Blajina porumbiță
A cărei fiecare pană
O ramură e, de măslin, a păcii
Și-a cărei mângâiere – atât de bună-i!
Decât mătasea chiar mai mângâioasă,
Și decât perna leagănului –
Cum să mi te alint?

Cum să mi te alint
Când șoptele-ți se-ngână, aceste șoapte
Pe care, de le-ar auzi,
Uscații pomi ai iernii
S-ar umple de crengi verzi
Crezând că
Venit-a primăvara
Mult-așteptatul lor mântuitor,
Căci, iată, cântă ciocârlia –
Cum să mi te alint?

Cum să mi te alint
 Când buzele-mi atingi
 Cu-al gurii tale-nvăpăiat rubin
 Și ne topim în focul sărutării-ntocmai
 Ca-n auroră noaptea și cu ziua,
 Și nu mai știu de lume,
 Și nu mai știu de timp,
 Și toate harurile sale-ascunse
 Pe mine le revarsă veșnicia –
 Cum să mi te alint?

Cum să mi te alint?
 Tu, dulce maică a fericirii mele,
 Tu, zână-a fanteziei mele,
 Pe ceruri înălțată,
 Scăpărătorule-adevăr ce rușinezi
 Chiar și speranța mea cea mai nebună;
 A sufletului meu unic tezaur,
 Însă mai prețios decât o lume –
 Frumoasă, dulce, tânără soție –
 Cum să mi te alint?

Traducere de: *Eugen Jebeleanu*

Vocabular

a alinta = a dezmierda, a răsfăța, a mângâia

crepuscul = sfârșit de zi, înserare, amurg

blajin = blând, domol, pașnic

învăpăiat = (în text) înflăcărat, entuziasmat; pasionat

rubin = mineral transparent, foarte dur, de culoare roșie, întrebuințat ca piatră prețioasă

auroră = interval de timp, înainte de răsăritul soarelui, când există o lumină difuză în atmosferă

har, haruri = (în text) dar sau răsplată acordată cuiva ca un semn de bunăvoință, ca o favoare deosebită

tezaur = comoară

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă este *Cum să mi te alint?* de Petőfi Sándor – lirică sau epică? De ce?
2. Cum își exprimă autorul gândurile – direct sau indirect?
3. Cui îi este închinat textul poetic dat?
4. Ce sentimente și idei reies din poezie?

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Precizați din câte strofe este alcătuită poezia *Cum să mi te alint?*.
2. Stabiliți măsura versurilor. Ce observați?
3. Care este versul care se repetă în poezia dată? Ce exprimă acesta?
4. Identificați în poezia dată trei figuri de stil diferite.
5. Explicați titlul operei literare *Cum să mi te alint?* de Petőfi Sándor.

Lucrăm în grup

1. Cu ajutorul profesoarei de limba română și al internetului căutați nume românești de alint în cuplu.
Spre exemplu, Eminescu o alinta pe Veronica Micle, iubita sa, – „Măi Momotelule”, „draga și mititica mea Moți”, „fetițule dragă”.

Semnele ortografice

Ortografia este ramura gramaticii care reprezintă un sistem de reguli unitare, menite să generalizeze și să stabilească varianta literară a limbii.

Semnele ortografice sunt: *cratima* (liniuța de unire/despărțire), *apostroful*, *punctul*, *bara oblică* și *blancul*.

Cratima (-) redă în scris rostirea împreună a două cuvinte alăturate.

Ex.: Vrem s-o vedem și pe asta. (să o vedem)

Cratima se folosește și la scrierea cuvintelor compuse și la despărțirea cuvintelor în silabe.

Ex.: Cluj-Napoca; câine-lup
cra-ti-mă; a-lă-tu-ra-te

Apostroful (') marchează căderea accidentală, în rostire, a unor sunete sau absența primelor cifre ale notației unui an.

Ex.: Tipătescu: Las' că le dau eu voturi."

(I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

Punctul (.) ca semn ortografic se folosește în abrevieri (în cele care păstrează numai partea inițială a cuvântului din care provin).

Ex.: a.c. = anul curent

ș.a.m.d. = și așa mai departe

etc. = et caetera

Bara (/) ca semn ortografic se folosește în abrevieri între doi termeni ai unei formulări de tipul m/s (m = metru, s = secundă).

Blancul () este absența oricărui semn, marchează delimitarea și separarea cuvintelor sau a elementelor componente ale unor cuvinte compuse.

Ex.: Marea Neagră; câte patru

Predicatul nominal

Descoperiți predicatul fiecăreia dintre propozițiile de mai jos, alegând, cu grijă, întrebările corespunzătoare.

- Andrei este elevul școlii noastre.
- El este prietenul meu.
- Mihai este premiant.

Ați găsit următoarele predicate punând întrebările din paranteză:

- este elevul (ce este Mihai?)
- este prietenul (cine este el?)
- este premiant (cum este el?).

Predicatele de mai sus arată *ce este*, *cine este* sau *cum este* subiectul.

Fiecare dintre ele este alcătuit din **verbul copulativ** *a fi* și **nume predicativ**.

Să reținem!

Predicatul alcătuit dintr-un verb copulativ și un nume predicativ și care arată cine este, ce este sau cum este subiectul se numește **predicat nominal**.

Comparați verbele subliniate din cele două coloane, referindu-vă la valoarea lor predicativă sau copulativă. Identificați predicatele și arătați felul acestora.

1. Copilul era pe malul lacului.
2. Și-a însemnat data în carnețel.
3. Din cauza bolii, rămăsese acasă.
4. Am ajuns cu întârziere la gară.
5. Greșelile se fac din neatenție.
6. Mi se pare târziu pentru a pleca.
7. El era mai vesel astăzi.
8. Succesul a însemnat o mare bucurie.
9. Casa părintească rămăsese aceeași.
10. După absolvire a ajuns medic.
11. Ei s-au făcut mai cuminiți.
12. El pare mulțumit de recompensă.

Observați!

În prima coloană verbele sunt **predicative** și îndeplinesc funcția de **predicat verbal**.

În a doua coloană aceleași verbe sunt **copulative**, deoarece nu mai au înțeles de sine stătător și fac legătura dintre *numele predicativ* și *subiect*. Aceste verbe copulative intră în componența **predicatelor nominale**: *era mai vesel, a însemnat o bucurie, rămăsese aceeași, a ajuns medic, s-au făcut cuminiți, pare mulțumit*.

Verbele **a fi, a deveni, a ajunge, a ieși, a însemna, a părea, a se face, a se naște, a se numi, a se chema, a rămâne** sunt **copulative**, dacă nu au înțeles deplin și fac legătura între numele predicativ și subiect.

Verbul **a deveni** are numai valoare **copulativă**.

Numele predicativ arată caracteristica subiectului. Se exprimă prin:

- a) **substantiv**: Munca înseamnă fericire.
- b) **adjectiv**: După plecarea lor, satul a devenit pustiu.
- c) **pronume**: Locurile de altădată au rămas aceleași.
- d) **numeral**: El a ajuns primul din clasă.
- e) **verb, modul infinitiv**: Datoria noastră este de a-i ajuta.
- f) **verb, modul supin**: Această mașină este de spălat vase.
- g) **adverb**: Nu este bine a-i contrazice.

Numele predicativ poate fi:

- a) **simplu**: Băieții erau încântați.

b) **multiplu** – exprimat prin mai multe părți de vorbire: Drumul până la casa bunicii este lung și primejdios.

Locul numelui predicativ față de verbul copulativ nu este fix. El poate sta după verbul copulativ (Copilul este *inteligent*.) sau înaintea verbului copulativ (*Mai blând* e glasul ei acum.).

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Recunoașteți verbele predicative și verbele copulative din enunțurile de mai jos:

- a) Atitudinea sa se numește răutate.
- b) El nu a ieșit din casă toată ziua.
- c) În acest concurs a ieșit al doilea.
- d) Noi am rămas uimiți de această schimbare.
- e) Vom rămâne la munte încă o săptămână?
- f) La ce oră vei ajunge acasă?
- g) Nimeni nu ajunge medic fără multă muncă.

2. Precizați felul predicatelor de la exercițiul 1.

3. Analizați, oral, predicatele nominale din textele următoare:

- a) „Stelele par înghețate, cerul pare oțelit,
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare
Pare-un lan de diamanturi ce scârțâe sub picioare.”
(Vasile Alecsandri, *Mezul iernei*)
- b) „Inimă din inima poporului român, Eminescu va întineri mereu, cu fiecare clipă și cu fiecare an. Va îmbătrâni timpul. Prezentul va deveni trecut. Trecutul va fi cândva antichitate. Dar Eminescu va rămâne tânăr ca viitorul.”

(Eusebiu Camilar, *Farmecul depărtărilor*)

Model:

par înghețate = predicat nominal alcătuit din verb copulativ, conjugarea a II-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul plural, și numele predicativ exprimat prin adjectiv, provenit din verb la modul participiu, numărul plural, genul feminin, cazul nominativ.

V. GIULA – ROMÂNII DIN UNGARIA

GIULA – GYULA

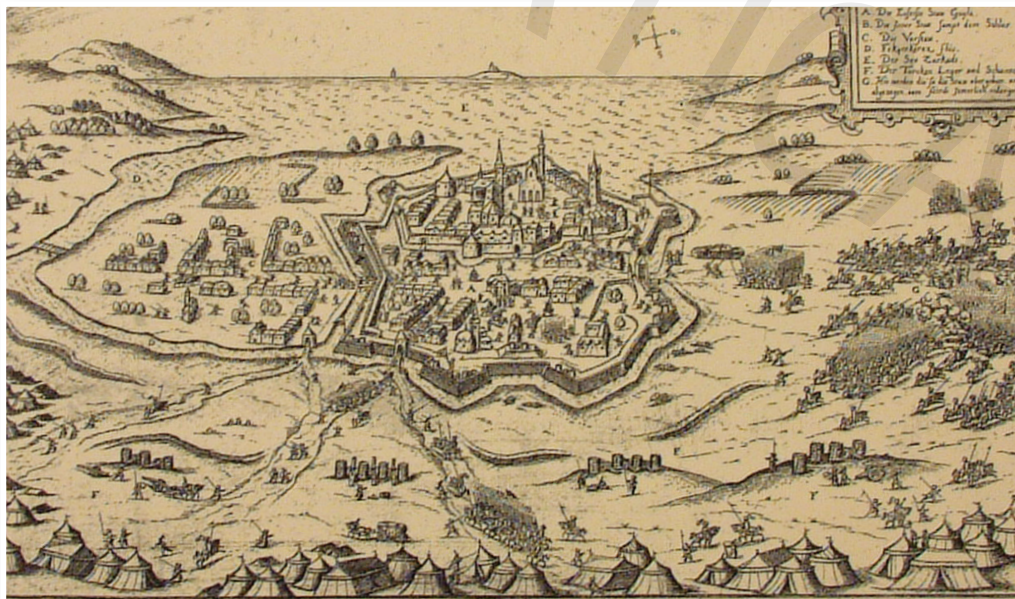
Istoricul oraşului Giula

(fragment)

Oraşul mare Românesc (Miklósváros)

Giula, ca aşezare umană, a fost întemeiată încă înaintea anului 1313, sub denumirea de **Mănăstirea Jula**, fapt istoric atestat şi de săpăturile arheologice. Pe baza acestora şi a altor izvoare istorice, Giula de odinioară trebuia să fie o localitate de câmpie însemnată. Vechea aşezare s-a dezvoltat mai ales datorită faptului că aici s-a ridicat şi o cetate. În prima fază s-a construit doar o fortăreaţă cu turn, căreia, mai târziu, i s-au adăugat alte clădiri tot din cărămidă, şi numai după un timp oarecare a fost definitivată în forma în care s-a păstrat până în zilele noastre. Datorită rolului strategic al cetăţii şi pentru că a devenit proprietate regală, în secolul al XV-lea Giula beneficiază de o dezvoltare importantă. După năvălirea turcilor pe teritoriul Ungariei, cetatea a avut un rol decisiv, însă, în anul 1566 oraşul şi cetatea au ajuns în stăpânirea turcilor. În timpul ocupaţiei turceşti viaţa locuitorilor se desfăşura în cadrul unei capitale de sangeac. (...)

Cu privire la existenţa românilor în Giula, tocmai izvoarele istorice din această perioadă a ocupaţiei turceşti atestă că aici deja trăiau şi români, care tre-

Oraşul Giula în secolul al XVI-lea

buiau să aibă și o comunitate bisericească ortodoxă încheată. Sofronie, mitropolitul din Hodoș-Bodrog purta titlul de mitropolit al cetăților Lipova și Giula. Dacă acest mitropolit purta acest titlu înseamnă că într-adevăr în Giula trebuia să ființeze comunitate bisericească încă în acel timp. O altă dovadă o găsim în notele de drum ale vestitului călător turc **Evlia Celebi**, care, vizitând cetatea în anul 1666, scrie: „*În Giula mulți știu să vorbească ungurește și românește, iar iobagii toți sunt unguri și români...*”

După alungarea turcilor din țară, în anul 1695, Giula se eliberează, iar în anul 1715 se reorganizează județul Bichiș. În monografia orașului se subliniază că în anul ieșirii turcilor de aici, deci în anul 1695, ia ființă comunitatea bisericească ortodoxă română. Desigur, această comunitate trebuia să existe chiar și în timpul ocupației turcești, așa cum atestă și unele izvoare istorice. În anul 1703 biserica ortodoxă din Giula avea sigiliul propriu, rămas pe o cerere adresată episcopiei din Arad.

În anul 1721 în partea nord-estică a orașului s-a construit din lemn o biserică ortodoxă română, și în 1727 aceasta a fost înlocuită cu una din cărămidă. Trebuie să presupunem că numărul populației române crescuse destul de rapid, deoarece și biserica construită recent a devenit neîncăpătoare, ca urmare, în anul 1762, s-a construit o altă biserică, deocamdată însă fără turn. Zidirea clădirii se termină abia în anul 1774, când bisericii i se construiește și turnul. Din păcate, nici noul edificiu de cult n-a fost de lungă durată, pentru că, în urma incendiului din anul 1801, s-a prăbușit cu aproape întreg orașul. (...)

Cetatea din Giula

Românii din sud-estul Câmpiei Ungare, și mai ales cei din Giula, se pot mândri cu mai multe personalități marcante, originare din aceste locuri, care au jucat un rol deosebit de important în istoria culturii românești de pe aceste meleaguri. Unul dintre cei mai distinși cărturari a fost Moise Nicoară, care s-a născut în anul 1785. Școala elementară a terminat-o la Școala Confesională Română din Giula, după care termină studiile secundare la Oradea, iar cele superioare la Academia de Drept din Bratislava. **Moise Nicoară** s-a remarcat prin activitatea depusă pentru înființarea unui sistem de școli românești. Astfel, în anul 1812, a întemeiat Școala Normală din Arad. Moise Nicoară, prin toată activitatea sa, a fost și ostaș de frunte al luptei pentru emanciparea național-religioasă a românilor din Banat și Crișana. Întreaga viață și activitate și-a destinat-o luptei pentru neamul său, toate le-a făcut sub semnul „*cum s-ar putea veni bine în ajutorul neamului românesc*” – după cum a mărturisit chiar el însuși.

O altă personalitate marcantă a românilor din Giula a fost **Teodor Papp** (1824–1892). Școala elementară a terminat-o la Școala Confesională Ortodoxă Română din Giula, apoi a absolvit școala de învățători din Arad, după care începe să învețe germana, apoi termină și liceul luteran. În urma acestor studii, s-a înscris la Academia de Drept din Oradea. A fost un mecenat al românilor care de-a lungul vieții sale susține biserica ortodoxă și școala confesională, asigură burse pentru tineret și pentru ziariști. (...)

Printre personalitățile marcante originare din Giula îl găsim și pe **David Voniga** (1867–1933) fondatorul și proprietarul revistei *Lumina*, unica revistă românească din secolul al XIX-lea, care a apărut la Giula. Studiile liceale le-a făcut la Giula, Beiuș și Budapesta, iar cele teologice la Arad. David Voniga scrie și editează mai multe volume cu conținut religios, redactează și colaborează la mai multe reviste și ziare. A fost unul dintre cei mai productivi publiciști ai vremii, decorat cu distincția „*Coroana României*”.

Orașul mic românesc (Krisztinaváros)

După 1720, românii stabiliți în Giula „se așezară dincolo de Criș”, în partea dinspre Bichișciaba, întemeind un nou cartier al orașului, sub denumirea de Orașul Mic Românesc. Cu timpul, numărul populației românești și aici crește. Ca urmare a acestui fapt, în anul 1833, 917 de suflete din cele 124 de case românești înaintează o cerere în scopul aprobării înființării și apoi a construirii unei noi biserici ortodoxe. Românii ortodocși din această parte a orașului, numită în limba maghiară Krisztinaváros, în anul 1834, au obținut aprobarea și au început construirea bisericii pe teritoriul cimitirului înființat încă la începutul stabilirii lor în acea parte a orașului. Bisericuța s-a construit din pământ, având un turnuleț din lemn. Acest edificiu, după circa trei decenii, a devenit neîncăpător, astfel că, în anul 1861, românimea de aici a început edificarea unei noi biserici, târno-

sită în anul 1834. Cheltuielile de construire au fost asigurate din donațiile credincioșilor, dintre care s-au evidențiat familiile **Maniu**, **Moldovan**, **Cîmpean** și **Mîndruțău**. Aceste familii au jucat un rol important și în viața culturală a românilor din acest cartier românesc al orașului.

V. ♦ 2

Giula zilelor noastre

În anul 1950 reședința de județ a fost mutată la Békéscsaba și a fost necesar aproape un deceniu, pentru ca noul „profil” al orașului să se contureze. După descoperirea apelor termale, ca urmare a acestui noroc și a dezvoltării planificate a orașului, într-un singur deceniu Băile Cetății Giula au ajuns în topul stațiunilor balneoclimaterice din țară. Industria a fost reprezentată anterior de uzinele ce prelucrau produsele agricole și care serveau necesitățile populației: abatorul, industria morăritului, fabrica de ciorapi de damă, fabrica de bocanci, fabrica de prelucrare a laptelui. Cea mai mare investiție a ultimelor patru decenii a fost Combinatul de Carne din Giula.

Și circulația rutieră s-a schimbat mult. (...) În anul 1963, după o întrerupere de aproape două decenii, s-a repus în funcțiune circulația feroviară spre orașul învecinat Salonta. În anul 1971 la marginea orașului s-a deschis punctul de trecere al frontierei spre România, al cărui trafic în decursul deceniilor s-a multiplicat semnificativ. Între cele două războaie mondiale numărul de locuitori a

Erkel Ferenc

Casa Erkel

stagnat în jurul a 25 000 de persoane. În anii '50 a început imigrarea, după alipirea zonei Giulavári (1977) ce are 5 000 de locuitori. După recensământul din 2011 orașul numără 31 000 de locuitori.

Puterea de atracție a orașului este dezvoltarea rapidă a *turismului*.

Cetatea restaurată a fost o atracție în sine pentru turiști și, chiar în zilele noastre s-a încheiat procesul de restaurare a cetății și s-a deschis noua și reprezentativă expoziție a cetății.

În anul 1958 a început construirea stațiunii balneoclimaterice, fapt care a constituit o nouă atracție: o serie de întreprinderi, instituții au început să construiască aici propriile case de vacanță. Cartierul în care se află Băile Cetății vara este un imens centru turistic.

În afară de spectacolele organizate de Teatrul Cetății putem alege din peste 70 de manifestări culturale – multe dintre acestea cu o durată de mai multe zile.

În oraș se află casa memorială Erkel Ferenc. În anul 1979 s-a deschis galeria Kohán, ce conține lucrările de-o viață ale pictorului orașului, pictor premiat cu premiul Kossuth.

În anul 1964 s-a deschis Teatrul Cetății, care prin profilul său particular – drame istorice, reînnoirea pieselor uitate, prezentarea în stil vechi a noilor drame – și-a asigurat un loc de rang în cultura teatrală maghiară.

Minoritatea românească din Ungaria și-a construit centrul cultural și autogovernarea pe țară la Giula în piața Liceului și împrejurimile acesteia.

Liceul Nicolae Bălcescu este singurul liceu românesc din Ungaria.

Liceul „Nicolae Bălcescu”, Școala Generală și Căminul Studentesc

Vocabular

atestat = care este dovedit, confirmat; act care atestă ceva
arheologic = care ține de arheologie (știință care studiază trecutul istoric al omenirii pe baza interpretării urmelor materiale păstrate)
năvălire = (în text) atac, invadare, cotropire
sangeac = (în text) provincie, diviziune administrativă turcă
mitropolit = rang în ierarhia Bisericii ortodoxe, inferior patriarhului și superior episcopului; persoană care deține acest rang
sigiliu = pecete, ștampilă
marcant = care are o valoare deosebită, care iese în evidență; de seamă, important, remarcabil
emancipare = acțiunea de a-și câștiga independența
edificare = contruire, zidire
târnosire = ritual de inaugurare, de sfințire a unei biserici
stațiune balneoclimaterică = localitate unde se găsesc băi pentru vindecarea unor boli
imigrare = a veni într-o țară străină pentru a se stabili acolo
feroviar = care ține de calea ferată; care se face pe calea ferată
restaurat = refăcut, reparat

A-i reveni (cuiva) graiul = a se reculege (în urma unei surprize, emoții etc.), putând vorbi din nou

A reveni la realitate = a fi conștient din nou de starea de lucruri înconjurătoare

A reveni la sentimente mai bune = a deveni mai înțelegător, mai binevoitor

A reveni la viață = a scăpa cu viață dintr-o boală grea sau dintr-o primejdie de viață

A-și reveni în fire = a-și recăpăta cunoștința în urma unui leșin, a unei emoții

Să răspundem la întrebări!

1. Când a fost întemeiată Giula și sub ce denumire?
2. Care sunt dovezile care atestă existența românilor în Giula încă din perioada ocupației turcești?
3. Cum se numesc trei dintre personalitățile marcante ale românilor din Giula?
4. Ce a întemeiat Moise Nicoară?
5. Care este numele singurei reviste românești din secolul al XIX-lea din Giula?
6. Cum s-a numit cartierul înființat de români în Giula?
7. Ce familii s-au evidențiat cu donații pentru ridicarea bisericii din cartierul românesc al orașului?
8. Când a fost repusă în funcțiune circulația feroviară spre Salonta?
9. Care sunt atracțiile turistice ale orașului Giula?

Să pronunțăm, să scriem corect!

n-a/na

- ◆ „N-a rămas nici măcar picătură de vin pe doage.”
(I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)
- ◆ „Na! Că făcui pacostea și frățâne-meu.”
(I. Creangă, *Dănilă Prepeleac*)
- ◆ Grupul de cuvinte **n-a** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **n** (**nu**) (adverb) se află lângă cuvântul **a** (verb auxiliar) cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **na** (interjecție) se scrie fără cratimă. El nu trebuie confundat cu grupul de cuvinte **n-a** cu care se aseamănă la pronunțare.

Lucrăm în grup

1. Realizați un proiect cu titlul *Giula – trecut și prezent*. Includeți în proiect informații despre oraș, imagini, hărți etc.
2. Utilizând tehnica colajului, realizați o planșă care să prezinte atracțiile turistice ale orașului Giula.

Cofetăria „Százéves”

Centrul orașului

Amintire

de Lucian Magdu

Mereu îmi amintesc cu drag de voi
Colegii mei de școală, de colegiu,
Băieți și fete, luminos cortegiu,
Din Giula noastră-nesecat șuvoi

Câte-amintiri, romantic amalgam,
Cetatea nălucind sub clar de lună,
Parcul prin care, toamna, împreună
Cu-o fată în tăcere ne plimbam

Cofetării și baluri, meciuri mari
Sunt mici și agresivi, și umeri tari,
Dorințe, jar și vise – tinerețe...
Cu câtă dragoste îmi amintesc de voi
Băieți și fete – nesecat șuvoi
Din anii mei de școală și junete.

Vocabular

șuvoi = (în text) val, mulțime de oameni (în mișcare)

amalgam = amestec

agresiv = care atacă (fără provocare)

A plimba mielu' = a pierde timpul

A se plimba ca vodă prin lobodă = a umbla peste tot fără nicio piedică

A-și plimba ochii (sau privirile) = a trece cu privirea în repetate rânduri (de mai multe ori)

A-și plimba urechea = a-și încorda auzul pentru a prinde zgomotele ușoare, vorbele șoptite; a trage cu urechea

Du-te de te plimbă! = ocupă-te de treburile personale; lasă-mă în pace!

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă este *Amintire* de Lucian Magdu – lirică sau epică?
2. Ce localitate este amintită de autor în text?
3. Care sunt sentimentele care reies din poezie?

Să descoperim, să reținem!

Versurile poeziei *Amintire* de Lucian Magdu sunt dedicate amintirilor legate de orașul Giula, de căminul de la poalele cetății, de colegii de școală. Nostalgia copilăriei și focul tinereții își au ecoul în imaginile sugestive prezentate în text.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați în textul poeziei *Amintire* două imagini artistice vizuale.
2. Găsiți în textul dat două enumerații și un epitet.
3. Explicați titlul operei literare *Amintire* de Lucian Magdu.

V. ♦ 4

Confesiune

de Lucian Magdu

O, mai țin minte! Ziua
din prima perioadă
a neputinței mele...
Priveam
De la geamlâcul turlei
în depărtările
pline de-alean
și-atunci ți-am spus,
mărturisind așa:

Mi-e drag acest meleag,
mi-e drag de casă, de-acest prag,
de-ograda largă-n care
mama sădi un brad
cu mâinile-i sprintăre
de primul meu Crăciun
în Sfânta zi cea mare.

Mi-e drag și satu-acesta,
 cu oamenii de-aici,
 – români și sârbi și unguri –
 și orice altă limbă
 aș auzi, mi-s dragi!
 Aici am învățat
 ce-i binele și-n bucurie
 să văd frumosul,
 să respect munca
 și-adevărata omenie.

Mi-e drag acest pământ
 cu glia-i tare, îndârjită,
 care-a băut sudoarea
 și lacrimile-acestor oameni.
 Mi-e drag acest meleag –
 satul...
 pământul...
 casa...
 de oamenii de-aici mi-e drag,
 mi-e dragă tihna
 tăcuta armonie.

*

Stele lucesc
 în acest vechi copac
 și-acum...
 ca-n primul,
 Sfântul meu Crăciun.

Vocabular

confesiune = mărturisire a unor fapte, a unor gânduri sau sentimente intime
neputință = faptul de a nu avea forța, posibilitatea, capacitatea, libertatea de a realiza ceva, de a acționa; incapacitate; imposibilitate
geamlâc = perete format din geamuri fixate pe un schelet metalic sau de lemn
turlă = construcție de forma unui cilindru, de înălțime relativ mare, care face parte din structura bisericilor, înălțându-se deasupra acoperișului
alean = suferință, durere sufletească (din cauza unei dorințe neîmplinite); melancolie, dor
ogradă = curte
meleag = loc, teren (situat în apropierea cuiva), împrejurime, vecinătate
glie = pământ, ogor, câmp
tihnă = liniște deplină, pace, tihnire; odihnă

A afla târgul și țara = a afla toată lumea;
A cutreiera țara-n lung și-n lat = a umbla foarte mult prin toată țara;
A plăti cât un colț de țară = a valora foarte mult
A se pune cu țara = a intra în conflict cu toată lumea
A trece peste mări și țări = a face un drum foarte departe

Să răspundem la întrebări!

1. De ce sărbătoare din copilăria sa își amintește eul liric?
2. Care dintre membrii familiei este amintit în poem? Ce sugerează acest fapt?
3. Ce naționalități au oamenii care trăiesc în satul natal al eului liric?
4. Ce elemente sunt cuprinse în structura „acest meleag”?
5. Care sunt sentimentele eului liric în legătură cu satul natal?

Să descoperim, să reținem!

Lucian Magdu (1937–1968) este un poet român, care a scris poezii atât în limba română, cât și în maghiară. A scris un singur volum de poezii – *Confesiune*, apărut postum (1991), în traducerea poetului Constantin Olariu.

Bătaia, satul natal, este primul izvor de inspirație în creațiile dedicate copilăriei fericite. De altfel, satul și copilăria reprezintă cele două mari teme abordate de poet în volumul *Confesiune*. Elementele care alcătuiesc frumusețea satului poetului sunt: ulița, murmurul apei, turlele bisericilor, casa părintească. Nostalgia provocată de imaginea satului lăsat în urmă este ilustrată în poezia *Confesiune*, o dovadă a dragostei față de locurile natale.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți sinonime potrivite pentru cuvintele: *am spus, mărturisind, ogradă, meleag, lucesc, copac*.
2. Alcătuiți două enunțuri pentru a ilustra omonimia (sensurile diferite) cuvântului mare.
3. Identificați, în poezia *Confesiune*, două cuvinte formate prin derivare.
4. Comentați structura poeziei (împărțirea pe strofe, numărul versurilor dintr-o strofă etc.). Ce vă surprinde?
5. Găsiți în textul propus o enumerație și un epitet.
6. Indicați două caracteristici ale operei lirice care pot fi identificate în textul acesta.
7. Prezentați semnificația titlului în relație cu mesajul textului citat.

Lucrăm în grup

1. Realizați o hartă sufletească a locurilor prin care ați umblat. Porniți de la cel mai important loc (oraș, clădire etc.) și continuați spre cele cu o importanță secundară.
2. Discutați despre importanța locurilor natale în viața copiilor și a adulților.
3. Prezentați o amintire (veselă sau tristă) din copilăria voastră.

V. ♦ 5

Cetatea din Giula

de Ilie Ivănuș

E zi de noiembrie cu cer înnorat,
Când totul îți pare un îndemn la visat,
Când frunzele galbene pe jos așternute
Deplâng în șoaptă vremile trecute.
Căsuțele mici, învelite în ceață,
Îți par vietăți lipsite de viață,
Iar vechiul oraș, cu vechea-i cetate,
Un colț din trecut, din vremi depărtate.

Mă plimb singuratic în jrul cetății,
Gândind în tăcere la tâlcul vieții,
La vremea aceea când aceste ruine
Erau asaltate de armate străine.
Și, ca într-un film, în minte-mi învie
Eroi care dorm de veacuri sub glie.
Îi văd parcă sus pe zidurile-nalte
În hainele grele, înzelite, brodate.

În mâini cu paloșe, arcane și steaguri,
Și contra lor turcii șireaguri, șireaguri,
Ca frunza și iarba, ca apele mării,
Năvălesc să subjuge câmpiile țării.
Se dau lupte grele sub zidul cetății,
Atacă în stoluri spahii, călăreții,
Ieniceri cu scări încearcă să pună
Pe zidul cetății stindard semilună.

Atunci băștinașii: cu toții creștini,
S-avântă pe ei, smulgându-l din mâini,
Apărând cu viața străbunul pământ,
Care le-a fost leagăn, și apoi mormânt...
Pe care și noi acum, strănepoții,
Ai lor drepti urmași, îl iubim cu toții
Și pentru care, dacă așa o vrea soarta,
Cu armele-n mâini vom înfrunta moartea.

Vocabular

îndemn = ceea ce stimulează la o acțiune; imbold, impuls, stimulent

tâlc = înțeles, sens, semnificație

asaltat = atacat (pentru a fi cucerit)

glie = pământ; patrie, țară

spahiu = soldat dintr-un corp de cavalerie otomană recrutat din rândurile aristocrației militare

ienicer = soldat din corpul de elită al vechii infanterii turcești, recrutat la început dintre prizonierii de război, iar mai târziu dintre copiii turciți ai populațiilor creștine

băștinăș = (persoană) care se află din moși-strămoși pe pământul pe care locuiește; autohton

Să răspundem la întrebări!

1. Ce anotimp este amintit în opera literară *Cetatea din Giula* de Ilie Ivănuș?
2. La ce se gândește eul liric?
3. Ce prezintă poezia *Cetatea din Giula*?
4. Ce sentimente față de cetatea din Giula reies din textul literar dat?

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați în poezie trei imagini artistice vizuale și două imagini dinamice (care exprimă mișcarea).
2. Găsiți în poezie trei epitete, o comparație și o personificare.
3. Comentați structura textului liric *Cetatea din Giula*.

Lucrăm în grup

1. Căutați informații despre bătăliile purtate la Giula împotriva turcilor.
2. Realizați o planșă care să surprindă aspecte importante ale luptelor purtate împotriva turcilor.

Atributul

Arătați ce parte de vorbire determină cuvintele scrise cursiv, întrebarea la care răspund și partea de vorbire prin care se exprimă.

- a) Pe creanga *unui fag bătrân* am găsit *doi pui de rândunică*. Din cuibul *protector*, ochii lor *vioi* trimiteau, parcă, fulgere *de lumină*.
- b) Ele, *păsările*, iubesc soarele, apa și aerul.
- c) Trei *dintre prietenii* mei colecționează imagini *cu păsări*.

Cuvintele: *unui fag, bătrân, doi, rândunică, protector, vioi, de lumină, păsările, dintre prietenii, cu păsări* sunt **atribute**, deoarece determină un **substantiv** (a), **un pronume** (b) și **un numeral** (c).

Să reținem!

Atributul este partea secundară de propoziție, care determină un *substantiv*, un *numeral* sau un *pronume*.

Atributul răspunde la întrebările: al (a, ai ale) cui? care? ce fel de? câți? câte? al câtelea? a câta?.

După partea de vorbire prin care se exprimă, atributele sunt:

- 1. **adjectivale:** Valurile furioase amenințau corabia.
- 2. **substantivale:**
 - a) **genitivale:** Malurile *fluviului* puneau în pericol expediția.
 - b) **prepoziționale:** Doi *dintre pescarii de pe mal* s-au avântat cu barca în larg.
- 3. **pronominal:** Noi, *ceilalți*, urmăream lupta lor cu valurile.
- 4. **verbale:** Dorința acestora *de a învinge* era mai puternică decât marea.
- 5. **adverbiale:** Clipele *de atunci* ne-au rămas vii în minte.

1. Atributul substantival

Arătați funcțiile sintactice și cazurile substantivului *copac*.

- 1. Trunchiul *copacului* este gros.
- 2. Pasărea a zburat pe o creangă *de copac*.
- 3. Stăpânul muntelui, *copacul*, privește cu mândrie în jurul său.
- 4. Mihai are o rezistență mare, *asemenea copacului*.
- 5. Casa *dinaintea copacului* a fost distrusă de furtună.

În propozițiile de mai sus substantivul *copac* îndeplinește funcțiile sintactice de: atribut substantival genitival (1), atribut substantival prepozițional în cazul acuzativ (2), genitiv (5), dativ (4), atribut substantival apozitional (3).

Să reținem!

Atributul substantival genitiv determină un substantiv, răspunde la întrebările: *al cui? a cui? ai cui? ale cui?* și se exprimă prin substantiv în cazul genitiv.

Ex.: Câinele *vecinului* a adus ziarul.

Atributul substantival prepozițional răspunde la întrebările: *care? ce fel de?*, determină un substantiv sau un numeral și se exprimă prin substantiv în cazul acuzativ (a), genitiv (b) sau dativ (c).

- a) Cartea *de geografie* este pe birou.
- b) Lupta *împotriva dușmanilor* a durat multe zile.
- c) Reușita *datorită muncii* ne-a bucurat.

Atributul substantival apozitional poate determina un substantiv sau un pronume, răspunde la întrebarea *care?* și stă, de obicei, în cazul nominativ. Se exprimă printr-un singur substantiv sau prin două sau mai multe părți de vorbire.

Ex.: Colegul meu, *Andrei*, a participat la olimpiada internațională de matematică.

Băieții, *colegii mei*, joacă fotbal în curtea școlii.

2. Atributul adjectival

Precizați felul atributelor subliniate. Arătați prin ce parte de vorbire sunt exprimate.

1. O stâncă *uriașă* s-a desprins din locul ei.
2. Am trimis o scrisoare *părinților mei*.
3. *Aceste* locuri îmi sunt dragi.
4. Am admirat peisajul *pictat* de el.
5. *Cinci* băieți și *trei* fete jucau volei.

Atributele evidențiate sunt **adjectivale** și răspund la întrebările: *care? ce fel de? câți? câte?*.

Atributul adjectival se poate exprima prin: adjectiv propriu-zis (1), adjectiv provenit din alte părți de vorbire; adjectiv pronominal posesiv (2) sau demonstrativ (3); adjectiv provenit din verb la participiu (4); adjectiv provenit din numeral (5).

3. Atributul pronominal

Arătați în ce caz sunt pronumele prin care sunt exprimate atributele pronominale din următoarele enunțuri:

1. Cuvintele *acestora* sunt interesante.
2. Luați geanta *de lângă* voi.
3. Nu pot uita privirea-*ți* tristă.
4. Decizia *împotriva* *acelora* nu este justificată.
5. Părinți *ca ai* mei sunt greu de găsit.
6. Discuția *despre aceasta* a fost inutilă.
7. Rezultatul muncii *lui* este apreciat.

Atributul pronominal poate fi exprimat prin *pronume în cazul genitiv* (pronume personal – 7, demonstrativ – 1); *pronume precedat de prepoziție în cazurile genitiv* (4), *acuzativ* (2, 5, 6); *pronume în cazul dativ posesiv* (pronume personal – 3).

Atributul pronominal exprimat prin *pronume în cazul genitiv fără prepoziție* se numește **atribut pronominal genitival**.

Când *pronumele* este precedat de *prepoziție* care cere cazurile acuzativ sau genitiv, atributul este **pronominal prepozițional**.

4. Atributul verbal

Precizați modurile verbelor care au funcția sintactică de atribut verbal.

Ionel nu mai avea timp *de pierdut*. Luase hotărârea *de a participa* la acest concurs. Se gândea cum se va auzi vocea lui *tremurând* de emoție când va răspunde.

Atributele verbale sunt exprimate prin *verbe la moduri nepersonale*: *supin* (de pierdut), *infinitiv* (de a participa), *gerunziu* (tremurând).

Atributul verbal se exprimă printr-un **verb la un mod nepersonal** (infinitiv, gerunziu, supin); răspunde la întrebarea *care?* și determină un substantiv.

Atributul exprimat printr-un verb la modul participiu nu este verbal, ci *adjectival*.

5. Atributul adverbial

Identificați atributele adverbiale din enunțurile următoare:

1. Raftul de sus a fost reșezat de către tatăl meu.
2. Ziua de astăzi este însorită.

În cele două enunțuri de mai sus sunt două atribute adverbiale (*de sus, de astăzi*) exprimate prin adverb de loc (1) și adverb de timp (2).

Atributul exprimat prin *adverb* se numește **atribut adverbial**. Determină un substantiv sau un pronume și răspunde la întrebarea *care?*.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați atributele substantivale și precizați felul lor.
 - a) Cățelul Azorel s-a rătăcit prin pădure.
 - b) Era câinele vecinilor mei.
 - c) Copilul a citit un volum de povestiri istorice.
 - d) Chipul copilei se oglindea în apa limpede a lacului.
2. Introduceți în text atributele substantivale și arătați felul lor. Orientați-vă după indicațiile din paranteză.

Pe fața (*băiat*, în genitiv) se putea citi o urmă (*oboseală*, în acuzativ cu prepoziție). Abia aștepta să ajungă la locul (*întâlnire*, în genitiv) fixat de doi (*prieteni*, în cazul acuzativ cu prepoziție) săi.
3. Identificați atributele adjectivale și substantivale din textul dat.

„Neghiniță era frumos ca o peatră scumpă și era mic cât o neghină, și avea niște ochișori ca două scântei albastre și niște mâini și piciorușe ca niște firișoare de păianjen.”

(Barbu Ștefănescu-Delavrancea, *Neghiniță*)
4. Subliniați atributele pronominale. Arătați felul pronumelui și cazul.
 - a) „Și inima lui crește, și-ochii-i plini de jale
Cu drag privesc prin lacrimi podoaba țării sale.”

(Vasile Alecsandri, *Dan, căpitan de plai*)

 - b) „Lauda de sine nu miroase-a bine.”

(*Proverb*)
5. Găsiți un sinonim corespunzător pentru atributele verbale subliniate.
 - a) Acel elev avea un scris de nedescifrat.
 - b) Vecinii făceau o gălăgie de nesuportat.
 - c) Noi petrecuserăm momente de neuitat la mare.
 - d) Comportarea lui de neînțeles i-a deranjat pe toți.
6. Construiți enunțuri în care adverbele *aici* și *ieri* să îndeplinească funcția sintactică de atribut adverbial.

VI. ARS POETICA – CREAȚII ETERNE

Monastirea Argeşului

Baladă populară

I

Pe Argeş în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-vodă trece
Cu tovarăşi zece:
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Şi Manole, zece,
Care-i şi întrece.
Merg cu toţi pe cale
Să aleagă-n vale
Loc de mănăstire
Şi de pomenire.
Iată, cum mergeau
Că-n drum ajungeau

Pe-un biet ciobănaş
Din fluier doinaş,
Şi cum îl vedea
Domnul îi zicea:
– Mândre ciobănaş,
Din fluier doinaş!
Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeş în jos
Cu turma ai fost.
Nu cumva-ai văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid părăsit
Şi neisprăvit
La loc de grindiş,

La verde-aluniș?
„Ba, doamne,-am văzut
Pe unde-am trecut
Un zid părăsit
Și neisprăvit.
Câinii cum îl văd,
La el se repăd
Și latră-a pustiu
Și urlă-a morțiu.”
Cât îl auzea,
Domnu-nveselea,
Și curând pleca,
Spre zid apuca
Cu nouă zidari,
Nouă meșteri mari
Și Manole zece
Care-i și întrece.
– Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de mănăstire
Și de pomenire.
Deci voi, meșteri mari,
Calfe și zidari,
Curând vă siliți
Lucrul de-l porniți,
Ca să-mi ridicați,
Aici să-mi durați
Mănăstire – naltă
Cum n-a mai fost altă,
Că v-oi da averi,
V-oi face boieri,
Iar de nu, apoi
V-oi zidi pe voi,
V-oi zidi de vii
Chiar în temelii!

II

Meșterii grăbeau,
Sferile-ntindeau,
Locul măsurau,
Șanțuri largi săpau,

Și mereu lucrau,
Zidul ridicau,
Dar orice lucra
Noaptea se surpa!
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar
Lucrau în zadar!
Domnul se mira
Ș-apoi îi muștra,
Ș-apoi se-ncrunta
Și-i amenința
Să-i puie de vii
Chiar în temelii!
Meșterii cei mari,
Calfe și zidari,
Tremurau lucrând,
Lucrau tremurând
Zi lungă de vară
Ziua pân-în seară,
Iar Manole sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Și un vis visa,
Apoi se scula
Ș-astfel cuvânta:
– Nouă meșteri mari,
Calfe și zidari!
Știți ce am visat
De când m-am culcat?
O șoapta de sus
Aievea mi-a spus
Că orice-am lucra
Noaptea s-a surpa
Pân-om hotărî
În zid de-a zidi
Cea-ntâi soțioară,
Cea-ntâi surioară
Care s-a ivi
Mâini în zori de zi
Aducând bucate

La soț ori la frate.
Deci dacă vroiți
Ca să isprăviți
Sfânta mănăstire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Cu toți să jurăm
Și să ne legăm
Taina s-o păstrăm. (...)

III

Iată-n zori de zi
Manea se trezi,
Ș-apoi se sui
Pe gard de nuiele
Și mai sus, pe schele,
Și-n câmp se uita,
Drumul cerceta.
Când, vai! Ce zărea?
Cine că venea?
Soțioara lui,
Floarea câmpului!
Ea s-apropia
Și îi aducea
Prânz de mâncătură,
Vin de băutură.
Cât el o zărea,
Inima-i sărea,
În genunchi cădea
Și plângând zicea:
– Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă pâraie,
Să curgă șiroaie,
Apele să crească,
Mândra să-mi oprească,
S-o oprească-n vale
S-o-ntoarcă din cale!
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta,
Norii aduna,

Ceru-ntuneca
Și curgea deodată
Ploaie spumegată
Ce face pâraie
Și umflă șiroaie.
Dar oricât cădea
Mândra n-o oprea,
Ci ea tot venea,
Și s-apropia.
Manea mi-o vedea,
Inima-i plângea,
Și iar se-nchina,
Și iar se ruga:
– Suflă, Doamne,-un vânt,
Suflă-l pe pământ,
Brazii să-i despoaie,
Paltini să îndoiaie,
Munții să răstoarne,
Mândra să-mi întoarne,
Să mi-o-ntoarne-n cale,
S-o ducă de vale!
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Și sufla un vânt
Un vânt pe pământ
Paltini că-ndoia,
Brazi că despoia,
Munții răsturna,
Iară pe Ana
Nici c-o înturna!
Ea mereu venea,
Pe drum șovăia
Și s-apropia
Și amar de ea,
Iată c-ajungea!

IV

Meșterii cei mari
Calfe și zidari,
Mult înveselea
Dacă o vedea,

Iar Manea turba,
 Mândra-și săruta,
 În brațe-o lua,
 Pe schele-o urca,
 Pe zid o pune
 Și, glumind, zicea:
 „Stai, mândruța mea,
 Nu te speria,
 Că vrem să glumim
 Și să te zidim!”
 Ana se-ncredea
 Și vesel râdea.
 Iar Manole ofta
 Și se apuca
 Zidul de zidit,
 Visul de-mplinit. (...)

Iar ea, vai de ea!
 Nici că mai râdea,
 Ci mereu zicea:
 – Manole, Manole,
 Meștere Manole!
 Ajungă-ți de șagă,
 Că nu-i bună, dragă.
 Manole, Manole,
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge,
 Trupușoru-mi frânge!
 Iar Manea tăcea

Și mereu zidea. (...)

Dar ea, vai de ea,
 Tot mereu plângea
 Și mereu zicea:
 – Manole, Manole
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge,
 Țâțoara-mi plânge,
 Copilașu-mi frânge!
 Manole turba
 Și mereu lucra.
 Zidul se suia
 Și o cuprindea (...)

Încât, vai de ea,
 Nu se mai vedea,
 Ci se auzea
 Din zid că zicea:
 – Manole, Manole
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge,
 Viața mi se stinge!

V

Pe Argeș în gios,
 Pe un mal frumos,
 Negru-vodă vine
 Ca să se închine
 La cea mănăstire,

Falnică zidire,
 Mănăstire – naltă
 Cum n-a mai fost altă.
 Domnul o privea
 Și se-nveselea
 Și astfel grăia:
 – Voi, meșteri zidari,
 Zece meșteri mari!
 Spuneți-mi cu drept,
 Cu mâna la piept,
 De-aveți meșterie
 Ca să-mi faceți mie
 Altă mănăstire
 Pentru pomenire
 Mult mai luminoasă
 Și mult mai frumoasă!
 Iar cei meșteri mari,
 Calfe și zidari,
 Cum sta pe grindis,
 Sus pe coperiș,
 Vesel se mândreau
 Și-apoi răspundeau:
 – Ca noi, meșteri mari,
 Calfe și zidari,
 Alții nici că sunt
 Pe acest pământ!
 Află că noi știm
 Oricând să zidim
 Altă mănăstire
 Pentru pomenire,
 Mult mai luminoasă
 Și mult mai frumoasă.
 Domnu-i asculta
 Și pe gânduri sta,

 Apoi porunca
 Schelele să strice,
 Scări să le ridice.
 Iar pe cei zidari,
 Zece meșteri mari,
 Să mi-i părăsească

Ca să putrezească
 Colo pe grindis,
 Sus pe coperiș.
 Meșterii gândeau
 Și ei își făceau
 Aripă zburătoare
 De șindrili ușoare,
 Apoi le-ntindeau
 Și-n văzduh săreau
 Dar pe loc cădeau,
 Și unde picau
 Trupu-și despicau.
 Iar bietul Manole,
 Meșterul Manole,
 Când se încerca
 De-a se arunca,
 Iată c-auzea
 Din zid că ieșea
 Un glas nădușit,
 Un glas mult iubit
 Care greu gemea
 Și mereu zicea:

 – Manole, Manole,
 Meștere Manole!
 Zidul rău mă strânge, (...)
 Viața mi se stinge!
 Cum o auzea,
 Manea se pierdea,
 Ochii-i se-nvelea,
 Lumea se-ntorcea,
 Norii se-nvârtea,
 Și de pe grindis,
 De pe coperiș,
 Mort bietul cădea!
 Iar unde cădea,
 Ce se mai făcea?
 O fântână lină,
 Cu apă puțină,
 Cu apă sărată
 Cu lacrimi udată!

Vocabular

calfă = lucrător calificat după o perioadă de ucenicie

grindis = ridicătură de teren de formă alungită, care rezultă din depunerile aluvionare

aluniș = pădurice, desiș de aluni

a urla a morțiu = a urla lung și trist (ca o prevestire de moarte)

a dura = a construi, a zidi, a clădi

temelie = partea inferioară a unei construcții; fundație, fundament, bază

aievea = în realitate, cu adevărat, într-adevăr, clar; real, palpabil, concret

a se surpa = a se prăbuși prin măcinare; (despre ziduri, clădiri) a se dărâma, a se prăvăli, a se năru

nuia = vergea lungă, subțire și flexibilă, obținută dintr-o tulpină sau dintr-o ramură tânără de copac

a înturna = a (se) înapoia, a (se) întoarce

a șovăi = a merge cu pas nesigur, a se împletici, a se clătina

șagă = glumă; în locuțiuni sau expresii: în șagă = fără seriozitate, într-o doară

falnic = care impune prin proporții, grandoare; măreț, impunător, grandios; care impune prin aspect, frumusețe, ținută

grindis = substantiv colectiv format prin derivare cu sufixul -is de la grindă – element de construcție din lemn, oțel, beton armat etc.

șindrilă = scândurică de brad, îngustă și subțire, care servește la acoperișul caselor

nădușit = care este pe punctul de a se sufoca, de a se îneca sau care a murit sufocat

A-i trece ceva prin cap (sau prin minte, prin gând) = a se gândi la ceva, a reflecta, a medita; a intenționa, a avea de gând

A-l trece (pe cineva) fiorii = a fi cuprins de frică

A trece (ceva) sub tăcere = a ascunde, a omite (ceva) în mod intenționat

A trece în neființă (sau în lumea dreptilor, la Domnul, la cele veșnice) = a muri, a deceda

A trece la fapte = a acționa

A trece prin (toate) chinurile iadului = a avea parte de multe neazuri și nenorociri

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt personajele operei literare *Monastirea Argeşului*?
2. Unde se petrece acţiunea din text? Selectaţi versurile care vă susţin afirmaţia.
3. Ce conflicte se pot identifica în opera dată?
4. Cum interpretaţi faptul că Manole şi cei zece meşteri refac de mai multe ori, în timpul zilei, ceea ce se surpă noaptea?
5. Ce urmări are, pentru Manole, descifrarea, în vis, a cauzei surpării zidurilor?
6. De ce credeţi că femeia destinată sacrificiului este soţia lui Manole şi nu o altă *sofioară* sau *surioară*?
7. Ce trăsături sufleteşti dovedeşte Ana când nu se sperie de violenţa stihiiilor dezlănţuite şi nu se întoarce din drum?
8. Ce însuşiri morale dovedeşte Manole când, nereuşind să o întoarcă din cale, se hotărăşte să o sacrifice pe Ana?
9. Ce reprezintă, pentru femeia destinată zidirii, *şoapta de sus*?
10. Ce semnificaţie daţi împrejurării că, în final, mor şi cei nouă meşteri?
11. De ce credeţi că hotărăşte Negru-vodă să-i lase să moară pe meşteri?
12. Cum explicaţi faptul că, în momentul când se aruncă în gol, Manole aude glasul Anei?

Să descoperim, să reţinem!

Monastirea Argeşului este o baladă populară şi aparţine genului epic, fiind o creaţie reprezentativă pentru spiritualitatea românească.

Balada populară este un poem narativ, cu elemente descriptiv-lirice, care dezvoltă un subiect fantastic, legendar, istoric sau familial, ale cărui versuri se cântă sau sunt acompaniate de un instrument muzical.

Opera literară *Monastirea Argeşului* a fost publicată – alături de *Mioriţa*, *Toma Alimoş*, *Dolca* – de Vasile Alecsandri în prima culegere de creaţii populare româneşti din 1852, *Poezii populare. Balade (Cântice bătrâneşti) adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri*. Deşi textul popular cunoaşte mai multe variante, deoarece autorul este anonim, iar balada s-a transmis pe cale orală, din generaţie în generaţie, varianta publicată de Alecsandri este cea mai cunoscută.

Balada populară *Monastirea Argeşului* ilustrează **mitul estetic** în literatura populară şi are la bază credinţa că nimic durabil şi unic prin frumuseţe nu se poate clădi fără sacrificiul de sine al creatorului.

Să pronunțăm, să scriem corect!

p-un/pun

- ◆ „Veverița de mirare
Când **p-un** ram, când p-altul sare.”
(George Coșbuc, *Chindia*)
- ◆ „**Pun** urechea la gura scorburi.”
(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)
- ◆ Grupul de cuvinte **p-un** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **p** (pe) (prepoziție) se află lângă cuvântul **un** cu care se rostește împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **pun** (verb la modul indicativ, timpul prezent) se scrie fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Stabiliți antonimele următoarelor cuvinte: *jos, înalt, a se sui, a se întuneca, puțin.*
2. Identificați cuvintele care se referă la spațiile prezentate în operă:
 - a) Pe unde trec meșterii împreună cu voievodul?
 - b) Unde vor să aleagă locul de mănăstire?
 - c) Unde întâlnesc un tânăr cioban?
 - d) Pe unde trecuse el cu turma de oi?
3. Identificați cuvintele care exprimă tulburarea sufletească a lui Manole când își vede soția.
4. Manole este obligat să respecte jurământul luat împreună cu ceilalți meșteri. Dar suferința pe care o trăiește când trebuie s-o zidească pe Ana este imensă. Descoperiți gesturile care exprimă această suferință.
5. Comentați faptul că Ana și Manole par să moară în același timp.
6. Explicați semnificația simbolică a fântânii apărute pe locul în care moare Manole.

Lucrăm în grup

1. Pentru care dintre următoarele motive credeți că suferă Manole mai mult:
 - a) pentru că nu poate construi biserica?
 - b) pentru că trebuie să-și zidească soția?
 - c) pentru că nu poate construi biserica decât sacrificând-o pe Ana?

2. Discutați despre ce anume v-a impresionat mai mult, urmărind evoluția personajelor din balada *Monastirea Argeșului*.
3. De ce credeți că poetul anonim a ilustrat tema jertfei pentru creație prin povestea zidirii unei biserici și nu a unei alte construcții: o cetate, un pod, un castel?
4. Ce legătură puteți stabili între *Monastirea Argeșului* și următorul fragment din Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*?

„Vrednic de atenție este faptul că peste tot în lume construcția este însoțită de practici rituale, și anume de sacrificii: în clădire se cuvine încorporată esența sau viața victimei destinate a fi sacrificată (în India este Purusha, Esența universală, dar în alte părți a fost chiar o victimă umană). Pe lângă asta, mai e vorba uneori, ca în Japonia de pildă, de a purifica locul, de a calma un kami de prin partea locului supărat, de a apăra de accidente.”

VI. ♦ 2

Urmașilor mei

de Ienăchiță Văcărescu

Urmașilor mei Văcărești!
Las vouă moștenire:
Creșterea limbei românești
Ș-a patriei cinstire.

Vocabular

- A arde (sau a frige) la inimă* = a simți o durere puternică
A avea ceva pe inimă = a fi chinuit de un gând neîmpărtășit, a avea o taină pe suflet
A avea inima deschisă = a fi sincer, cinstit
A avea inima largă = a fi mărinimos, milos, darnic
A muri de inimă rea = a muri de supărare, de durere

Să răspundem la întrebări!

1. Cui îi este adresat mesajul textului literar *Urmașilor mei*?
2. Ce lasă autorul drept moștenire generațiilor viitoare?
3. Valoarea moștenirii este una materială sau spirituală? Argumentați-vă răspunsul.

Să descoperim, să reținem!

Ienăchiță Văcărescu (1740–1797) a fost un poet și istoric român din Țara Românească, aparținător al unei vechi familii boierești, familia Văcărescu și susținător al folosirii limbii române culte, pe care a folosit-o atât în scrierile sale filologice și istorice, cât și în poeziile pe care le-a scris.

Opera: *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orînduieilor gramaticii rumânești*, volum ce va fi publicat în 1787. Lucrarea cuprinde un capitol intitulat *pântru poetică*, ce poate fi considerat primul studiu românesc despre versificație.

Definiția pe care a dat-o poeziei va rezista 80 de ani: „cugetele frumoase, cu poetice faceri”.

Ienăchiță Văcărescu a adunat la un loc versuri ocazionale (în cinstea domnitorului) cu versurile de dragoste caracterizate prin limbajul ce abundă de diminutive: inimioară, lăntișor etc.

Ienăchiță Văcărescu deschide și seria **artelor poetice** românești, prin celebra poezie *Urmașilor mei*.

Arta poetică este o operă literară în versuri în care autorul își exprimă propriile idei despre poezie și despre rolul poetului (relația poet – creație / inspirație; raportul poetului cu lumea sau cu divinitatea; rolul său social).

Să pronunțăm, să scriem corect!

mi-i/mii

- ◆ „Dacă **mi-i** dat să ciocănesc mereu, cel puțin să trag din asta un folos, să mă hrănesc.”

(Emil Gârleanu, *Cioc! Cioc! Cioc!*)

- ◆ „**Mii** de peștișori galbeni și roșii se țineau după domnița lor.”
(Victor Eftimiu, *Poveștile lui Moș Cocoș Cocoloș*)

- ◆ Grupul de cuvinte **mi-i** se scrie întotdeauna cu cratimă când cuvântul **mi** (pronume personal) se află lângă cuvântul **i** (este) (verb) cu care se pronunță împreună într-o silabă.
- ◆ Cuvântul **mii** (numeral) se scrie fără cratimă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiți enunțuri cu cuvintele: *moștenire, creștere, patrie, cinstire, urmaș*.
2. Precizați care sunt cele două „bunuri” pe care le lasă poetul Ienăchiță Văcărescu urmașilor săi, așa cum reiese din poezia *Urmașilor mei*.
3. Utilizați în propoziții expresiile: *a arde la inimă, a avea inima deschisă, a muri de inimă rea, după pofta inimii*.
4. Oral, completați enunțurile următoare cu **mi-i** sau **mii**:
 - a) ... milă de tinerețea ta.
 - b) La marginea pădurii am văzut ... de ghiocei.
 - c) ... capul în primejdie! spuse prințul.
 - d) ... de frunze formau covorul pe care pășeam.

Lucrăm în grup

1. Citiți și alte poezii scrise de Ienăchiță Văcărescu.
2. Căutați informații despre poeții Văcărești (Ienăchiță, Alecu, Nicolae, Iancu). Realizați o serie de planșe care să conțină informații referitoare la viața și la opera lor.
3. Alcătuiți un testament spiritual. Cui l-ați adresa și ce ați lăsa urmașilor voștri?

Noaptea de decembrie

de Alexandru Macedonski

(fragmente)

Pustie și albă e camera moartă...
 Și focul sub vatră se stinge scrumit... –
 Poetul, alături, trăsnit stă de soartă,
 Cu nicio scânteie în ochiu-adormit...
 Iar geniu-i mare e-aproape un mit...
 Și nicio scânteie în ochiu-adormit. (...)

Făptura de humă de mult a pierit.

E moartă odaia, și mort e poetul...
 În zare, lupi groaznici s-aud, răgușit,
 Cum latră, cum urlă, cum urcă, cu-ncetul,
 Un tremol sinistru de vânt-năbușit...
 Iar crivățul țipă... – dar el, ce-a greșit?

Un haos, urgia se face cu-ncetul. (...)

Dar scrumul sub vatră, deodată, clipește...
 Pe ziduri, aleargă albastre năluci...
 O flacăra vie pe coș izbucnește,
 Se urcă, palpită, trosnește, vorbește...

„Arhanghel de aur, cu tine ce-aduci?”

Și flacăra spune: „Aduc inspirarea...
 Ascultă, și cântă, și tânăr refii... –
 În slava-nvierii îneacă oftarea...
 Avut și puternic emir, voi să fii.”
 Și flacăra spune: „Aduc inspirarea” –
 Și-n alba odaie aleargă vibrarea.

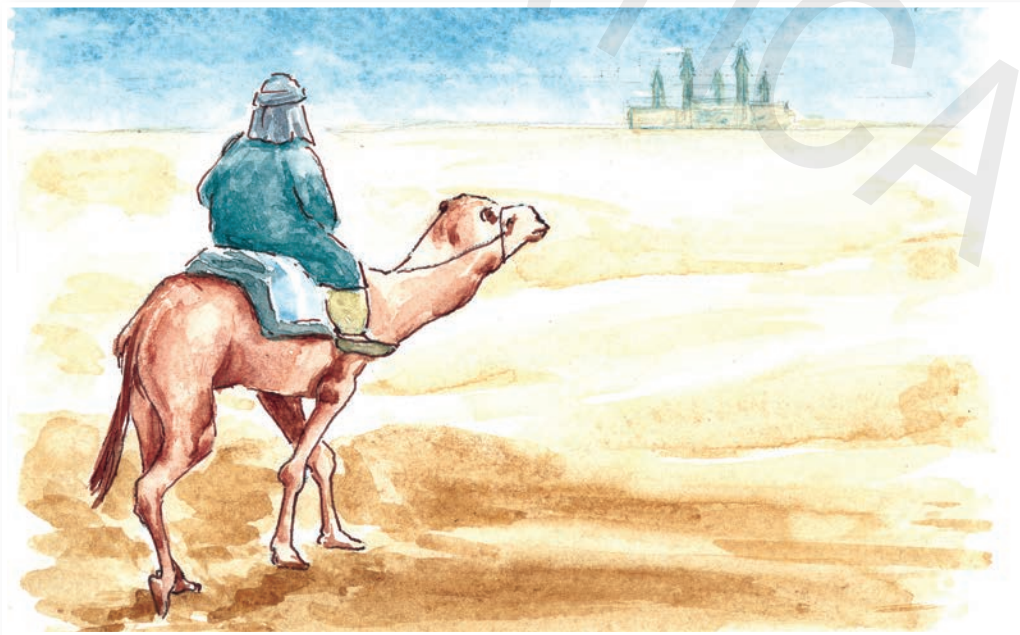
Răstriștea zăpezii de-afară, dispare...
 Deasupra-i e aur, și aur e-n zare, –
 Și iată-l emirul orașului rar...

Palatele sale sunt albe fantasme,
S-ascund printre frunze cu poame din basme,
Privindu-se-n luciul pâ râului clar.

Bagdadul! Bagdadul! și el e emirul...
Prin aer, petale de roze plutesc...
Mătasea-nflorită mărită cu firul
Nuanțe, ce-n umbră, încet, veștejesc... –
Havuzele cântă... – voci limpezi șoptesc...
Bagdadul! Bagdadul! și el e emirul. (...)

Și el e emirul, și toate le are...
E tânăr, e farmec, e trăsnet, e zeu,
Dar zilnic se simte furat de-o visare...
Spre Meka se duce cu gândul mereu,
Și-n fața dorinței – ce este – dispare
Iar el e emirul, și toate le are.

Spre Meka-l răpește credința – voința,
Cetatea preasfântă îl cheamă în ea,
Îi cere simțirea, îi cere ființa,
Îi vrea frumusețea – tot sufletu-i vrea
Din tălpi până-n creștet îi cere ființa.

Dar Meka e-n zarea de flăcări – departe –
De ea o pustie imensă-l desparte,
Și pradă pustiei câți oameni nu cad?
Pustia e-o mare aprinsă de soare,
Nici cântec de paseri, nici pomi, nici izvoare –
Și dulce e viața în rozul Bagdad. (...)

Dar iată și ziua când robii și-armează... –
Cămile gătește, și negri-armăsari,
Convoiul se-nșiră – în zori schinteiază,
Pornește cu zgomot, – mulțimea-l urmează,
Spre porți năpustită cu mici și cu mari.

Și el ce e-n frunte pe-o albă cămilă,
Jar viu de lumină sub roșu-oranisc,
S-oprește, o clipă, pe verdele pisc,
Privindu-și orașul în roza idilă...

S-oprește, o clipă, pe verdele pisc...
Din ochiul său mare o lacrimă pică,
Pe când, de sub dealuri, al soarelui disc
În gloria-i de-aur încet se ridică...

Și lacrima, clară, lucește, și pică...

Din apa fântânii pe care o știe
În urmă, mai cere, o dată, să bea...
Curmalii-o-nfășoară c-o umbră-albăstrie...
Aceeși e apa spre care venea
Copil, să-și alinte blondețea în ea –
Și-ntreagă, fântâna, e tot cum o știe.

E tot cum o știe, – dar, searbăd la față,
Sub magica-i umbră, un om se răsfață...
Mai slut e ca iadul, zdrențos, și pocit,
Hoit jalnic de bube, – de drum prăfuit,
Viclean la privire, și searbăd la față.

De nume-l întreabă emirul, deodată,
Ș-acesta-i răspunde cu vocea ciudată:
– La Meka, plecat-am a merge și eu.

– La Meka? La Meka?... – și vocea ciudată:
– La Meka! La Meka! răsună mereu.

Și pleacă drumețul pe-un drum ce cotește...
Pocit, șchiop și searbăd, abia se târește...
Și drumu-ocolește mai mult – tot mai mult,
Dar mica potecă sub pomi serpuiește,
O tânără umbră de soare-l ferește,
Auzu-i se umple de-un vesel tumult,
Și drumu-ocolește mai mult – tot mai mult.

Iar el, el emirul, de-asemenea pleacă
Pustia l-așteaptă în largu-i s-o treacă...
Prin prafu-i se-nșiră cămile și cai,
Se mistuie-n soare Bagdadul, și piere,
Mai șters decât rozul de flori efemere,
Mai stins decât visul pierdutului rai.

În largu-i, pustia, să treacă-l așteaptă...
Și el naintează – și calea e dreaptă
E dreaptă – tot dreaptă – dar zilele curg,
Și foc e în aer, în zori, și-n amurg –
Și el naintează – dar zilele curg. (...)

Cetatea din vise departe e încă,
Și vine și ziua cumplită când el,
Rămas din toți singur, sub cer de oțel,
Pe minte își simte o noapte adâncă... –
Când setea, când foamea, – grozave la fel,
Pe piept, ori pe pântec, îi pun câte-o stâncă,
Prin aeru-n flăcări, sub cerul de-oțel. (...)

Abia mai pășește cămila ce-l poartă...
Speranța, chiar dânsa, e-n sufletu-i moartă... –
Dar iată... – părere să fie, sau, ea?...
În zarea de flăcări, în zarea de sânge,
Lucește... – Emirul puterea și-o strânge... –
Chiar porțile albe le poate vedea...
E Meka! E Meka! ș-aleargă spre ea.

Spre albele ziduri, aleargă – aleargă,
Și albele ziduri, lucesc – strălucesc, –
Dar Meka începe și dânsa să meargă
Cu pasuri ce-n fundul de zări o răpesc,
Și albele ziduri, lucesc, – strălucesc!

Ca gândul aleargă spre alba nălucă,
Spre poamele de-aur din visu-i ceresc...
Cămila, cât poate, grăbește să-l ducă...
Dar visu-i, nu este un vis omenesc
Și poamele de-aur lucesc – strălucesc
Iar alba cetate rămâne nălucă. (...)

Rămâne nălucă în zarea pustiei
Regina trufașă, regina magiei,
Frumoasa lui Meka – tot visul ținut,
Și vede pe-o iazmă că-i trece sub poartă...
Pe când șovăiește cămila ce-l poartă...
Și-n Meka străbate drumețul pocit,
Plecat șchiop și searbăd pe drumul cotit –
Pe când șovăiește cămila ce-l poartă...

Și moare emirul sub jarul pustiei –
Și focu-n odaie se stinge și el,
Iar lupii tot urlă pe-ntinsul câmpiei,
Și frigul se face un brici de oțel...
Dar luna cea rece, ș-acea dușmănie
De lupi care urlă, – ș-acea sărăcie
Ce-alunecă zilnic spre ultima treaptă,
Sunt toate pustia din calea cea dreaptă,
Ș-acea izolare, ș-acea dezolare,
Sunt Meka cerească, sunt Meka cea mare...

Murit-a emirul sub jarul pustiei.

Vocabular

humă = numele popular al argilei întrebuințate la văruiul caselor

odaie = cameră

sinistru = care trezește sentimente de spaimă, de groază; groaznic, înspăimântător

crivăț = vânt puternic și rece care suflă iarna în Moldova și în Câmpia Dunării dinspre nord-est, aducând scăderi mari de temperatură
urgie = nenorocire mare care se abate asupra cuiva sau a ceva
nălucă = ființă fantastică, imaginară; arătare, fantomă, vedenie, nălucire
arhanghel = căpetenie a îngerilor
emir = titlu dat descendenților lui Mahomed; titlu dat unui guvernator sau unui principe domnitor în unele țări musulmane
răstriște (lit. restriște) = situație grea, primejdie în care se află cineva, șir de nenorociri care se abat asupra cuiva
roză = trandafir
rob = sclav; persoană foarte supusă, foarte devotată cuiva
convoi = mulțime (încolonată) care merge în aceeași direcție (și cu același scop); coloană
năpustit = îngrămădit
idilă = dragoste curată, naivă, tinerească
curmal = arbore exotic din familia palmierilor, cu trunchiul înalt până la 25 m, cu frunze mari de 2 -3 m și cu fructe comestibile
slut = (om) mutilat, schilodit, infirm, diform, pocit; (om) foarte urât, hâd
viclean = care se poartă, vorbește fără sinceritate, ascunzându-și adevăratele intenții; fățarnic, ipocrit, perfid
searbăd = (în text) palid la față; fără vlagă, veștejit
efemer = de scurtă durată; trecător, vremelnic; care trece foarte repede
iazmă = arătare urâtă și rea, nălucă, vedenie; persoană slabă, cu înfățișare respingătoare

A fi pustiu = a nu exista niciun semn de viață

A fluiera a pustiu = a fluiera în semn de neizbândă, de părere de rău; a fluiera a pagubă

A (-și) lua munții și pustile în cap = a pleca fără nicio țintă precisă

A pustiu = a jale, a moarte

A trece ca pe lângă o moară (sau casă) pustie = se spune despre cineva care trece pe lângă o casă cunoscută fără să intre sau pe lângă o persoană cunoscută fără să o salute

Să răspundem la întrebări!

1. Ce anotimp este prezentat la începutul operei literare *Noaptea de decembrie* de Alexandru Macedonski?
2. Cum arată camera poetului? Extrageți din poezie versuri care să vă susțină afirmațiile.

3. Care sunt elementele ce compun cadrul prezentat în primele trei strofe?
4. Cine îi aduce poetului „inspirarea”? Identificați versul care exprimă acest fapt.
5. Care sunt „personajele” textului dat?
6. În poezie se pot identifica două planuri: unul real și unul imaginar. Ce cuprinde fiecare dintre aceste planuri?
7. Din ce oraș este originar emirul?
8. Înspre ce oraș se îndreaptă prințul?
9. Ce-l desparte pe emir de „cetatea preasfântă”?
10. Cine mai pleacă spre Meka în același timp cu emirul?
11. Ce drum alege cerșetorul? Dar emirul?
12. De ce credeți că emirul a rămas singur în călătoria sa?
13. Ce se întâmplă cu emirul în finalul poeziei? Dar cu celălalt călător?
14. Ce planuri apar în ultima strofă a poeziei? Selectați versuri care să vă susțină afirmația.

Să descoperim, să reținem!

Alexandru Macedonski (1854–1920) a fost un poet, prozator și dramaturg. S-a născut la București, iar copilăria și-a petrecut-o la moșia părintească de lângă Craiova.

Debutază cu poezie în 1870 și în 1872 publică primul volum de versuri *Prima verba*. După 1880, Macedonski se impune definitiv pe scena literară românească: înființează revista *Literatorul*, publică al doilea volum de versuri care se bucură de o primire favorabilă (*Poezii*,

1882), i se joacă în premieră câteva piese.

Opera:

Volume de proză: *Cartea de aur*, *La calvaire de feu* (apărut la Paris, în versiunea românească, sub titlul *Thalassa*)

Poezie: *Flori sacre*, *Poema rondelurilor*

Teatru: *Moartea lui Dante Alighieri*

Admirator al poetului francez Alfred de Musset, Macedonski scrie un ciclu de unsprezece *Nopți*, gândite ca o replică și o continuare a poeziilor acestuia.

Poemul *Noaptea de decembrie* a fost publicat pentru prima dată în revista *Forța morală* (6 ianuarie 1902) și apoi în volumul *Flori sacre* (1912).

Poetul prezintă în poem opoziția dintre artist, omul de geniu, reprezentat de emir și omul comun, reprezentat de către drumețul „pocit, schiop și searbăd”.

Poezia *Noaptea de decembrie* cuprinde trei secvențe poetice:

- a) imaginea creatorului de artă (a poetului);
- b) aducerea inspirației careia i se asociază imaginea emirului;
- c) drumul emirului prin deșert și efortul depus pentru atingerea idealului.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiți enunțuri cu cuvintele și expresiile următoare: *sinistru, nălucă, emir, rob, slut, a fi pustiu, a-și lua munții și pustiile în cap*.
2. Găsiți în opera literară *Noaptea de decembrie* structuri (grupuri de cuvinte) care să conțină figurile de stil învățate.
3. Identificați versuri care să conțină trei imagini artistice diferite.
4. Extrageți versul care exprimă trăsăturile emirului.
5. Identificați în poem versurile în care apare ultima imagine a Bagdadului.
6. Identificați strofa în care se realizează portretul cerșetorului ce pornește spre Meka în același timp cu emirul.
7. Recitiți versurile care se referă la drumurile pe care pornesc cei doi călători.
8. Emirul pornește călare, în lunga-i călătorie spre Meka, pe-o „albă cămilă”. Regăsiți în textul poetic și alte culori.

Lucrăm în grup

1. Discutați despre drumul celor doi călători din poemul *Noaptea de decembrie* de Alexandru Macedonski. Ce credeți că sugerează drumul drept pe care merge emirul și cel ocolit pe care pornește cerșetorul?
2. Care credeți că este rolul artistului (poet, sculptor, pictor etc.) în societatea zilelor noastre?
3. Cum credeți că ar arăta o lume fără creații artistice și fără artiști?

Dorința

de Mihai Eminescu

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazi,
Să-ți desprind din creștet vâlul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci.

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuraticice izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

Vocabular

prund = pietriș mărunț amestecat cu nisip, care se găsește pe fundul și pe malul apelor; albie, fund de apă (cu pietriș); mal, teren acoperit cu pietriș

prisă = platformă îngustă de pământ, făcută de-a lungul peretelui din față (și al celor laterali) al unei case țărănești; porțiune de teren cu suprafața plană, fără denivelări

armonie = potrivire perfectă a elementelor unui întreg

A fi brațul (drept al) cuiva = a fi omul de încredere al cuiva

A fi cu brațele legate = a nu putea face nimic

A-l lua pe „nu” în brațe = a) a refuza categoric să facă un lucru

A primi (sau a aștepta) pe cineva cu brațele deschise = a primi (a aștepta) pe cineva cu mare plăcere, cu toată dragostea

A sta cu brațele încrucișate = a) a nu se implica; b) a nu face nimic; c) a fi comod, nepăsător.

Să răspundem la întrebări!

1. Cărui gen îi aparține opera literară *Dorința*?
2. Cum își exprimă autorul gândurile și ideile – direct sau indirect?
3. Care sunt elementele care alcătuiesc cadrul natural prezentat în poezie?
4. Ce prezintă opera literară propusă?
5. Ce sentimente reies din textul dat?

Să descoperim, să reținem!

Eul liric este o voce imaginară, o creație a autorului, prin care acesta își exprimă în poezie sentimente, stări, emoții, impresii, trăiri profunde. Deși poate fi considerat o ipostază a poetului/autorului, eul liric nu se suprapune vieții (biografiei) acestuia. În funcție de stările și atitudinile exprimate, eul liric poate fi *visător*, *meditativ*, *îndrăgostit* etc. La nivelul textului prezența eului liric este redată prin **mărcile eului liric**: *pronume, adjective pronominale și verbe la persoana I, interjecții și pronume, adjective pronominale și verbe la persoana a II-a, substantive în cazul vocativ*.

Să pronunțăm, să scriem corect!

Corecțați, oral, următoarele enunțuri:

- a) Se duce în bibliotecă pentru a studia.
- b) Fratele meu se joacă zilnic la parc.
- c) Cel mai bun din colegii mei s-a mutat la altă școală.
- d) Au fost date în folosință încă 100 de apartamente.
- e) Spectacolul care l-am văzut a fost interesant.

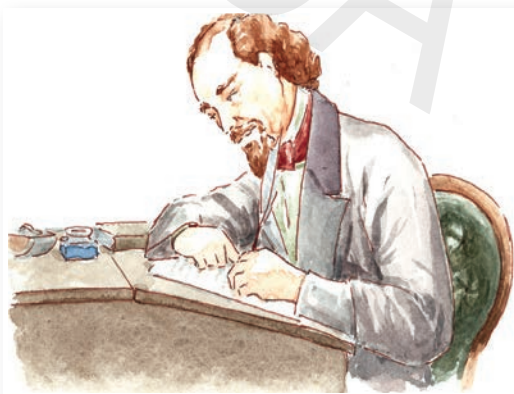
Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Identificați, în textul literar citat, două cuvinte polisemantice (care au mai multe înțelesuri) și alcătuiți, oral, enunțuri prin care să evidențiați sensurile acestora.
2. Propuneți sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii/locuțiuni din text: *codru, ascund, încet, batere de vânt, bătut de gânduri*.
3. Selectați din text două adjective din câmpul semantic al *culorilor* și dezvoltați apoi acest câmp cu alte zece asemenea adjective.
4. Selectați din următoarea listă tema/temele (aspectul general din realitate prezentat artistic în operă) dezvoltate de Eminescu în poezia dată: *călătoria; timpul; iubirea; cunoașterea; natura; istoria*.
5. Găsiți în textul literar propus trei figuri de stil diferite și numiți-le.

Lucrăm în grup

1. Împărțiți în șase grupe, interpretați fiecare strofă a poeziei, identificați: ideea/ideile poetice, sentimentele transmise, tema/temele, mărcile eului liric, figurile de stil, mesajul strofei etc.
2. Discutați despre semnificațiile următoarei afirmații: „Poezia este reprezentarea sufletului, a lumii celei mai lăuntrice în totalitatea ei.” (Novalis)

Mistrețul cu colți de argint

de Ștefan Augustin Doinaș

Un prinț din Levant îndrăgind vânătoreea
prin inimă neagră de codru trecea.
Croindu-și cu greu prin hațișuri cărarea,
cântă dintr-un flaut de os și zicea:

– Veniți să vânăm în păduri nepătrunse
mistrețul cu colți de argint, fioros,
ce zilnic își schimbă în scorburi ascunse
copita și blana și ochiul sticlos...

– Stăpâne, ziceau servitorii cu goarne,
mistrețul acela nu vine pe-aici.
Mai bine s-abatem vânatul cu coarne,
ori vulpile roșii, ori iepurii mici ...

Dar prințul trecea zâmbitor înainte
privea printre arbori atent la culori,
lăsând în culcuș căprioara cuminte
și linxul ce râde cu ochi sclipitori.

Sub fagi el dădea buruiana-ntr-o parte:
– Priviți cum se-nvârte făcându-ne semn
mistrețul cu colți de argint, nu departe:
veniți să-l lovim cu săgeată de lemn!...

– Stăpâne, e apa jucând sub copaci,
zicea servitorul privindu-l isteț.
Dar el răspundea întorcându-se: – Taci...
Și apa sclipea ca un colț de mistreț.

Sub ulmi, el zorea risipite alaiuri:
– Priviți cum pufnește și scurmă stingher,
mistrețul cu colți de argint, peste plaiuri:
veniți să-l lovim cu săgeată de fier!...

– Stăpâne, e iarba foșnind sub copaci,
zicea servitorul zâmbind îndrăzneț.
Dar el răspundea întorcându-se: – Taci...
Și iarba sclikea ca un colț de mistreț.

Sub brazi, el strigă îndemnându-i spre creste:
– Priviți unde-și află odihnă și loc
mistrețul cu colți de argint, din poveste:
veniți să-l lovim cu săgeată de foc!...

– Stăpâne, e luna lucind prin copaci,
zicea servitorul râzând cu dispreț.
Dar el răspunde întorcându-se: – Taci...
Și luna sclikea ca un colț de mistreț.

Dar vai! sub luceferii palizi ai bolții
cum stă în amurg, la izvor aplecat,
veni un mistreț uriaș, și cu colții
îl trase sălbatic prin colbul roșcat.

– Ce fiară ciudată mă umple de sânge,
oprind vânătoarea mistrețului meu?
Ce pasăre neagră stă-n lună și plânge?
Ce veștedă frunză mă bate mereu?...

– Stăpâne, mistrețul cu colți ca argintul,
chiar el te-a cuprins, grohăind, sub copaci.
Ascultă cum latră copoi gonindu-l...
Dar prințul răspunse-ntorcându-se. – Taci.

Mai bine ia cornul și sună întruna.
Să suni până mor, către cerul senin...
Atunci asfinți după creste luna
și cornul sună, însă foarte puțin.

Vocabular

hățișuri = loc plin cu măracini, cu arbuști spinoși

flaut = instrument muzical de suflat alcătuit dintr-un cilindru îngust de lemn sau de metal, prevăzut cu găuri și cu clape

fioros = care inspiră spaimă, frică, groază; înspăimântător, groaznic,

scorbură = scobitură (mare) în trunchiul unui copac putrezit pe dinăuntru

goarnă = instrument muzical de suflat din alamă, folosit mai ales în armată; trompetă, trâmbiță

ulm = nume dat mai multor specii de arbori și de arbuști cu scoarța în general netedă, cu coroana stufoasă, cu frunze alterne și asimetrice zimțate pe margini, albicioase și cu peri moi pe dos, al căror lemn tare este folosit în rotărie

alai = mulțime de oameni care însoțește o ceremonie, o persoană de seamă

pufni = a expira pe nări cu zgomot, scurt și sacadat (din cauza oboselii, a mâniei, a nemulțumirii)

scurma = a răscoli la suprafața pământului (cu râțul, cu ciocul, cu ghearele, cu o unealtă)

stingher = care este doar ici și colo; izolat, răzleț, singur

grohăi = a scoate sunete caracteristice speciei porcilor

Din cap până-n picioare = de sus până jos, în întregime, cu desăvârșire

Cu noaptea-n cap = dis-de-dimineată

(Până) peste cap = extrem de..., exagerat de...

Cu un cap mai sus = (cu mult) mai sus, mai deștept, mai reușit, mai bine

Cu capul plecat = rușinat, umilit, învins

A se da peste cap = a face tumbe; a depune eforturi deosebite pentru a realiza ceva, a face imposibilul

Să răspundem la întrebări!

1. Câte strofe are poezia?
2. Care este scopul plimbării prințului prin pădure?
3. Cine îl însoțește pe prinț în pădure?
4. Cu ce fel de săgeți vrea prințul să-și ucidă prada?
5. Ce se întâmplă cu prințul în final?
6. De ce credeți că amână prințul momentul vânătorii?

Să descoperim, să reținem!

Ștefan Augustin Doinaș (pe numele său adevărat – Ștefan Popa, 1922–2002) a fost un poet, eseist, traducător, și politician român.

Volume de versuri: *Cartea mareelor* (1964), *Omul cu compasul* (1966), *Ipostaze* (1967), *Ce mi s-a întâmplat cu două cuvinte* (1972), *Papirus* (1974), *Anotimpul discret* (1975), *Vânătoare cu șoim* (1985), *Lamentații* (1993).

Scrisă în 1945 și refăcută în 1950, opera *Mistrețul cu colți de argint* face parte dintr-un ciclu de 19 balade publicate în volumul *Omul cu compasul*, apărut în anul 1966.

Mistrețul cu colți de argint apare, la o primă lectură, sub forma unei povestiri fantastice de vânătoare, a unei balade. Cu toate acestea, se simte preocuparea autorului de a transmite semnificații, dincolo de linia narativă a baladei, care trebuie citită ca o alegorie.

Prințul din Levant este un vânător straniu, care își îndeamnă servitorii să intre în păduri nepătrunse după mistrețul cu colți de argint din poveste. Prințul nu este ispitit de vânatul cu coarne, iar „vulpile roșii și iepurii mici, căprioara cuminte” ori „linxul cu ochi sclipitori” îl lasă indiferent. El își zărește fantasma în diferite locuri: în hățișurile pădurii, peste plaiuri sau dincolo de brazi, spre crestele munților. Mistrețul îl cheamă, îi face semn, pufnește și scurmă stingher, în așteptare. Apa, iarba și luna sclipesc pe rând ca un colț de mistreț. Prințul aleargă după vânatul cel mare într-o goană imposibilă, sfârșind prin a fi răpus de mistreț.

Să pronunțăm, să scriem corect!

Înnebuni sau înebuni? Înot sau Înnot?

Verbele/cuvintele care s-au format din prefixul **în-** și un radical care începe cu litera **n** se scriu întotdeauna cu doi de **n**.

Fiți atenți la cuvintele precum *înnot*, a *înnota* – acestea se scriu cu un singur **n** întrucât nu sunt formate prin prefixare, ci sunt cuvinte moștenite din limba latină (lat. *innotare*, în limba română și-a pierdut cel de-al doilea **n**).

Tabelul de mai jos conține câteva exemple explicate, pentru a înțelege mai ușor:

cuvântul	prefixul	rădăcina
(a) înnegri	în +	negri
(a) înnebuni	în +	nebun
înnobilare	în +	nobil
(a) înnoda	în +	nod
(a) înnopta	în +	nopta

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Dați exemple de enunțuri în care să apară expresii cu substantivul cap.
2. Numiți cuvinte care aparțin câmpului semantic al muzicii. Folosiți cuvintele de la vocabular pentru sugestii.
3. Folosind un dicționar, dați exemple de cuvinte care se scriu cu doi „n”.
4. Identificați în poezia *Mistrețul cu colți de argint* de Ștefan Augustin Doinaș două imagini artistice diferite.
5. Extrageți din textul literar dat patru epitețe, o enumerație și două comparații.

Lucrăm în grup

1. Împreună cu colegii de clasă, căutați pe internet o interpretare a poeziei *Mistrețul cu colți de argint* și audiați-o.
2. Căutați informații despre Ștefan Augustin Doinaș. Realizați o fișă cu date despre viața și opera lui Ștefan Augustin Doinaș. Ajutați-vă de biblioteca școlii și de internet.
3. Căutați în *Dicționarul de simboluri* de Jean Chevalier și Alain Gheerbrant (Editura Artemis, București, 1999) semnificațiile cuvintelor: *mistreț* și *vânătoare*.

Către poeții veacului XIX

de Petőfi Sándor

Cum pribegea-n pustie Moise
Cu-al său popor din loc în loc,
Umblăm, având în față stâlpul
Trimis de Dumnezeu, de foc.
Azi Dumnezeu a dat menirea
Să fie foc îndrumător
Poeților, s-arate drumul
Spre Canaan mulțimilor.

’Nainte, dar, cel ce poet e,
Cu cei ce-s mulți, sfruntând văpăi!
Blestemul cadă pe acela
Ce lasă steagul alor săi,
Blestem pe cel ce, laș sau trândav,
În vreme ce ai săi se zbat,
Rămâne-n urmă și se-ntinde,
Stând sub un arbore,-mpăcat.

Sunt mincinoși profeți ce-ntr-una
Ne spun, cu gândul înrăit,
Să ne oprim, căci acesta este
Pământul sfânt făgăduit.
Minciună e, neobrăzată,
Pe care o-nfierează cei
Ce, milioane, umblă-n arșiți
Flămânzi, săraci, de-obidă grei.

Când ale-mbelșugării coșuri
S-or revărsa pe toți, și când
La masa dreptului, oricine
Va sta, același drept având,
Când raza rațiunii, clară
Sclipi-va-n fiecare geam,
Să ne oprim, putea-vom spune,
Căci am ajuns în Canaan.

Petőfi Sándor

Dar până-atunci? Odihnă nu e,
Înaintează lupta grea,
Pentru ce facem, poate, viața
Răsplată nu o să ne dea,
Dar moartea ne va-nchide ochii
C-un lin, mângâietor sărut,
Și funii lungi, de flori, ne-or duce
Sicriul în pământul mut.

(ianuarie 1847)

(Traducere de: Eugen Jebeleanu)

Kölcsey Ferenc

Arany János

Vörösmarty Mihály

Vocabular

a pribegi = a fi pribeag; a rătăci din loc în loc; a hoinări

menire = misiune, rost, sarcină, predestinare; soartă, destin

a sfrunța = a înfrunța cu dispreț și în mod obraznic

văpaie = flacăra mare, pară, vâlvătaie

trândav = care se mișcă și lucrează încet și în silă; căruia îi place să lenevească; leneș, molatic, inactiv

obidă = întristare adâncă, durere sufletească; mâhnire, amărăciune, jale; necaz; ciudă, mânie

Să răspundem la întrebări!

1. Ce personaj biblic este amintit în opera literară *Către poezii secolului XIX* de Petőfi Sándor?
2. Cum își exprimă autorul gândurile și ideile – direct sau indirect?
3. Ce sentimente sunt exprimate în textul dat?

Să pronunțăm, să scriem corect!

Scrierea consoanelor X și CS

O problemă în scrierea românească o constituie, deseori, consoanele **x** și **cs**. În acest sens vrem să analizăm regulile de scriere corectă a acestor consoane. Iată care sunt ele:

Se scrie **x**, nu **cs**, în:

1. cuvinte de origine străină: **xenofob**, **xerox**, **box**, **anexă**, **axă**, **sfinx**, **xilograf**, **ortodox**, **excursie**, **boxă**, **exigent**, **vexat**, **toxic**, **sintaxă**, **exuberanță**, **extracție** etc.
2. se scrie **x**, dar se rostește **gz** în cuvinte de tipul: **exact**, **examen**, **exemplu**, **exilat**, **existență**, **exod**, **exorciști**, **exotic**.

Atenție!

- a) alternanța **cs** / **cș** de la finele substantivelor și al adjectivelor e notată **x** / **cș(i)**:
Sfinx-sfincși
Convex-convecși
Ortodox-ortodocși
Perplex-perplecși
Reflex-reflecși
- b) îmbinarea **cs** se scrie în toate formele cuvintelor create pe terenul limbii noastre (a ticsi, a îmbâcsi, micsandă, etc), precum și în unele împrumuturi care își păstrează acest grup consonantic din limba de origine: cocs, comics, ruc-sac, scons etc.
- c) se păstrează, potrivit tradiției, grupul consonantic **cs** în numele poetului Vasile Alecsandri.
- d) se scrie și se pronunță **cz** în cuvintele: eczemă, eczematos.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Găsiți în poezia *Către poeții secolului XIX* două imagini artistice vizuale.
2. Identificați în textul literar dat cuvinte care să facă parte din câmpul semantic al focului și al luptei.
3. Găsiți în poezie versuri care să conțină trei figuri de stil diferite.
4. Dați exemple de cuvinte în care consoana x se pronunță gz și cuvinte în care se pronunță cs.

Complementul

1. Citiți următoarele versuri eminesciene:

- a) „Un rai de basme văd printre pleoape”
- b) „Tresărind în cercuri albe/El cutremură o barcă”
- c) „Abia atinge covorul moale, /Mătasea sună sub picior...”

2. Puneți întrebările corespunzătoare și identificați complementele.

- a) Ce fel de parte de propoziție este complementul?
- b) Ce parte de vorbire determină complementul?

Partea secundară de propoziție care determină un verb se numește complement.

1. Complementul direct

Complementele *un rai, o barcă, covorul* arată obiectele asupra cărora se exercită direct acțiunea verbelor determinate.

Complementul care arată obiectul (ființă, lucru, fenomen) asupra căruia se exercită direct acțiunea verbului determinat se numește **complement direct**.

Complementul direct răspunde la întrebările: *pe cine? ce?* puse verbului pe care îl determină.

Complementul direct poate fi exprimat prin:

- a) **substantiv în cazul acuzativ, cu sau fără prepoziție:**

Îl caut **pe Andrei** prin toată școala.

Am citit multe **poezii** scrise de Mihai Eminescu.

- b) **pronume personal sau de politețe în cazul acuzativ, cu sau fără prepoziție:**

O respect **pe ea**.

Îl ascult **pe dumnealui**.

- c) **numeral cu valoare substantivală în cazul acuzativ, cu prepoziție:**

Îl aleg **pe al doilea**.

Nu-i cunosc **pe cei doi**.

- d) **verb la modul infinitiv, supin sau gerunziu:**

Nu-ți pot **aduce** cartea.

Am terminat **de citit** cartea.

Am auzit **sunând** la intrare și am deschis.

2. Complementul indirect

Puneți întrebările corespunzătoare și precizați funcția sintactică a cuvintelor subliniate:

E ziua mamei! Maria î-a adus flori. *Mamei* îi face mare plăcere. Ea este mândră *de fiica* ei.

Cuvintele subliniate determină verbe, așadar sunt complemente. Ele răspund la întrebările: *cui?, de cine?* puse verbului determinat. Arată cui îi este atribuită acțiunea verbului determinat sau asupra cui se exercită indirect acțiunea acestuia.

Complementul care arată obiectul asupra căruia se răsfrânge indirect acțiunea verbului determinat sau cui îi este atribuită o acțiune sau o caracteristică se numește **complement indirect**.

Întrebările complementului indirect sunt: *cui?, de cine?, de ce?, despre cine?, despre ce?, la cine?, la ce?, pentru cine?, pentru ce?, cu cine?, cu ce?* etc., puse verbului determinat.

Complementul indirect se exprimă prin:

- a) **substantiv în cazul acuzativ (cu prepoziție), dativ sau genitiv (cu prepoziție):**

Vorbim **despre excursia** organizată de școala noastră.

Le-am spus **părinților** adevărul.

Asupra sufletului meu s-a abătut o adevărată furtună.

- b) **pronume în cazul acuzativ (cu prepoziție), dativ, genitiv (cu prepoziție):**

Despre el vorbim foarte des.

Ție ți-a vorbit despre excursia planificată.

Soldații luptau **împotriva acestora**.

- c) **verb la modul infinitiv, gerunziu sau supin:**

Mă gândesc **a renunța** la excursia planificată.

Mă plictisesc **privind** același peisaj monoton.

M-am săturat **de mers** cu trenul.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Subliniați numai complementele directe din textul de mai jos:

„Glasul ei dulce mă legăna... Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cârlionțat în două și mă săruta... Când m-am deșteptat, bunica își isprăvisese caierul.”

(Barbu Ștefănescu-Delavrancea, *Bunica*)

2. Analizați complementele directe din textul următor, după modelul dat:

„Conducătorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Așa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet și nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei și 50 de bani, și-l dă jos din tren în orice stație.”

(I. L. Caragiale, *D-l Goe*)

Model de analiză:

bilet = complement direct exprimat prin substantiv comun, simplu, gen neutru, număr singular, caz acuzativ, nearticulat.

3. Identificați numai complementele indirecte din textele următoare:

- a) „În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri și cuminți.”

(M. Eminescu, *O, rămâi...*)

- b) „Tu bagi de seamă că nu-ți vorbesc de gramatică și de aritmetică. Și nici nu-ți voi vorbi...
... și toți cântă, cântă așa, de-i place și lui domnu Trandafir...”

(M. Sadoveanu, *Domnu' Trandafî*)

4. Analizați, oral, complementele indirecte din propozițiile de mai jos, după modelul dat:

- a) Lui nu-i spune nimic despre Andrei.
b) I-am vorbit Mariei despre cărțile citite în vacanță.
c) I-am adus lui Mihai un volum de versuri.
d) Nu ți-am spus despre hotărârile luate.

Model:

lui = complement indirect exprimat prin pronume personal, persoana a III-a, gen masculin, număr singular, cazul dativ, formă accentuată.

VII. OMUL TRECĂTOR – MOȘTENIREA UMANITĂȚII

Răstignirea lui Christos

(după *Evangelia lui Marcu*)

Capitolul XIV

32. Și au venit la un loc al cărui nume este Ghetsemani, și acolo a zis către ucenicii săi: Stați aici până Mă voi ruga. (...)
35. Și mergând puțin mai înainte, a căzut cu fața la pământ și Se ruga, ca, de este cu puțință, să treacă de la el ceasul (acesta).
36. Și zicea: Avva Părinte, toate sunt Ție cu puțință. Depărtează paharul acesta de la Mine. Dar nu ce voiesc Eu, ci ceea ce voiești tu.
37. Și a venit și i-a găsit dormind și a zis lui Petru: Simone, dormi? N-ai avut tărie ca să veghezi un ceas? (...)
41. Și a venit a treia oară și le-a zis: Dormiți de acum și vă odihniți! E gata! A sosit ceasul. Iată Fiul Omului este dat în mâinile păcătoșilor.
42. Sculați-vă să mergem. Iată, cel ce M-a vândut s-a apropiat.
43. Și îndată, încă vorbind El, a venit Iuda Iscarioteanul, unul dintre cei doisprezece, și cu el mulțime de săbii și ciomege, de la arhierei, de la cărturari și bătrâni.
44. Și vânzătorul le dăduse semn, zicând: Pe care-L voi săruta, Acela este. Prindeți-L și duceți-L cu pază.
45. Și venind îndată și apropiindu-se de El, a zis Lui: Învățătorule! Și L-a sărutat.
46. Iar ei au pus mâna pe El și L-au prins. (...)
53. Și au dus pe Iisus la marele preot și s-au adunat acolo toți preoții cei mai de seamă și bătrânii și cărturarii. (...)
55. Și preoții cei mai de seamă și sinedriul căutau împotriva lui Iisus mărturie ca să-L dea la moarte, dar nu găseau. (...)
65. Și unii au început să-L scuie și să-L bată cu pumnii și să-I zică: Proorocește! Și slugile îl băteau cu palmele. (...)

Peter Paul Rubens:
Iisus răstignit (1611)

Capitolul XV

1. Și îndată dimineața, arhieriei, ținând sfat cu bătrânii, cu cărturarii și cu tot sinedriul și legând pe Iisus, L-au dus și L-au predat lui Pilat.
2. Și L-a întrebat Pilat: Tu ești regele iudeilor? Iar El, răspunzând, i-a zis: Tu zici.
3. Iar arhieriei Îl învinuiau de multe.
4. Iar Pilat L-a întrebat: Nu răspunzi nimic? Iată câte spun împotriva Ta.
5. Dar Iisus nimic n-a mai răspuns, încât Pilat se mira.
6. Iar la sărbătoarea Paștilor, le elibera un întemnițat pe care-l cereau ei.
7. Și era unul cu numele Baraba închis împreună cu niște răzvrățiți, care în răscoală săvârșiseră ucidere.
8. Și mulțimea, venind sus, a început să ceară lui Pilat să le facă precum obișnuia pentru ei.
9. Iar Pilat le-a răspuns, zicând: Voiți să vă eliberez pe regele iudeilor?
10. Fiindcă știa că arhieriei Îl dăduseră în mâna lui din invidie.
11. Dar arhieriei au ațâțat mulțimea ca să le elibereze mai degrabă pe Baraba.
12. Iar Pilat, răspunzând iarăși, le-a zis: Ce voi face deci cu cel despre care ziceți că este regele iudeilor?
13. Ei iarăși au strigat: Răstignește-L!
14. Iar Pilat le-a zis: Dar ce rău a făcut? Iar ei mai mult strigau: Răstignește-L!
15. Și Pilat, vrând să facă pe voia mulțimii, le-a eliberat pe Baraba, iar pe Iisus, biciuindu-L, L-a dat ca să fie răstignit.
16. Iar ostașii L-au dus înăuntrul curții, adică în pretoriu, și au adunat toată cohorta.
17. Și L-au îmbrăcat în purpură și, împletindu-I o cunună de spini, I-au pus-o pe cap.
18. Și au început să se plece în fața Lui, zicând: Bucură-Te regele iudeilor!
19. Și-L băteau peste cap cu o trestie și-L scuipau și, căzând în genunchi, I se închinau.
20. Și după ce L-au batjocorit, L-au dezbrăcat de purpură și L-au îmbrăcat cu hainele Lui. Și L-au dus afară ca să-L răstignească.
21. Și au silit pe un trecător, care venea din țarină, pe Simon Cirineul, tatăl lui Alexandru și al lui Ruf, ca să ducă crucea Lui.
22. Și L-au dus la locul zis Golgota, care se tălmăcește „locul Căpățânii”.
23. Și I-au dat să bea vin amestecat cu smirnă, dar El n-a luat.
24. Și L-au răstignit și au împărțit între ei hainele Lui, aruncând sorți pentru ele, care ce să ia.
25. Iar când L-au răstignit, era ceasul al treilea.
26. Și vina Lui era scrisă deasupra: Regele iudeilor.
27. Și împreună cu El au răstignit doi tâlhari: unul de-a dreapta și altul de-a stânga Lui.

28. Și s-a împlinit Scriptura care zice: Cu cei fără de lege a fost socotit.
29. Iar cei ce treceau pe acolo Îl huleau, clătinându-și capetele și zicând: Huu! Cel care dăruimi templul și în trei zile îl zidești.
30. Mântuiește-Te pe Tine Însuți, coborându-Te de pe cruce!
31. De asemenea și arhieriei, batjocorindu-L între ei, împreună cu cărturarii, ziceau: Pe alții a mântuit, dar pe Sine nu poate să Se mântuiască!
32. Hristos, regele lui Israel, să Se coboare de pe cruce, ca să vedem și să credem. Și cei împreună răstigniți cu El Îl ocărau.
33. Iar când a fost ceasul al șaselea, întuneric s-a făcut peste tot pământul până la ceasul al nouălea.
34. Și la al nouălea ceas, a strigat Iisus cu glas mare: Eloi, Eloi, lama sabah-tani?, care se tălmăcește: Dumnezeu! Dumnezeu! Meu, Dumnezeu! Meu, de ce M-ai părăsit?
35. Iar unii din cei ce stăteau acolo, auzind, ziceau: Iată, îl strigă pe Ilie.
36. Și, alergând, unul a înmuiat un burete în oțet, l-a pus într-o trestie și l-a dat să bea, zicând: Lăsați să vedem dacă vine Ilie ca să-L coboare.
37. Iar Iisus, scoțând un strigăt mare, Și-a dat duhul.
38. Și catapeteasma templului s-a rupt în două, de sus până jos.
39. Iar sutașul care stătea în fața Lui, văzând că astfel Și-a dat duhul, a zis: Cu adevărat omul acesta era Fiul lui Dumnezeu!

Vocabular

ucenic = adept și continuator al cuiva într-un anumit domeniu de activitate; discipol; persoană care învață o meserie sub conducerea unei alte persoane calificate

a veghea = a sta treaz noaptea, a nu dormi în timpul nopții; a păzi, a sta de strajă; a supraveghea o activitate

cărturar = învățat, savant, erudit

sinedriu = sfat, consiliu bisericesc

arhierie = denumire generală pentru gradele superioare ale clerului (episcop, arhiepiscop, mitropolit)

a ațâța = (în text) a face ca o acțiune, un sentiment să devină mai intens (având urmări serioase); a aduce în mod intenționat într-o stare de iritare, determinând la acțiuni dușmănoase

a răstigni = a ucide în chinuri pe cineva (mai ales în Antichitate), pironindu-l cu brațele și cu picioarele pe o cruce; a crucifica

pretoriu = sală de judecată la romani

cohortă = unitate de infanterie egală cu a zecea parte dintr-o legiune

purpură = haină confecționată dintr-o stofă de culoare roșie-închisă și purtată în trecut de regi, împărați sau domnitori

smirnă = rășină extrasă din scoarța unui arbore exotic, care arde răspândind un miros specific, având diverse întrebuințări (în medicină, parfumerie, la ceremoniile religioase)

a huli = a spune vorbe de ocară sau de batjocură la adresa cuiva, a ocări pe cineva; a vorbi de rău, a calomnia, a defăima

catapeteasmă = perete despărțitor (împodobit cu icoane) între altar și restul bisericii

sutaș = (în Antichitate, mai ales la romani) comandant peste o sută de ostași; centurion

A arunca banii pe fereastră = a cheltui fără socoteală

A arunca (ceva cuiva) în nas (sau în obraz) = a reproșa (cuiva ceva)

A arunca flăcări pe nas = a fi foarte furios

A arunca în spinarea cuiva = a face pe cineva răspunzător de o greșeală, o vină

A arunca paie pe foc = a întârâta și mai mult pe cineva; a agrava, a înrăutăți o situație

A arunca praf în ochi = a înșela, a minți

A arunca sorții = a trage la sorți

Să răspundem la întrebări!

1. Unde pleacă Iisus cu ucenicii săi să se roage?
2. Care este rugăcinea lui Christos adresată lui Dumnezeu?
3. Cum se numește apostolul care îl vinde pe Iisus?
4. Care este semnul prin care trădătorul îl indică pe învățător?
5. La cine îl aduc arhieriei cu bătrânii și cărturarii pe Iisus?
6. Cum se numește tâlharul care este eliberat de Pilat în schimbul lui Iisus?
7. De ce îi fac soldații lui Iisus o cunună de spini?
8. Cum se numește cel care-i duce crucea lui Christos?
9. Unde a fost răstignit Iisus?
10. Cine a fost crucificat împreună cu Iisus?

Să descoperim, să reținem!

Iisus Christos este fondatorul și figura centrală a creștinismului, și unul dintre cele mai importante simboluri occidentale, majoritatea bisericilor creștine considerându-l Fiul lui Dumnezeu sau Mesia cel vestit de *Vechiul Testament* iudaic, ce în timp a devenit al doilea personaj al Trinității creștine.

În tradiția creștină se consideră că prin moartea sa, Iisus a răscumpărat păcatul strămoșesc (moștenit de la Adam și Eva).

Principalele texte sursă care au în centru figura lui Christos sunt cele patru evanghelii canonice (incluse în Biblie – *Matei, Marcu, Luca și Ioan*) la care se adaugă celelalte cărți ale *Noului Testament*.

Trăsăturile fundamentale ale imaginii sale în creștinism se datorează anumitor evenimente majore ale existenței sale relatate în Biblie: *Nașterea, Minunile săvârșite, Crucificarea și Învierea*, precum și învățăturii pe care a dat-o oamenilor.

Să pronunțăm, să scriem corect!

Scrierea cu majusculă

1. Se scriu cu inițială majusculă:

- a) numele de persoane, pseudonimele și poreclele: Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Mihai Eminescu;
- b) numele proprii mitologice, religioase și literare: Cristos, Dumnezeu, Poseidon, Zeus;
- c) numele proprii date animalelor: Grivei, Azorel, Murgu.

Observație!

Dacă numele propriu este alcătuit din mai mulți termeni, majuscula este obligatorie la toți termenii, cu excepția cuvintelor ajutătoare: Baba-Cloanța, Păsări-Lăți-Lungilă, Statu-Palmă-Barbă-Cot.

2. Se scriu cu inițială majusculă la toți termenii, cu excepția cuvintelor ajutătoare:

- a) numele astrilor și al constelațiilor: Luceafărul, Marte, Pluton, Saturn, Uranus, Venus;
- b) numele entităților geografice și teritorial-administrative: Capul Bunei Speranțe, Marea Neagră, Statele Unite ale Americii, Valea Prahovei, Delta Dunării;
- c) denumirile oficiale ale organelor și organizațiilor de stat și politice naționale sau internaționale, ale întreprinderilor și instituțiilor de tot felul: Camera Lorzilor, Editura Științifică, Ministerul Afacerilor Externe, Organizația Națiunilor Unite, Uniunea Europeană;
- d) denumirile evenimentelor și ale marilor epoci istorice: Antichitatea, Evul Mediu, Iluminismul, Primul Război Mondial, Războiul de Independență, Renașterea.

e) denumirile sărbătorilor laice (naționale și internaționale) sau religioase: Anul Nou, Buna Vestire, Crăciunul, Învierea Domnului, Paști, Ziua Europei.

3. Se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvânt titlurile publicațiilor periodice, ale operelor literare, științifice, artistice, precum și denumirile documentelor de importanță națională sau internațională: Amintiri din copilărie, Convorbiri literare, Dacia literară, Declarația universală a drepturilor omului etc.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiți enunțuri cu expresiile: *a arunca banii pe fereastră*, *a arunca (ceva cuiva) în nas (sau în obraz)*, *a arunca flăcări pe nas*, *a arunca praf în ochi*, *a arunca în spinarea cuiva*.
2. Indicați varianta corectă din următoarele propoziții:
 - a) Bunicul meu a luptat în război/ Război.
 - b) Ostașii români au luptat în cel de-al Doilea Război Mondial/ de-al doilea război mondial.
 - c) Fratele meu studiază Istoria/istoria.
 - d) Andrei este student la Facultatea de Informatică/ facultatea de informatică.
 - e) Vom petrece Crăciunul/crăciunul împreună cu bunicii noștri.
 - f) Ne petrecem vara pe malul mării negre/ Mării Negre.
3. Dați câte un sinonim pentru fiecare dintre următoarele cuvinte: *cărturar*, *a veghea*, *a crucifica*, *a huli*.

Lucrăm în grup

1. Pornind de la textul biblic *Răstignirea lui Christos*, discutați despre crucificarea, moartea lui Iisus și evenimentele care au urmat după aceea.
2. Căutați pe internet informații despre pedeapsa cu moartea în diferite zone/țări ale lumii.
3. Exprimați-vă propria părere în legătură cu pedeapsa cu moartea.

Giotto di Bondone: *Răstignirea lui Christos* (secolul XIV)

Cain și Abel

1. După aceea a cunoscut Adam pe Eva, femeia sa, și ea, zămislind, a născut pe Cain și a zis: „Am dobândit om de la Dumnezeu”.
2. Apoi a mai născut pe Abel, fratele lui Cain. Abel a fost păstor de oi, iar Cain lucrător de pământ.
3. Dar după un timp, Cain a adus jertfă lui Dumnezeu din roadele pământului.
4. Și a adus și Abel din cele întâi-născute ale oilor sale și din grăsimea lor. Și a căutat Domnul spre Abel și spre darurile lui,
5. Iar spre Cain și spre darurile lui n-a căutat. Și s-a întristat Cain tare și fața lui era posomorâtă.
6. Atunci a zis Domnul Dumnezeu către Cain: „Pentru ce te-ai întristat și pentru ce s-a posomorât fața ta?
7. Când faci bine, oare nu-ți este fața senină? Iar de nu faci bine, păcatul bate la ușă și caută să te târască, dar tu biruiești-l!”
8. După aceea Cain a zis către Abel, fratele său: „Să ieșim la câmp!” Iar când erau ei în câmpie, Cain s-a aruncat asupra lui Abel, fratele său, și l-a omorât.
9. Atunci a zis Domnul Dumnezeu către Cain: „Unde este Abel, fratele tău?” Iar el a răspuns: „Nu știu! Au doară eu sunt păzitorul fratelui meu?”
10. Și a zis Domnul: „Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ.
11. Și acum ești blestemat de pământul care și-a deschis gura sa, ca să primească sângele fratelui tău din mâna ta.
12. Când vei lucra pământul, acesta nu-și va mai da roadele sale ție; zbuciumat și fugar vei fi tu pe pământ”.
13. Și a zis Cain către Domnul Dumnezeu: „Pedeapsa mea este mai mare decât aș putea-o purta.
14. De mă izgonești acum din pământul acesta, mă voi ascunde de la

fața Ta și voi fi zbuciumat și fugăr pe pământ, și oricine mă va întâlni, mă va ucide”.

15. Și i-a zis Domnul Dumnezeu: „Nu așa, ci tot cel ce va ucide pe Cain înșeptit se va pedepsi”. Și a pus Domnul Dumnezeu semn lui Cain, ca tot cel care îl va întâlni să nu-l omoare.
16. Și s-a dus Cain de la fața lui Dumnezeu și a locuit în ținutul Nod, la răsărit de Eden. (...)
25. Adam a cunoscut iarăși pe Eva, femeia sa, și ea, zămislind, a născut un fiu și i-a pus numele Set, pentru că și-a zis: „Mi-a dat Dumnezeu alt fiu în locul lui Abel, pe care l-a ucis Cain.”

Vocabular

a zămisli = a concepe fătul, a procrea, a naște

jertfă = ceea ce se aduce ca dar divinității (mai ales vietăți sacrificate pe altar); ofrandă; sacrificiu

posomorât = (despre oameni) trist, mâhnit, întristat

a birui = a învinge, a înfrânge, a bate (un dușman, un adversar etc.)

zbuciumat = *frământat*, *tulburat*, *neliniștit*, *îngrijorat*

a izgoni = a obliga pe cineva să plece; a da afară; a alunga, a goni

A avea tot timpul să ... = a dispune de o perioadă mai îndelungată de vreme (decât cea necesară) pentru a efectua ceva

A nu avea timp de cineva = a) a nu putea sta de vorbă cu cineva; b) a nu se putea ocupa de cineva

A (-și) pierde timpul = a) a sta degeaba; b) a se ocupa de lucruri fără folos, fără importanță

În doi timpi și trei mișcări = imediat, foarte repede

Pe timpuri = demult, odinioară

Să răspundem la întrebări!

1. Cine au fost Cain și Abel?
2. Ce lucra Abel? Dar Cain?
3. De ce s-a întristat Cain?
4. Cum l-a pedepsit Dumnezeu pe Cain pentru că și-a ucis fratele?
5. Unde s-a mutat Cain?
6. Ce relație prezintă textul?

Să descoperim, să reținem!

Cain a fost primul fiu, al primilor oameni de pe pământ – Adam și Eva. Conform *Genezei* biblice, într-o zi, atât el, cât și fratele său Abel, au adus o jertfă lui Dumnezeu. Abel a adus un miel, iar Cain, pentru că se ocupa cu agricultura, a jertfit din roadele pământului. Dumnezeu nu a privit cu bunăvoință la jertfa lui Cain, nu atât din cauza jertfei, cât datorită caracterului său și astfel Cain, orbit de invidie, l-a ucis pe Abel.

Să pronunțăm, să scriem corect!

- ◆ **Întâi** *iunie* este declarată Ziua Internațională a Copilului.
- ◆ Aniversarea bunicului meu este în data de **două aprilie**.
- ◆ În exprimarea datei, pentru prima zi a lunii se folosește numeralul ordinal cu formă de masculin: **Întâi Decembrie**, **Întâi Mai** (**nu**: *Unu Decembrie*, *Unu Mai*), iar numărătoarea se continuă cu femininul (**două aprilie**, **douăsprezece septembrie**, **douăzeci și două iunie...**), norma actuală permițând și masculinul (**doi mai**, **doisprezece septembrie**, **douăzeci și doi martie...**).

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Povestiți oral textul biblic *Cain și Abel*.
2. Formulați trei idei principale care se pot desprinde din text.
3. Explicați titlul textului în relație cu conținutul acestuia.
4. Numiți modurile de expunere utilizate în fragmentul propus.
5. Indicați patru trăsături ale genului epic care pot fi descoperite în textul Cain și Abel.
6. Care este personajul negativ al fragmentului citat? De ce?

Lucrăm în grup

1. Pornind de la textul dat și de la experiența voastră de viață, discutați despre relațiile dintre frați.
2. Cum ați fi procedat dacă ați fi fost în locul lui Cain? Dar dacă ați fi fost în locul părinților săi?

Miorița

(fragment)

Pe-un picior de plai,
 Pe-o gură de rai,
 Iată vin în cale,
 Se cobor la vale
 Trei turme de miei,
 Cu trei ciobănei.
 Unu-i moldovan,
 Unu-i ungurean
 Și unu-i vrâncean.
 Iar cel ungurean
 Și cu cel vrâncean,
 Mări, se vorbiră,
 Ei se sfătuiră
 Pe l-apus de soare

Ca să mi-l omoare
 Pe cel moldovan,
 Că-i mai ortoman
 Ș-are oi mai multe,
 Mândre și cornute
 Și cai învățați
 Și câni mai bărbați!...
 Dar cea mioriță,
 Cu lână plăviță,
 De trei zile-ncoace
 Gura nu-i mai tace,
 Iarba nu-i mai place.
 „– Mioriță laie,
 Laie, bucălaie,

Nicolae Brana: *Miorița*

De trei zile-ncoace
Gura nu-ți mai tace!
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?”
„– Drăguțele bace,
Dă-ți oile-ncoace,
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Îți cheamă ș-un câne,
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrâncean!”
– Oiță bârsană,
De ești năzdrăvană
Și de-a fi să mor
În câmp de mohor,
Să spui lui vrâncean
Și lui ungurean
Ca să mă îngroape
Aice, pe-aproape,
În strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
În dosul stânii,
Să-mi aud câinii. (...)
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m-am însurat
C-o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;

Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa.
Brazi și păltinași
I-am avut nuntași, (...)
Iar dacă-i zări,
Dacă-i întâlni
Măicuță bătrână,
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrimând,
Pe câmp alergând,
De toți întrebând
Și la toți zicând
„Cine-au cunoscut
Cine mi-au văzut
Mândru ciobănel,
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui,
Spicul grâului;
Perișorul lui,
Pena corbului;
Ochișorii lui,
Mura câmpului!...”
Tu, mioara mea,
Să te-nduri de ea
Și-i spune curat
Că m-am însurat
C-o fată de crai,
Pe-o gură de rai,
Iar la cea măicuță
Să nu spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea, (...)!

Vocabular

plai = regiune de munte sau de deal, aproape plană, acoperită în general cu pășuni; drum (cărare) care face legătura între poala și creasta unui munte; potecă

ungurean = originar din Transilvania

mări (interjecție, pop.) = cuvânt care exprimă mirare, surprindere; cuvânt prin care se subliniază o relatare, o afirmație

ortoman = bogat (în turme)

plăviță = (lână) de culoare albă-cenușie

laie = (oaie) cu lâna neagră sau neagră cu pete albe

bucălaie = (oaie) cu botul negru

zăvoi = pădurice pe malul unei ape; luncă

bârsană = (oaie) cu lâna lungă și aspră

mohor = plantă cu frunze liniare, ascuțite, folosite ca furaj

strungă = țarc, îngrăditură în care se țin oile

păltinaș = diminutiv al lui paltin, numele a două feluri de copaci: a) arbore înalt, cu frunzele crestate adânc, cu florile mici; b) arțar

brâu = fâșie lată de țesătură (de lână), de blană etc. pe care o poartă țăranii în jurul mijlocului

A da oile în paza lupului (sau *a pune lupul paznic la oi*) = a încredința ceva unei persoane care nu este de încredere

A fi deștept ca oaia = se spune ironic despre un om naiv sau prost

A fi oaie între lupi = a fi bun, blând, moale între oameni răi

A se ține (sau *agăța*) *ca scaiul de oaie* = a bate la cap pe cineva

A umbla să iei (sau *să scoți*) *două piei de pe o oaie* = a urmări un câștig exagerat

Să răspundem la întrebări!

1. Care sunt personajele care dialoghează în opera literară *Miorița*?
2. Ce puteri neobișnuite are personajul preluat din lumea animalelor?
3. Selectați din text cuvintele prin care este individualizată mioara. Pe ce figură de stil se bazează prezentarea acestui personaj?
4. Ce semnificație are comportamentul neobișnuit al mioarei?
5. Ce fel de relație între animal și stăpân dezvăluie dialogul dintre cele două personaje?

6. Cum îl sfătuiește mioara pe stăpânul ei să se protejeze împotriva acțiunilor celorlalți doi ciobani?
7. Care sunt ultimele dorințe ale ciobanului?
8. Cum explicați faptul că baciul încredințează ritualul îngropării tocmai celor care vor să-l ucidă?
9. Ce semnificație are alegerea locului în care ar urma să fie îngropat ciobanul?

Să descoperim, să reținem!

Balada *Miorița* reprezintă o sinteză a unor teme și motive fundamentale, foarte vechi în cultura populară românească. Ele se referă, în esență, la problema raportului ființei umane cu sine însăși și cu lumea care o înconjoară.

Opera literară *Miorița* cunoaște peste 1400 de variante, sub forma unor specii literare diverse, precum balada, legenda, colinda sau doina. Între aceste variante există diferențe de conținut și de structură, datorate, pe de o parte, momentului sau zonei geografice în care au luat naștere și, pe de altă parte, personalității creatorilor populari anonimi. Motivul comun al tuturor acestor variante este cel al testamentului ciobanului.

Varianta cea mai cunoscută a baladei – reprodusă în manual – a fost descoperită în Munții Vrancei de Alecu Russo. Vasile Alecsandri i-a dat forma pe care o cunoaștem astăzi. Balada a fost publicată pentru prima dată în 1850, fiind inclusă apoi în culegerea *Poezii populare. Balade (Cântice bătrânești), adunate și îndreptate de V. Alecsandri* (1852).

Balada *Miorița* a stârnit, de-a lungul vremii, numeroase interpretări, adesea contradictorii. În ciuda acestor diferențe, specialiștii au căzut de acord asupra faptului că *Miorița* reprezintă o sinteză a spiritualității românești.

Să pronunțăm, să scriem corect!

1. Indicați formele corecte ale următoarelor cuvinte din text: *moldovan, câni, aice, aste, paseri*.
2. Arătați prin ce mijloc intern de îmbogățire a vocabularului s-au format cuvintele de mai jos folosite în opera literară *Miorița*: *vrâncean, ciobănaș, învățat, mioriță, bolnăvior, bărbătesc, frățesc, oiță, a îngropa, nuntaș*.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiți enunțuri cu expresiile: *a pune lupul paznic la oi, a fi deștept ca oaia, a fi oaie între lupi, a se ține ca scaiul de oaie, a umbla să iei două piei de pe o oaie.*
2. Selectați din text cuvintele ce aparțin următoarelor câmpuri lexicale: *viața păstorească, elementele naturii, nunta.*
3. Observați structura baladei Miorița în ceea ce privește:
organizarea versurilor (în strofe sau nu);
dimensiunea versurilor și măsura.
4. Balada Miorița pornește de la un fir epic simplu. Povestiți pe scurt în caiete întâmplarea care reprezintă pretextul baladei.
5. Opera literară Miorița este structurată în trei părți: prezentarea cadrului acțiunii și a intrigii, dialogul dintre cioban și mioara năzdrăvană, testamentul ciobanului. Identificați în text versurile care aparțin fiecăreia dintre aceste părți.

Lucrăm în grup

1. Din momentul în care află de complotul pus la cale împotriva stăpânului ei, mioara întârzie totuși să-l avertizeze pe acesta timp de trei zile, deși omorul ar fi putut să se petreacă oricând. Cum explicați acest lucru? Alegeți dintre următoarele posibilități sau formulați răspunsuri proprii:
 - ca și în basm, cifra trei are o valoare magică, scurgerea celor trei zile fiind necesară pentru ca mioara să-și dezvăluie trăsăturile „năzdrăvane”;
 - spațiul și timpul acțiunii sunt imprecise;
 - mioara nu se poate adresa ciobanului decât atunci când acesta vorbește cu ea.
2. Selectați din text elementele prin care este individualizată mama ciobanului. Ce stări și sentimente ale acesteia reies din felul în care și-o imaginează tânărul cioban?
3. În portretul ciobanului, realizat de către mama sa, predomină elementele cromatice. Identificați culorile numite sau sugerate în text și explicați ce simbolizează fiecare dintre acestea.
4. Potrivit credinței populare românești (dar nu numai), moartea este văzută ca o reintegrare în circuitul naturii și în cel cosmic. Discutați între voi această credință.

Baltagul

de Mihail Sadoveanu

(fragmente)

I

*Stăpâne, stăpâne,
Mai chiamă ș-un câne...*

Domnul Dumnezeu, după ce a alcătuit lumea, a pus rânduială și semn fiecărui neam. (...)

La urmă au venit și muntenii ș-au îngenuncheat la scaunul Împărăției. Domnul Dumnezeu s-a uitat la ei cu milă:

– Dar voi, năcăjiților, de ce ați întârziat?

– Am întârziat, Prea slăvite, căci suntem cu oile și cu asinii. Umblăm domol; suim poteci oable și coborâm prăpăstii. Așa ostenim zi și noapte; tăcem și dau zvon numai tălăncile. (...) Am dori stăpâniri largi, câmpuri cu holde și ape line.

– Apoi ați venit cei din urmă, zice Domnul cu părere de rău. Dragi îmi sunteți, dar n-am ce vă face. Rămâneți cu ce aveți. Nu vă mai pot da într-adaos decât o inimă ușoară ca să vă bucurați cu al vostru. Să vă pară toate bune; să vie la voi cel cu cetera; și cel cu băutura; și s-aveți muieri frumoase și iubețe.

Povestea asta o spunea uneori Nechifor Lipan la cumătrii și nunți, la care în vremea iernii era nelipsit. Zice el c-ar fi învățat-o de la un baci bătrân (...).

Și de poveste (...) Vitoria, nevasta lui Nechifor Lipan, își aducea aminte stând singură pe prispă, în lumina de toamnă și torcând. Ochii ei căprii, în care parcă se răsfrângea lumina castanie a părului, erau duși departe. (...) Acei ochi aprigi și încă tineri căutau zări necunoscute. Nechifor Lipan plecase de-acasă după niște oi, la Dorna, ș-acu Sfântu-Andrei era aproape și el încă nu se întorse. În singurătatea ei, femeia cerca să pătrundă până la el. Nu putea să-i vadă chipul; dar îi auzise glasul. Întocmai așa spunea el povestea.

(Vitoria, rămasă singură cu fata sa, Minodora, caută sfat la părintele Dănilă, merge și la baba Maranda, vrăjitoarea satului, fără să găsească un răspuns care să o liniștească. Își cheamă băiatul,

pe Gheorghiță, plecat la apa Jijiei, cu oile la pășunat, în speranța că acesta îi va fi sprijin în aflarea adevărului.)

V

Cătră sărbătorile de iarnă, Gheorghiță veni de la apa Jijiei, unde lăsase oile în perdele, în sama baciului celui bătrân Alexa. Nechifor Lipan nu se arătase încă acolo, ca-n toți anii, după legea pe care el singur o întocmise; feciorul urmase porunca mamei din răvașul alcătuit de părintele Dănilă. Vitoria îl primi cu mare bucurie și-l sărută pe amândoi obraji. (...)

Gheorghiță era un flăcău sprâncenat ș-avea ochii ei. Nu prea era vorbăreț, dar știa să spuie destul de bine despre cele ce lăsase și cele ce văzuse. Avea un chimir nou și-i plăcea, vorbind, să-și desfacă bontița înflorită în chimir. Întorcea un zâmbet frumos și abia începea să-i înfierceze mustăcioara. Minodora se cuibărise pe un scăunel, jos, gata să sară de câte ori trebuia ceva. Afară se vedea pădurea ușor ninsă, subț un cer albastru și însořit de moină. (...)

Tăcură un răstimp. Stătea între ei o întrebare crâncenă.

Vitoria lăsă să-i treacă valul care o înăbușea și zise încet, privind spre lumina de-afară:

– Încă n-am primit nicio știre de la tatăl-tău.

Gheorghiță așeză domol lingura lângă strachină și împinse deoparte pânea coaptă anume pentru el. Se uită și el pe fereastră. Drumușorul cotit era pustiu.

– Ce să fie, n-am înțeles, urmă nevasta. M-am sfătuit cu părintele, am plătit slujbe. Mai aștept puțin, să văd hotărârea de sus. (...) Mai stau până ce gătesc de postit cele douăsprezece vineri. Fiind singuri aicea în sat și fără neamuri, trebuie să te trimet pe tine, ca un bărbat ce ești, să-l cauți și să-l afli.

– M-oi duce, răspunse Gheorghiță cu îndoială. Se poate să i se fi întâmplat ceva.

– Ce să i se întâmple? Răspunse aprig nevasta. Să-i fi făcut farmece vreo muier, cum spune baba Maranda, eu n-aș crede. (...) Tu spui bine: i s-a întâmplat ceva la care mă îngrozesc a gândi. (...) Trebuie să te duci și să-l cauți pe tatutău, alta nu-i nevoie să știi.

– M-oi duce, dacă spui; dar e bine să-mi arăți ce și cum; ca să știu ce să fac.

Vitoria îl privi clipind. Îl văzu sfios și nesigur; pe cât ea era plină de gânduri, de patimă, de durere. (...) Băiatul se închină la icoane mulțămînd lui Dumnezeu pentru masă, apoi ieși în sat ca să întâlnească prietini și să întrebe vești despre fetele cu care se afla bine. Stăpâna casei îl urmări cu ochii până departe pe hudiță, după aceea, lângă vatră, cu coatele pe genunchi și cu tamplele în palme, se cufundă în starea ei obișnuită. (...)

Din fața nădejdiei pe care și-o pusese în singurul bărbat al casei, înțelegea că trebuie să deie înapoi. Asta era o mahnire. Poate se aștepta la dânsa. Totuși va

găsi un mijloc ca mintea ei să ajute și brațul lui să lucreze. Ființa ei începea să se concentreze asupra acestei umbre, de unde trebuia să iasă lumină. (...)

(Vitoria pleacă la Piatra-Neamț, pentru a cere stăpânirii să cerceteze dispariția soțului. Neavând însă încredere că oamenii legii o pot ajuta, Vitoria ia decizia ca, împreună cu Gheorghită să pornească pe urmele celui dispărut. Înainte de plecare, o duce pe Minodora la mănăstirea Văratec pentru a fi în siguranță cât cei doi(lipsesc)lipsesc. De-a lungul drumului – la Bicaz, Călugăreni, Fărcașa, Vatra Dornei, Borca și Sabasa – cei doi găsesc indicii ale trecerii lui Lipan prin locurile respective. În final, cu ajutorul lui Lupu, câinele lui Nechifor, Vitoria descoperă osemintele soțului său într-o prăpastie. Prin inteligență, abilitate și diplomație, femeia reușește să reconstituie ce se petrecuse. Romanul se încheie cu praznicul de după înmormântarea lui Nechifor.)

XVI

La poarta țințirului au stat ajutor lângă Vitoria domnu Toma și cucoana Maria. S-a dat fiecăruia dintre cei care ieșeau, întru pomenirea mortului, un sfert de pâne și-un păhărel de rachiu. Bărbații și femeile șopteau închinarea rituală: Dumnezeu să-l ierte! (...)

După ce făcură împărțeala pomenilor și a colivei, preoții își scoaseră de pe ei odăjdiile. Mai aveau un crâmpoi de slujbă, care nu era dintre cele mai ușoare. Vitoria grăbi spre ei, ca să-i poftască la praznic, acasă la domnu Toma. Acolo aveau să se adune și oamenii stăpânirii, cu domnu subprefect, și gospodarii străini veniți de peste munte.

Gospodina lui domnu Toma făcuse toate cum putuse mai bine. Fiind vremea postului celui mare, în privința mâncării era mai greu. Dar era băutură destulă și bună, care împlinea lipsurile. Mai ales era un vin din jos, de la Odobești, în care domnu Toma își pusese toată credința. (...)

După ce cinstiră câteva pahare, începură a vorbi despre treburile de pe lumea asta.

– Dumneata, domnule Calistrat, zise munteanca, mi se pare că nu prea mănânci.

– Ba mănânc, slavă Domnului și bogdaproste.

– Atunci nu bei. Se cuvine să bei pentru un prietin.

– Ba mai ales am băut. Mă gândesc că suntem departe și avem a porni la drum asupra nopții.

– Ce are a face asta? Parcă dumitale ți-i frică noaptea? Văd că ai baltag.

– Am.

– Frumos baltag. Ia mai bea un pahar, ca să văd și eu. Și pe urmă vei mai bea și altele, după pofta inimii dumitale. Arată-mi și mie acel baltag. Poftesc să-l văd. Are și Gheorghită, flăcăul meu, unul, alcătuit întocmai la fel.

Bogza rânji nu cu voie bună și trecu femeii baltagul, prin latura mesei.

Femeia își chemă flăcăul. Era la spatele ei.

– Gheorghită, ia vezi și tu. Pare-mi-se că tot așa-i ș-al tău. Numai că al tău abia a ieșit din foc și de sub ciocan. Acestalalt e mai vechi și știe mai multe.

Râzând, nevasta trecu feciorului baltagul. Calistrat întinse mâna spre armă; apoi și-o retrase. Flăcăul îi cerceta cu luare-aminte ascuțișul curb și părțile late.

– Lasă-l să se uite și să vadă, domnu Calistrat, zise munteanca. (...) Eu cred așa, vorbi ea deodată cu alt glas, întorcându-se cătră meseni. Eu cred așa, domnu Calistrat, că soțul meu umbla singur la deal pe drumul Stânișoarei și se gândea la oile lui. Poate se gândea și la mine. Eu n-am fost de față, dar știu. Mi-a spus Lipan cât am stat cu dânsul, atâtea nopți, în râpă.

– Ce ți-a spus? râse Bogza.

– Mi-a spus cum a fost, răspunse munteanca privindu-l ațintit și zâmbind.

– Asta n-oi mai crede-o.

– Ba s-o crezi. Îți aduci aminte, domnu Calistrat, că Lipan avea cu el ș-un câne?

– Mi-aduc aminte. Îi zicea Lupu. Era harnic câne, și viteaz. (...)

– Crezi că a pierit și cânele?

– Nu cred. Mai degrabă s-a prăpădit.

– Așa zic și eu. Dar dacă s-a prăpădit, se poate găsi.

– Asta-i mai greu. (...)

– Să-ți spun, domnu Calistrat. Omul meu se gândea, vrasăzică, la ale lui și la mine și umbla la deal în pasul calului, suind spre Crucea Talienilor. (...) Unii ar putea zice că venea la vale. Dar eu știu mai bine că se ducea la deal. Dar nu era singur. Avea cu el cânele. Și se mai aflau în preajma lui doi oameni. Unul dăduse călcăie calului și grăbise spre pisc, ca să bage de samă dacă nu s-arată cineva. Al doilea venea în urma lui Lipan, pe jos, și-și ducea calul de căpăstru. Să știți că nu era noapte. Era vremea în asfințit. (...) Când cel din deal a făcut semn, adică să n-aibă nicio grijă, că locu-i singuratic, cel care umbla pe jos a lepădat frâul. Și-a tras de la subsuoara stângă baltagul și, pășind ferit cu opincile pe cărare, a venit în dosul lui Nechifor Lipan. O singură pălitură i-a dat, dar din toată inima, ca atunci când vrei să despici un trunchi. Lipan a repezit în sus mâinile, nici n-a avut când să ție; a căzut cu nasu-n coama calului. Întorcând baltagul, omul s-a opintit cu el în deșertul calului, împingându-l în râpă. Chiar în clipa aceea cânele s-a zvârlit asupra lui. El l-a pălit cu piciorul dedesubtul botului. Calul tresărise de spaimă. Când a fost împins, s-a dus de-a rostogolul. Cânele s-a prăvălit și el. S-a oprit întâi hămăind întăratat; omul a încercat să-i deie și lui o pălitură de baltag, dar dulăul s-a ferit în râpă și s-a dus târâș după stăpân. Asta-i. Cel din urmă a încălcat ș-a grăbit după cel din vârful muntelui, și s-au dus. Nu i-a văzut și nu i-a știut nimeni până acum.

Munteanca tăcu și se uită, cu buzele strânse, cătră cucoana Maria. Nevasta lui domnu Vasiliu, ca și cei care erau de față, sta într-un fel de încremenire și așteptare. În toată lumea de-acolo erau bănuieli. Vorbele și iscodirile lucraseră cu hărnicie. Deci toată lumea înțelegea întru câțva istorisirea muntencei. Numaicât cei mai mulți nu-și puteau da sama de ce muierea asta străină umbla cu pilde și răutăți. Dacă are vreo bănuială, să spuie; dacă are vreun presupus să-l deie pe față.

Asemenea cuget se aduna, cu mânie, mai ales în Calistrat Bogza. El de la început, de cum a văzut-o întâi și întâi, a priceput că nevasta oierului vine asupra lui. (...)

La urma urmei, să arate de unde știe și să deie pe față lucrurile cum sunt. Știe, poate, ceva de la nevasta lui Ilie Cuțui. Nepotrivit lucru este să ai de a face cu asemenea prietini și tovarăși ticăloși. Dar nici Ilie Cuțui n-a putut vedea în totul lucrurile cum s-au petrecut, în toate amănunțimile lor. Mai ciudat este că nici el nu știa bine cum a fost. Abia acuma vede că au fost așa întocmai.

Pe când i se învălmășeau aceste cugetări, Bogza, simțindu-se privit, bău pe nerăsuflăte un pahar de vin, și încă unul. După aceea, fără să știe cum, luă deodată o hotărâre năpraznică. Muierea-i muiere și bărbatu-i bărbat. El era un bărbat, de care încă nu-și bătuse joc nimeni în viața lui.

Vocabular

muntean = (în text) persoană care locuiește la munte sau este originară de la munte

oblu = (în text) aproape vertical, abrupt

ceteră = vioară

cumătrie = petrecerea, ospățul de la botez

perdea = adăpost (de iarnă) pentru oi

răvaș = scrisoare, bilet

chimir = cingătoare de piele, ornamentată și prevăzută cu buzunare, pe care o poartă țărani

moină = timp mai călduros și umed, care urmează iarna după o perioadă de îngheț

strachină = vas de lut ars, de ceramică etc., ușor adâncit, întrebuințat la țară în loc de farfurie

țintirim = cimitir

odăjdii = (în text) haine preotești

praznic = masă (mare) dată după o înmormântare sau după un parastas ori pentru pomenirea unui mort; pomană, comandare

bogdaproste = cuvânt de mulțumire adresat celui care dă ceva de pomană

baltag = topor cu coadă lungă, întrebuințat și ca armă

a (se) prăpădi = a (se) pierde, a (se) rătăci

a se opinti = a face un efort (mare) pentru a împinge, a urni sau a ridica ceva; a-și încorda puterile, a se sforța

deșert = partea scobită a corpului (la om și la animale), cuprinsă între ultima coastă și osul șoldului

a păli = a izbi, a lovi; a ataca (cu armele)

presupus = bănuială, presupunere; suspiciune

A fi pus pe ceartă = a fi gata să se certe, a avea chef de ceartă

A-i pune (cuiva) piciorul în prag = a lua o atitudine hotărâtă, a se opune energic; a obliga (pe cineva) să facă ceva

A-i pune Dumnezeu (cuiva) mâna în cap = a fi norocos, a da de noroc

A i se pune (cuiva) pata = a avea o idee fixă; a urmări cu încăpățănare un scop; a se enerva

A o pune de mămăligă = a ajunge într-o situație neplăcută

A pune accent(ul) pe ceva = a scoate în evidență un anumit lucru

A pune benzină (gaz) pe foc = a agrava o situație deja neplăcută

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă literară este *Baltagul* (lirică sau epică)? Argumentați-vă răspunsul cu exemple din text.
2. Ce moduri de expunere întâlnim în text?
3. Care sunt personajele fragmentului dat din opera literară *Baltagul* de Mihail Sadoveanu?
4. În ce perioadă a anului se petrec faptele relatate?
5. În textul literar *Baltagul* se pot distinge două niveluri ale povestirii: primul înfățișează lumea oamenilor de la munte, cel de-al doilea o familie care aparține acestei lumi. Ce credeți că stă în centrul cărții: lumea oamenilor de la munte sau moartea lui Lipan?
6. De ce pleacă Vitoria în căutarea soțului său?
7. Cine o însoțește pe soția oierului în călătoria sa?
8. Care personaj arată cum s-au petrecut faptele care au dus la uciderea lui Lipan?
9. Ce trăsături de caracter are Vitoria, personajul principal al operei *Baltagul*?
10. Ce ritual din viața omenească este prezentat în ultimul capitol al operei literare *Baltagul*?
11. Cum se numesc ucigașii lui Nechifor Lipan?

Să descoperim, să reținem!

Opera literară *Baltagul* a fost scrisă și publicată de Mihail Sadoveanu (1880–1961) în anul 1930.

Romanul *Baltagul* preia nucleul epic al baladei populare *Miorița*, pe care-l dezvoltă într-o narațiune densă, structurată în șaisprezece capitole, având în centrul ei ideea căutării și a cunoașterii adevărului.

Acțiunea romanului este plasată la granița dintre lumea tradițională a satului moldovenesc de munte și universul invadat de elementele noii civilizații a începutului de secol al XX-lea.

Firul epic al romanului *Baltagul* este simplu: Nechifor Lipan, oier înstărit din satul Măgura Tarcăului, pleacă la Dorna pentru o afacere cu oi. Soția sa, Vitoria, îngrijorată că Nechifor nu s-a întors, pleacă pe urmele sale pentru a afla ce s-a întâmplat cu el.

Scenă din filmul *Baltagul*

Romanul este o creație epică în proză, mai amplă decât celelalte specii epice în proză (schița, povestirea și nuvela), uneori desfășurată pe mai multe planuri, cu o acțiune mai complicată, cu numeroase personaje.

Să pronunțăm, să scriem corect!

numai/ nu mai

- ◆ Am **numai** o oră la dispoziție.
- ◆ Mergeam des la film, acum **nu mai** merg deloc.
- ◆ **Numai** (adverb) se scrie legat atunci când înseamnă **doar**.
- ◆ **Nu mai** se scrie despărțit atunci când e o opoziție între un „înainte”, când se întâmpla ceva și un „acum”, când acel ceva nu se mai întâmplă.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Dați sinonime pentru următoarele cuvinte din fragmentele romanului *Baltagul*, reproduse în manual: *potecă, cumătrie, răvaș, pădure, știre, nădejde, zâmbind*.
2. Alcătuiți câte un enunț cu fiecare dintre următoarele expresii: *a fi pus pe ceartă, a-i pune (cuiva) piciorul în prag, a i se pune (cuiva) pata, a o pune de mămăligă, a pune accentul (pe ceva), a pune benzină pe foc*.
3. Selectați din textul operei literare *Baltagul* cuvinte aparținând câmpurilor lexicale: *oierit, sărbători calendaristice creștine*.
4. Identificați în fragmentele din romanul *Baltagul* indici spațiali și temporali (cuvinte care să se refere la timpul și la spațiul acțiunii).
5. Selectați din fragmentul reprodus din capitolul I elementele care aparțin portretului fizic al Vitoriei Lipan. Ce trăsături morale pot fi anticipate din această prezentare a personajului feminin?
6. Recitați din capitolul V pasajul în care apare portretul fizic al lui Gheorghiță. Ce vârstă credeți că are băiatul?
7. Cum este văzut Gheorghiță de către mama sa? Referiți-vă la capitolul V.
8. Călătoria are o semnificație diferită pentru fiecare dintre cele două personaje, Vitoria și Gheorghiță. Ce credeți că descoperă fiecare dintre ei la capătul acestui drum?
9. La ce persoană este scris romanul *Baltagul*?

Lucrăm în grup

1. Alcătuiți șaisprezece grupe de câte doi – trei elevi. Fiecărei grupe i se va repartiza de către profesor unul dintre capitolele romanului *Baltagul*. Grupele vor lectura capitolele respective și vor rezuma fiecare capitol.
2. Discutați *Baltagul* în comparație cu alte texte epice studiate de voi în acest an școlar. Referiți-vă la:
 - dimensiunea textului;
 - numărul personajelor;
 - felul acțiunii (simplă, complexă);
 - detalierea narațiunii;
 - aspecte de viață înfățișate (puține, multe; de ce natură).
3. Discutați despre modurile în care păstrăm vie imaginea celor dragi nouă, trecuți în neființă.

Mai am un singur dor

de Mihai Eminescu

Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării;

Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.

Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împlețiți un pat
Din tinere ramuri.

Și nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creștet,
Doar toamna glas să dea
Frunzișului veșted.

Pe când cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,
Alunece luna
Prin vârfuri lungi de brad.

Pătrunză talanga
Al serii rece vânt,
Deasupra-mi teiul sfânt
Să-și scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte.

Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.

Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi.

Vocabular

dor = dorință puternică de a vedea sau de a revedea pe cineva sau ceva drag, de a reveni la o îndeletnicire preferată; nostalgie; stare sufletească a celui care tinde, aspiră la ceva

flamură = bucată de material textil atașată la un suport, purtând culorile și emblemele unei națiuni, ale unui stat și servind ca semn distinctiv sau simbol al acestora; steag; drapel

talangă = clopot care se atârnă la gâtul vitelor și al oilor; sunetul produs de un astfel de clopot

pribeag = (Persoană) care merge din loc în loc fără a avea o țintă sau o treabă precisă; hoinar; străin

a troieni = (în text) a cuprinde

luceafăr, luceferi = nume popular al planetei Venus și al altor stele strălucitoare

A muri de dor (de frică, de tristețe) = a fi copleșit de dor (de frică sau de tristețe)

A muri după cineva (ceva) = a ține foarte mult la cineva (sau la ceva); a suferi foarte tare pentru cineva (sau ceva)

A muri pe capete = a muri ca muștele, în număr foarte mare

A muri de foame = a fi foarte flămând; a fi foarte sărac

A muri să ... = a fi foarte dornic de a ..., a face tot posibilul să...

A fi (sau a ajunge) muritor de foame = a fi (sau a ajunge) foarte sărac, neavând ce mânca

Să răspundem la întrebări!

1. Ce fel de operă literară este *Mai am un singur dor* de Mihai Eminescu (lirică sau epică)? Argumentați-vă răspunsul.
2. Unde vrea să fie îngropat eul liric?
3. Care sunt elementele cadrului natural descris în poezie?
4. În ce anotimp este imaginată înmormântarea poetului?
5. Cu ce operă literară studiată în această unitate puteți compara textul literar *Mai am un singur dor*? De ce?

Să descoperim, să reținem!

Poezia *Mai am un singur dor* de Mihai Eminescu a fost creată între anii 1877–1883, în perioada bucureșteană de privațiuni și suferințe din viața poetului.

Opera este concepută ca un testament, poetul dorind să moară și să fie îngropat în mijlocul naturii. Moartea este imaginată ca o retragere într-un somn adânc și lin. Poetul vrea să intre în liniștea veșnică în modul cel mai simplu și direct, fără fast, într-o tăcere și singurătate absolute, dar în comuniune cu universul. În loc de sicriu, poetul preferă „un pat/Din tinere ramuri”, sugerând ideea dorului de odihnă în natură; în locul bocetului, glasul „frunzișului veșted”, zgomotul izvoarelor, sunetul tălângii; în locul lacrimilor, frunzele de tei ce-și „scutură creanga”. Prin moarte ființa se reintegrează ordinii firești a cosmosului.

Să pronunțăm, să scriem corect!

odată/ o dată

- a) A fost **odată** ca niciodată un împărat care avea trei feciori.
- b) 15 Iunie este **o dată** importantă.
- c) Am văzut filmul acesta numai **o dată**.

- ◆ În exemplul a) cuvântul **odată** (adverb) poate fi înlocuit cu **odinioară, cândva**. Atunci când se poate înlocui cu unul dintre aceste cuvinte **odată** se scrie legat.
- ◆ În cea de-a doua propoziție b) cuvântul **dată** este substantiv articulat nehotărât cu articolul **o**. În această situație grupul de cuvinte **o dată** se scrie dezlegat.
- ◆ Grupul de cuvinte **o dată** din exemplul c) este numeral. De obicei, apare în enunțuri însoțit de adverbe ca: **încă, numai, mai, doar**.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Poezia *Mai am un singur dor* de Mihai Eminescu este alcătuită din:
 - a) nouă catrene (strofe de patru versuri);
 - b) opt strofe alcătuite din trei versuri.
2. Identificați în textul poeziei date două imagini vizuale și una auditivă.
3. Selectați din opera lirică dată un epitet, o personificare și o enumerație.
4. Precizați tipul de rimă și măsura versurilor din poezia *Mai am un singur dor*.
5. Numiți un mod de expunere prezent în textul citat.
6. Cum își transmite autorul sentimentele – direct sau indirect?
7. Identificați două forme pronominale din text care au rolul de a sugera prezența eului liric.

Lucrăm în grup

1. Discutați despre sentimentele pe care le-ați trăit citind textul literar *Mai am un singur dor de* Mihai Eminescu.
2. Care credeți că este menirea omului pe Pământ? În discuția voastră puteți porni de la cuvintele adresate de Dumnezeu omului în Geneza biblică: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!”.

VII. ♦ 6

Mama stă pe prisma amintirii mele

de Maria Berényi

Mă-ntorc acasă și-i prima dată,
Când mama nu mai iese-n prag
A murit și copilăria mea
Stau aici, în această navă,
Numită casă părintească,
În această navă cosmică
Am fost copil
Fragul făcea
Fragi cu miez de aur
Mama stă pe prisma amintirii mele
Și mă așteaptă să sosesc din zare
Mereu m-a așteptat să mă întorc
Mamă, te-ai dus acolo-n nicăieri,
Doar pe buze-ți mângâi sfântul nume.

Mamă,
E toamnă, e frig și ploaie
Și nimeni nu te-a apărat de moarte
Mă despart în gândul meu de tine
Privirea ta se stinge-n mine
Lacrima soarelui
Îți stropește mormântul
Merg înainte pe drum
Cu amintirea traumatică
A unei mame moartă.

Vocabular

prismă = poliedru care are două fețe (numite baze) egale și paralele și cu celelalte fețe în formă de paralelogram; corp solid care are această formă; piesă de sticlă, de cuarț sau de alt material transparent, de obicei în formă de prismă, folosită la aparatele optice pentru descompunerea, polarizarea, reflexia etc. luminii.

traumatic = care a suferit un traumatism (ansamblu de tulburări fizice sau psihice provocate de o violență exterioară; violență însăși; traumă)

A băga pe cineva în ceasul (sau în spaimele) morții = a îngrozi, a înfricoșa

A fi între viață și moarte = a fi în pericol de moarte

A muri de moarte bună = a muri de bătrânețe

A scăpa din gura morții = a scăpa dintr-o mare primejdie

A se da de ceasul morții = a depune eforturi disperate, a se frământa, a se neliniști extrem de mult

Să răspundem la întrebări!

1. De ce spune autoarea textului literar *Mama stă pe prisma amintirii mele* că a murit și copilăria ei?
2. Cui îi este închinată această poezie?
3. Ce s-a întâmplat cu mama autoarei?
4. Ce anotimp este amintit în text? Credeți că există vreo legătură între acest anotimp și gândurile exprimate?

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Comentați structura textului liric *Mama stă pe prisma amintirii mele* de Maria Berényi. Precizați măsura și rima versurilor poeziei.
2. Identificați sintagma prin care autoarea își denumește casa părintească.
3. Găsiți în poezie un epitet, o metaforă și o enumerație.
4. Comentați ultima strofă a poeziei *Mama stă pe prisma amintirii mele*.

Crimă pe palier

de Ion Băieșu

(fragment)

Personajele:

PAMFIL, 40 de ani, mărunțel, slab, nervos și neapărat cu mustață

AVOCATUL, 60 de ani, cât se poate de gras și impunător

DOCTORUL, 50 de ani, fizic normal

FOTOGRAFUL, 25 de ani, înalt, slab, cu ochelari, comportament de astenic în ultimul hal

M. N. ZISU, 40 de ani, un munte de om, de asemeni astenic

FILOFTEIA, 40 de ani, foarte mărunță, foarte slăbuță și foarte energică

Acțiunea s-a petrecut ieri, se petrece azi, se va petrece mâine. Nu contează!

Holul unui bloc, sus, la etajul 7. În fund, peretele de sticlă al luminatorului. În dreapta și în stânga ușile a două apartamente, iar la mijloc, scara blocului, care coboară spre etajul inferior și urcă spre etajul superior. Pe această scară vor intra și vor ieși majoritatea personajelor. La ridicarea cortinei, Pamfil se coțopenește să scoată pe ușa apartamentului său din partea stângă o uriașă plantă ornamentală, sădită într-o găleată de tablă. Așază cu efort planta în fața peretelui de sticlă al luminatorului, alături de alte plante ornamentale, care, împreună, se constituie într-o adevărată perdea verde. Apoi intră din nou în apartament și se întoarce cu o rangă de fier. Face cu respectivul obiect câteva probe de luptă, lovind un adversar imaginar, și o așază într-un rastel special, în care se află alte două răngi. Intră din nou în casă și se întoarce cu o ghioacă de lemn (...). Probează și ghioaca, după care scoate la iveală un buzdugan tip secolul XVII, desigur, piesă de muzeu valoroasă. În sfârșit, Pamfil aduce din casă și o armă de vânătoare veritabilă, împreună cu o cartușieră doldora de cartușe, cu care se instalează la pândă în spatele plantelor ornamentale. Peste câteva clipe, pe scări urcă un tip de aproximativ 60 de ani, masiv și greoi, cu lavalieră bogată la gât. Pamfil, ascuns în spatele plantelor, îndreaptă țeava puștii spre musafir și îl urmărește încordat pas cu pas. Acesta se apropie precaut de ușa apartamentului lui Pamfil, în fața căreia se află un superb preș de lână de culoare roz cu floricele albastre. O clipă, musafirul se simte tentat să se șteargă pe respectivul preș, dar renunță și apasă pe butonul soneriei. În aceeași clipă, Pamfil răcnește din spatele perdelei verzi.

PAMFIL: Pe cine căutați?

AVOCATUL (*tresare, se întoarce, observă țeava puștii îndreptată spre el și ridică mâinile*): Vă rog să nu trageți fără avertisment și, mai ales, fără a vă convinge în prealabil cu cine aveți de-a face. Am oroare să fiu împușcat din confuzie.

PAMFIL: Nimănui nu-i face plăcere să fie împușcat, fie din confuzie, fie cu premeditare. Dar să terminăm cu vorbăria, spune cine ești.

AVOCATUL: Îmi permiteți? (*Îi întinde mâna.*) Maestrul M. N. C., avocat, fost șef de barou.

PAMFIL: (Iese din spatele plantelor, edificat): Maestre M. N. C., vă rog foarte mult să mă scuzați. Vă așteptam din moment în moment. Mă recomand. Pamfil P. Pamfil, chiriaș principal.

AVOCATUL: Iertați-mă, domnule chiriaș principal, dacă am să vă declar că în lunga mea carieră am vizitat numeroși clienți la domiciliu, dar nici unul dintre ei nu m-a așteptat înarmat până-n dinți ca dumneata.

PAMFIL (*Îi arată un scaun în spatele plantelor*): Vă rog să luați loc, domnule maestru. N-aș vrea să vă faceți o impresie necorespunzătoare despre mine. N-aș vrea câtuși de puțin.

AVOCATUL: Dar nici nu mă gândesc, domnule, să-mi fac o impresie proastă despre dumneata. Intenția mea este să-mi fac o impresie bună.

PAMFIL: Să știți că nu aș fi tras fără a vă identifica în prealabil. V-am somat din prudență.

AVOCATUL: Tot din prudență v-am rugat și eu să nu trageți fără preaviz. De ce m-ați chemat?

PAMFIL: V-am chemat, maestre, ca să mă apărați într-un proces.

AVOCATUL: Ce fel de proces?

PAMFIL: Proces de crimă.

AVOCATUL (*nespus de plăcut surprins*): Crimă?! Excelent! Este vorba de... crimă, crimă?

PAMFIL: Exact, crimă-crimă! Cu sânge, cu martori, cu tot ce trebuie.

AVOCATUL: Eu îmi voi încheia în curând cariera, domnule Pamfil. O carieră strălucită, domnule chiriaș principal, pe care nu aș fi vrut s-o sfârșesc cu un proces stupid de delapidare sau insultă de mamă. Voiam un proces final cu crimă. N-am mai avut o crimă din '39, când lucram împreună cu maestrul Haneș. Ați auzit, desigur, de marele maestru Haneș, strălucitul Haneș.

PAMFIL: Desigur, domnule. Pasiunea vieții mele au fost procesele. Fugeam de la școală, ca să mă duc la tribunal.

AVOCATUL: Eu am fost elevul maestrului Haneș. (...) Domnule Pamfil, contează pe mine până la capăt. Ce crimă ai făcut?

PAMFIL: Încă nu am făcut nicio crimă. O fac acum.

AVOCATUL: Acum?

PAMFIL: Sunt gata cu toate pregătirile.

AVOCATUL: Și pe cine vrei să omori?

PAMFIL: Pe vecinul de vizavi. (*Arată spre apartamentul din dreapta.*)

AVOCATUL (*se duce și citește numele vecinului de pe plăcuța scrisă pe ușă*): M. N. Zisu. (*Notează.*) Va să zică pe victimă o cheamă Zisu.

PAMFIL: Peste aproximativ zece minute nu va mai fi victimă, va fi un cadavru.

AVOCATUL: Care este mobilul crimei?

PAMFIL: Imposibilitatea conviețuirii în comun.

AVOCATUL: Motivul este excelent, deși puțin cam literar. Aș vrea să fiți mai concret.

PAMFIL (*sec*): S-a șters pe preșul meu.

AVOCATUL (*studiază cu atenție preșul de la ușa lui Pamfil*): Acesta este preșul dumitale personal?

PAMFIL: De lână pură. (...)

AVOCATUL: Unde sunt urmele, probele că vecinul dumitale s-a șters pe preșul dumitale?

PAMFIL: Urmele nu mai sunt, pentru că le-am spălat, dar îl aștept acum să se ștergă din nou, după care îl omor pe loc. Acum este exact ora când se întoarce de la servicii și se șterge pe preșul meu. După cum observați, are și el preșul lui.

AVOCATUL (*constată*): Da, are.

PAMFIL: Dar nu se șterge pe al lui. Se șterge pe al meu.

AVOCATUL: Cum l-ați depistat?

PAMFIL: Vă povestesc imediat. Într-o dimineață... (*Se aud pași pe scară. Pamfil ascultă, încordat.*) Veniți mediat lângă mine și ascundeți-vă.

AVOCATUL (*speriat*): Vine?

PAMFIL: Cred că da.

AVOCATUL: Cu ce vrei să-l omori?

PAMFIL (*în șoaptă*): Încă nu m-am hotărât. Depinde de el. Dacă se șterge blând, mă port și eu blând. Adică îl împușc. Dacă se șterge în mod grosolan, îl deșel cu ghioaca asta. Dacă îmi rupe preșul, atunci îi sparg țeasta cu buzduganul. (*Îi arată buzduganul.*) Piesă unică, secolul XVII, împrumutată anume de la un muezu. O singură lovitură și victima e făcută terci.

Scenă din piesă

AVOCATUL (*înfiorat*): Domnule Pamfil, poate totuși nu-l omori.

PAMFIL: De ce să nu-l omor?

AVOCATUL: Dacă e o crimă prea abominabilă, nu știi dacă...

PAMFIL: Ssst! Vine!

(Apare un tip mic și gras, cu o gentuță de medic în mână. Acesta se îndreaptă spre ușa apartamentului lui Pamfil, vrea să se șteargă pe preș, dar maestrul nu se poate abține și strigă.)

AVOCATUL: Nu te șterge!

DOCTORUL (*nu știe de unde s-a strigat*): Poftim?

AVOCATUL (*se ridică în picioare*): Domnule, nu te șterge pe preș, că... nu e bine!

DOCTORUL: Dar nici prin cap nu-mi trece să fac așa ceva. Eu îl caut pe clientul meu, domnul Pamfil.

AVOCATUL: E aici.

PAMFIL (*se ridică, pune pușca în rastel și-i întinde mâna Doctorului, afabil*): Bine ai venit, doctore. Dânsul este maestrul M. N. C., avocatul meu. Te-am chemat pentru un consult. Vreau să-mi consulți sistemul nervos.

DOCTORUL (*derutat*): Atunci să mergem înăuntru.

PAMFIL: Nu. Aici, pentru că aștept pe cineva. Este vorba de vecinul meu, pe care doresc să-l ucid și pe care îl aștept să sosească dintr-o clipă într-alta. Acest vecin m-a jignit mortal, deoarece s-a șters pe preșul meu. Dumneata, doctore, trebuie să certifică că l-am omorât în deplinătatea facultăților mintale. Adică l-am omorât conștient și lucid. Consultă-mă. *(Pamfil își scoate cămașa și rămâne gol până la brâu.)*

(Nedumerit, medicul îi ia tensiunea, pulsul, apoi îi lovește genunchii cu un ciocănel.)

DOCTORUL (*grav*): Aparent, sunteți sănătos.

PAMFIL: De ce aparent?

DOCTORUL: Pentru că ar trebui să fac un examen mai detaliat. De altfel, teoria mea personală, pe care am prezentat-o recent la Congresul mondial al diagnosticienilor de la Singapore, spune că nu există oameni sănătoși, că toți, într-un fel sau altul, ne naștem bolnavi. Dar asta n-are nicio importanță. Dumneavoastră arătați normal. Ceea ce nu e deloc puțin.

PAMFIL: Mă rog. Ia loc lângă noi. Monstrul ar putea să vină dintr-un moment într-altul. Te rog să iei parte la ceremonia lichidării lui. Ești invitatul meu de onoare. *(Către Avocat.)* Și cum vă spuneam, maestre, într-o dimineață... *(Se oprește brusc. Se aud pași pe scară.)* Vă rog să vă ascundeți în spatele plantelor și fiți calmi. Vine monstrul.

(Cei trei se ascund în spatele plantelor; Pamfil își pregătește armele de atac. În hol apare un tânăr înalt și slab, cu o pălărie fistichie pe cap și cu un aparat de fotografiat agățat de gât. El se îndreaptă spre ușa apartamentului lui Pamfil)

și, înainte de a suna, simte, instinctiv, o pornire elementară și ancestrală de a se șterge pe preșul de la intrare. Medicul îl împiedică la timp, strigând îngrozit.)

DOCTORUL: Nu te șterge!

FOTOGRAFUL (*candid*): De ce, domnule, să nu mă șterg? Eu vreau să intru în casa clientului meu curat pe picioare.

PAMFIL: Dumneata nu ești cumva de la cooperativa „Prestarea în imagini”?

FOTOGRAFUL: Ba da. Dar nu cumva am onoarea chiar cu clientul pe care îl caut și care se numește Pamfil P. Pamfil?

PAMFIL: Exact. Treci aici, în spatele plantelor, și pregătește-ți instrumentele. Aș vrea să-ți alegi un loc potrivit ca să poți fotografia o scenă care se va petrece cam acolo unde ești dumneata acum.

FOTOGRAFUL: Este vorba de un instantaneu? Pentru că, dacă este vorba de un instantaneu, eu sunt exact specialistul de care aveți nevoie. E vorba despre un flagrant delict?

PAMFIL: Da, domnule, este vorba de un flagrant delict.

FOTOGRAFUL: Colosal! Sunt un maestru în materie de flagrante. Soția?

PAMFIL: Nu, că sunt burlac (...) E vorba de un vecin pe care dumneata îl vei fotografia în clipa în care el va cădea mort. În total, trei poziții.

FOTOGRAFUL: Doriți color?

PAMFIL: Desigur. Ca să se vadă sângele. Cât mai mult sânge.

FOTOGRAFUL (*fericit*): Excelent, domnule, excelent. Iată o comandă pe care o execut cu foarte multă plăcere. Să fac și câteva prim-planuri de rezervă. (*Îl fotografiază pe Pamfil.*) Asasinul înainte de crimă. (*Îi fotografiază pe Avocat și pe Doctor.*) Martorii înainte de crimă.

DOCTORUL (*neplăcut surprins de perspectiva de a deveni martor*): Domnule, eu nu voi fi martor. În timpul crimei, mă întorc cu spatele. Eu voi participa doar ca medic. Adică voi constata decesul victimei.

AVOCATUL (*speriat*): Domnule Pamfil, îți atrag atenția că vei fi autorul unui omor premeditat și că sarcina mea, în aceste condiții, va fi dintre cele mai dificile. Poate că nu trebuie neapărat să-l omori. Poate că ar fi suficient să-l sperii puțin.

PAMFIL: Cum să-l sperii?

AVOCATUL: Adică să te faci că tragi. Să fii clement.

PAMFIL: Domnule avocat, nu înțeleg unde bateți cu insinuarea. Vasăzică, el se șterge ca un grosier pe preșul meu personal, iar eu să fiu clement. Clement în numele cui?

DOCTORUL: Domnule Pamfil, dar e o chestiune de onoare la mijloc. Nu poți să tragi într-un om fără să-l faci atent și fără să-i acorzi dreptul să se apere. Nu se poate trage direct într-un om, ca într-un copac.

Vocabular

palier = (în text) porțiune orizontală, la nivelul fiecărui etaj, pe scara interioară a unei clădiri

astenic = om care este bolnav de astenie; astenie = stare de oboseală intensă, însoțită de slăbiciune fizică, de scăderea capacității de lucru intelectual etc.

luminator = panou transparent care înlocuiește o porțiune dintr-un perete, cu scopul asigurării iluminării naturale a unei încăperi

a se coțopeni = a se opinti, a se forța, a se încorda

rastel = suport împărțit în compartimente, făcut din bare de lemn, de metal

ghioacă = armă veche de luptă, alcătuită dintr-un fel de ciomag cu capătul bombat și prevăzut cu piroane

cartușieră = brâu, geantă sau cutie mică în care se țin cartușele

lavalieră = cravată lată înnodată în formă de fundă ale cărei capete, scurte, atârnă

precaut = care acționează cu băgare de seamă, prudent, prevăzător

avertisment = înștiințare prealabilă, prevenire asupra unui risc sau a unei primejdii

în prealabil = mai întâi

oroare = sentiment de groază, de dezgust

confuzie = încurcătură, lipsă de orientare (în diverse probleme)

premeditare = acțiunea de a pune la cale, a pregăti ceva (de obicei, de condamnat)

maestru = persoană care a adus contribuții valoroase într-un domeniu de activitate fiind adesea considerat drept îndrumător, model

barou = corp al avocaților, organizat pe lângă un tribunal sau o curte de apel

edificat = lămurit, clarificat

a soma = a cere cuiva (uneori, sub amenințare) să îndeplinească ceva

preaviz = (în text) înștiințare prealabilă, anterioară

stupid = absurd, lipsit de sens

delapidare = infracțiune care constă în sustragerea de bani sau de bunuri aflate în administrare

masacru = omor în masă, măcel

mobil = cauză determinantă a unei acțiuni; scop, obiectiv

conviețuire = faptul de a locui, de a trăi laolaltă cu cineva

a constata = a stabili situația sau existența unui fapt, unui lucru

a depista = a da de urma unui lucru, unui fapt ascuns, tănuuit

a deșela = a vătăma, a frânge spinarea unui om, unui animal cu lovituri puternice

abominabil = înfiorător, groaznic, urât

afabil = binevoitor, cordial

consult = examinare a unui (presupus) bolnav de către un medic pentru stabilirea diagnosticului bolii și a tratamentului

derutat = încurcat, zăpăcit

a fi în deplinătatea facultăților mintale = a fi normal, a avea judecata sănătoasă

fistichiu = (în text) curios, ciudat

ancestral = strămoșesc, ereditar, moștenit

candid = nevinovat, plin de candoare

cooperativă = organizație economică formată dintr-un grup de mici producători, meseriași etc.

prestare = acțiunea de a îndeplini o muncă, de a desfășura o activitate

flagrant delict = infracțiune descoperită în momentul săvârșirii ei

clement = iertător, indulgent

insinuaare = aluzie răutăcioasă, calomnioasă

grosier = care este lipsit de finețe, de bunele maniere

A lăsa de azi pe mâine = a amâna mereu (la nesfârșit) efectuarea unui lucru, a unei acțiuni

A trăi (sau a o duce) de azi pe mâine = a trăi necăjit, strâmtorat, în sărăcie

Azi-dimineață = în dimineața acestei zile

Azi-mâine = în curând, zilele acestea

De ieri până azi = într-un timp neașteptat de scurt

Să răspundem la întrebări!

1. Cărui gen literar (liric, epic, dramatic) îi aparține textul literar *Crimă pe palier* de Ion Băieșu?
2. Când se petrece acțiunea textului?
3. Unde se desfășoară acțiunea operei literare date?
4. Care sunt personajele care participă la dialogul operei literare *Crimă pe palier*?
5. Care credeți că este personajul principal al operei?
6. De ce a chemat personajul principal un avocat la locul unde va avea loc crima?
7. De ce vrea personajul principal să-l ucidă pe vecinul său? Vi se pare un motiv întemeiat pentru a ucid pe cineva?
8. În afară de avocat, ce alte personaje mai sosesc la locul crimei? Precizați care este rolul fiecăruia dintre ele.

Să descoperim, să reținem!

Ion Băieșu (pe numele său real, Ion Mihalache) s-a născut la 2 ianuarie 1933, în satul Aldeni din județul Buzău și a murit la 21 septembrie 1992, la București. A fost un scriitor român, dramaturg și autor de scenarii pentru televiziune și film.

A lansat celebrul cuplu comic Tanța și Costel, în interpretarea a doi mari actori români, Coca Andronescu și Octavian Cotescu. A scris foarte multe volume de schițe cu subiecte comice. După moartea sa i-a fost publicat și un *Jurnal*.

Opera lui Ion Băieșu cuprinde:

- piese de teatru: *Preșul*, *Tanța și Costel*, *Tristețea vânzătorului de sticle goale*, *Iertarea*, *În căutarea sensului pierdut*, *Maestrul*, *Boul și vițeeii*, *Crimă pe palier* etc.;
- romane: *Balanța*, *Acceleratorul*;
- schițe, povestiri, grupate în volumul *Umorul la domiciliu* (1981);
- scenarii de film.

Să pronunțăm, să scriem corect!

decât/doar

- ◆ Am mâncat **doar** trei mere.
- ◆ Nu am mâncat **decât** o bomboană.
- ◆ Am mai multe mere **decât** Mihai.
- ◆ Cuvântul **doar** (adverb) se folosește în propoziții afirmative.
- ◆ Cuvântul **decât** este folosit în propoziții negative și în propoziții comparative de inegalitate.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Alcătuiți enunțuri cu cuvintele: palier, astenic, precaut, avertisment, confuzie, maestru, stupid, conviețuire.

2. Completați enunțurile următoare cu *doar* sau *decât*, după caz:
 - a) Mănânc ... carne de pui.
 - b) Mihai este mai mare ... fratele meu.
 - c) Nu alerg ... doi kilometri.
 - d) Maria scrie ... cu stiloul.
 - e) Andrei nu învață ... atunci când știe că va fi ascultat.
3. De ce vrea Pamfil, personajul principal din opera literară *Crimă pe palier* să-și ucidă vecinul?
4. Realizați o scurtă caracterizare a lui Pamfil. Enumerați atât trăsăturile fizice, cât și cele morale.
5. Explicați titlul operei literare *Crimă pe palier* de Ion Băieșu.
6. Citiți în întregime opera literară *Crimă pe palier* pentru a afla dacă Pamfil își ucide vecinul.

Lucrăm în grup

1. Căutați pe internet și vizionați o interpretare scenică a piesei de teatru *Crimă pe palier*.
2. Considerați că Pamfil este îndreptățit să-și ucidă vecinul? Argumentați-vă părerea.
3. Realizați voi înșivă o interpretare scenică a piesei de teatru *Crimă pe palier*.
4. Ați avut conflicte cu vecinii sau colegii voștri? Împreună cu colegii prezentați, pe grupe, un astfel de conflict în fața clasei, astfel încât interpretarea voastră să provoace râsul colegilor.

Complementele circumstanțiale

Astăzi a fost mare meci în curtea școlii. Echipa clasei a VIII-a C a luptat cu ambiție. Jucătorii ambelor echipe s-au comportat civilizat. Măine ei vor fi lăudați în consiliul profesoral.

Complementele subliniate arată circumstanțele (locul, timpul, modul) în care se petrece acțiunea exprimată de verbul determinat.

*Complementele care arată circumstanțele în care se desfășoară acțiunea verbelor determinate se numesc **complemente circumstanțiale**.*

1. Complementul circumstanțial de loc

Puneți întrebările potrivite și descoperiți funcția sintactică a cuvintelor subliniate.

Marcel merge spre școală. Pe stradă vede un copil rătăcit. Acesta venea de la grădiniță. Marcel îl duce acasă.

Complementele spre școală; *pe stradă*; *acolo*; *de la grădiniță*; *acasă* arată direcția sau locul unde se desfășoară acțiunea verbului determinat.

*Complementul care arată locul unde se petrece acțiunea verbului determinat se numește **complement circumstanțial de loc**.*

Complementul circumstanțial de loc răspunde la întrebările **unde?**; **de unde?**; **până unde?**; **încotro?**; **pe unde?** și poate fi exprimat prin:

a) **adverbe de loc**

Nu puteți trece *pe aici*.

b) **substantiv în cazurile acuzativ și genitiv (cu prepoziție)**

Toți copiii alergau *spre parc*.

Pusesem cartea *deasupra bibliotecii*.

c) **pronume în cazul acuzativ și genitiv (cu prepoziție)**

Bunica venea *spre noi*.

Din tufișuri a ieșit un iepure *înaintea acestora*.

d) **pronume personal în cazul dativ**

Mihai privea speriat *împrejurii*.

e) **numeral cu valoare substantivală**

A trecut *pe la doi* dintre colegii lui.

f) **verb la modul supin**

S-au întors bucuroși *de la pescuit*.

2. Complementul circumstanțial de timp

Puneți întrebările corespunzătoare și stabiliți funcția sintactică a cuvintelor subliniate.

În vacanță vom face mai multe drumeții. Azi primim programarea taberelor. O tabără durează o săptămână.

Complementele *în vacanță*, *azi*, *o săptămână* arată timpul când se desfășoară acțiunea verbului, sau durata acțiunii.

*Complementul care arată durata sau timpul în care se petrece acțiunea exprimată de verbul determinat se numește **complement circumstanțial de timp**.*

Complementul circumstanțial de timp răspunde la întrebările: **când?**; **de când?**; **până când?**; **cât timp?** puse verbului determinat. El poate fi exprimat prin:

a) **adverbe de timp**

Acum învățăm limba română.

b) **substantiv în cazul acuzativ**

Din copilărie cunosc aceste locuri.

- c) **substantiv în cazul genitiv**
M-am trezit *înaintea fratelui* meu.
- d) **pronume în cazul genitiv**
M-am trezit *înaintea lui*.
- e) **verb la modul infinitiv sau gerunziu**
Am plecat *înainte de a răsări* soarele.
Ajungând acasă, s-a odihnit.
- f) **adjectiv**
De tânără, picta.

3. Complementul circumstanțial de mod

Puneți întrebările potrivite și determinați funcția sintactică a cuvintelor subliniate.

Copilul privea cu admirație la tatăl său. Acesta pășea cu grijă. El se mișca ușor, fără zgomot. Vorbea puțin.

Complementele *cu admirație, cu grijă, ușor, fără zgomot, puțin* arată felul în care se desfășoară acțiunea exprimată de verbele determinate.

Complementul care arată modul (felul) în care se petrece acțiunea verbului determinat se numește complement circumstanțial de mod.

Complementul circumstanțial de mod răspunde la întrebările *cum?; în ce fel?; cât?* și poate fi exprimat prin:

- a) **adverb de mod**
Râul curge *încet* spre vărsare.
- b) **substantiv în cazul acuzativ, cu prepoziție**
El cântă *fără efort*.
- c) **pronume**
Am procedat *ca tine*.
- d) **numeral cu valoare substantivală**
Andreea scrie *ca al doilea*.

Să ne verificăm, să aplicăm!

1. Subliniați complementele circumstanțiale de loc și precizați prin ce se exprimă:

- a) „Hai acasă, nu mai sta! spuse Moromete...
Ieșiră pe șosea... Moromete se uită departe.”

(M. Preda, *Moromeții*)

- b) „Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopilor înșirați se pierd în zare.”

(V. Alecsandri, *Iarna*)

2. Descoperiți complementele circumstanțiale de timp din textul de mai jos:
„... dacă și acum va glumi... niciodată nu-i va da bună ziua, așa cum se întâmplase până acum și niciodată n-o să-i mai treacă cu vederea glumele..., care totdeauna l-au zgândărit.”

(M. Preda, *Moromeții*)

3. Recunoașteți complementele circumstanțiale de mod din textul dat.
„Ciocârlia venea domol spre pământ, ca-ntr-o beție. Se lăasă încet apoi, brusc își strânse aripile și căzu ca o bucată de pământ.”

(M. Sadoveanu, *Ciocârlia*)

4. Analizați, oral, toate complementele circumstanțiale din textul:

„Peste fagi cu vârfuri sure
A căzut amurgul rece.
Înserarea mută trece
Furișată prin pădure. (...)
Și deodată, dintre dealuri
Se desprinde larg un zvon
Depărtat și monoton,
Ca un murmur lung de ape
Revărsate peste maluri
Crește-n luncă mai aproape.”

(G. Topârceanu, *Acceleratul*)

5. Introduceți în enunțuri complementele circumstanțiale, orientându-vă după întrebările din paranteză.
- a) Ei mergeau (când?) pentru a se distra (unde?).
 - b) (Unde?) haiducii au ascuns (când?) o comoară.
 - c) El a construit casa (cum?).
 - d) (Când?) voi veți veni (până unde?).

CUPRINS

Prefata	5
---------------	---

I. GENEZA – NAȘTEREA LITERATURĂ POPULARĂ. MITUL

I. 1. Legende de Olimpulul. Volumul I. Zeii de Alexandru Mitru (fragment)	8
I. 2. Soarele și Luna (legendă)	13
I. 3. Povestea ciocârliei (fragment)	16
I. 4. Facerea (Geneza). Capitolul 1	19
Capitolul 2	21
I. 5. 9 mai 1895 de Lucian Blaga	23
I. 6. Ion de Liviu Rebreanu. Capitolul 8 – COPILUL	27
I. 7. De ziua mea de József Attila	32
I. 8. Micul prinț de Antoine de Saint-Exupery (fragmente) Capitolul 21 ...	34
Capitolul 25	37
Felul propozițiilor	41

II. RELAȚIA DINTRE MAMĂ ȘI COPIL

II. 1. Muma lui Ștefan cel Mare de Dimitrie Bolintineanu	46
II. 2. Mama de George Coșbuc	50
II. 3. La oglindă de George Coșbuc (fragment)	53
Rima. Ritmul	57
II. 4. Căprioara de Emil Gârleanu	58
II. 5. Maică-mea de József Attila	62
II. 6. Mămică, numai eu... de Ana Varga	64
II. 7. Mamă de Maria Berenyi	67
Subiectul	69

III. COPILĂRIA ȘI ADOLESCENȚA

III. 1. O, rămâi... de Mihai Eminescu	72
III. 2. Adolescenți pe mare de Nichita Stănescu	76
III. 3. Bursierul de Barbu Ștefănescu Delavrancea (fragment)	78
III. 4. Târziu, când zăpezile sunt albastre de Fănuș Neagu	83
III. 5. Cireșarii de Constantin Chiriță.	
Volumul al doilea: Castelul fetei în alb (fragmente)	89
Predicatul	96

IV. DRAGOSTEA ȘI NATURA

Opera lirică. Doina	
IV. 1. Măi badiță, floare dulce	100
IV. 2. Crăiasa din povești de Mihai Eminescu	103

IV. 3. Lacul <i>de Mihai Eminescu</i>	106
IV. 4. Scrisoare a lui Mihai Eminescu către Veronica Micle	110
IV. 5. Oaspeții primăverii <i>de Vasile Alecsandri</i>	113
IV. 6. Amurg de toamnă <i>de Lucian Blaga</i>	115
IV. 7. Descântec de ploaie <i>de Ana Blandiana</i>	118
IV. 8. Pădureanca <i>de Ioan Slavici (fragmente)</i>	121
IV. 9. Cum să mi te alint? <i>de Petőfi Sándor</i>	129
Predicatul nominal	132

V. GIULA – ROMÂNII DIN UNGARIA

V. 1. Giula – Gyula. Istoricul orașului <i>Jula (fragment)</i>	
Orașul mare Românesc (Miklósvaros)	136
Orașul mic românesc (Krisztinaváros)	138
V. 2. Giula zilelor noastre	139
V. 3. Amintire <i>de Lucian Magdu</i>	143
V. 4. Confesiune <i>de Lucian Magdu</i>	144
V. 5. Cetatea din Giula <i>de Ilie Ivănuș</i>	147
Atributul	149

VI. ARS POETICA – CREAȚII ETERNE

VI. 1. Monastirea Argeșului <i>Baladă populară</i>	154
VI. 2. Urmașilor mei <i>de Ienăchiță Văcărescu</i>	162
VI. 3. Noaptea de decembrie <i>de Alexandru Macedonski (fragmente)</i>	165
VI. 4. Dorința <i>de Mihai Eminescu</i>	173
VI. 5. Mistrețul cu colți de argint <i>de Ștefan Augustin Doinaș</i>	176
VI. 6. Către poeții veacului XIX <i>de Petőfi Sándor</i>	181
Complementul	183

VII. OMUL TRECĂTOR – MOȘTENIREA UMANITĂȚII

VII. 1. Răstignirea lui Christos (<i>după Evanghelia lui Marcu</i>)	
Capitolul XIV	188
Capitolul XV	189
VII. 2. Cain și Abel	194
VII. 3. Miorița (<i>fragment</i>)	197
VII. 4. Baltagul <i>de Mihail Sadoveanu (fragmente)</i> .	
I	202
V	203
XVI	204
VII. 5. Mai am un singur dor <i>de Mihai Eminescu</i>	210
VII. 6. Mama stă pe prisma amintirii mele <i>de Maria Berényi</i>	213
VII. 7. Crimă pe palier <i>de Ion Băieșu (fragment)</i>	215
Complementele circumstanțiale	223